

Cultuurparticipatie in coronatijden

Dit rapport kwam tot stand door een samenwerking tussen

Opdrachtgevers:

**MUSEUM
PASS
MUSÉES**

Kwantitatief onderzoeksluik:

Kenniscentrum Cultuur- en
Mediaparticipatie
www.cultuurenmedia.be

Kwalitatief onderzoeksluik:

Kenniscentrum
Cultuurmanagement
en Cultuurbeleid
Universiteit Antwerpen

Auteurs:

Jessy Siongers, coördinator Kenniscentrum Cultuur- en Mediaparticipatie, verbonden aan Universiteit Gent – Vrije Universiteit Brussel

Nathalie Verboven, onderzoeker Kenniscentrum Cultuurmanagement en Cultuurbeleid, verbonden aan de Universiteit Antwerpen

Frederik Bastiaensen, projectmanager strategie en ontwikkeling publiq

John Lievens, promotor-coördinator Kenniscentrum Cultuur- en Mediaparticipatie, verbonden aan Universiteit Gent

Annick Schramme, coördinator Kenniscentrum Cultuurmanagement en Cultuurbeleid, verbonden aan de Universiteit Antwerpen

INHOUDSTAFEL

Kernbevindingen	5
1 Inleiding	8
2 Kwantitatief onderzoeksluik.....	9
2.1 Methodologie	9
2.1.1 Vragenlijst.....	9
2.1.2 Dataverzameling.....	10
2.1.3 Respons	11
2.2 De resultaten	12
2.2.1 Socio-demografisch profiel van respondenten	12
2.2.2 Cultureel profiel van de respondenten of participatie voor de COVID-19 maatregelen ..	17
2.2.3 Participatie tijdens de COVID-19 maatregelen.....	24
2.2.4 Participatie na de COVID-19 maatregelen.....	37
2.2.5 Relatie tussen cultuurdeelname en gezondheid	48
2.2.6 Participatie met kinderen	59
2.3 Bijlagen	65
3 Kwalitatief onderzoeksluik.....	79
3.1 Onderzoeksdesign	79
3.2 Focusgroepen	80
3.3 Resultaten.....	81
3.3.1 Algemene impact van coronacrisis op cultuurbeleving tijdens de lockdown	81
3.3.2 Zoeken naar digitale alternatieven.....	84
3.3.3 Het digitale museum	87
3.3.4 Amateurkunstbeoefening en eigen creativiteit tijdens de lockdown	88
3.3.5 Verwachte effecten coronacrisis op cultuurbezoek na de lockdown: algemene bevindingen.....	89
3.3.6 Digitale cultuurbeleving na de lockdown	92

3.3.7	Cultuurparticipatie met kinderen.....	94
3.3.8	Personae.....	95
4	Bibliografie.....	100

KERNBEVINDINGEN

Tijdens de lockdown: online cultuuraanbod als interessant alternatief

Vele cultuurliefhebbers hebben tijdens de lockdown de weg naar het online-aanbod gevonden. Wie voor de coronacrisis al online participeerde aan cultuur, is dat meestal blijven doen, en daar is een grote groep nieuwe gebruikers bijgekomen. Die hoge participatie zien we ook bij het aanbod waar dit op het eerste zicht minder evident lijkt om online aan te bieden: musea & erfgoedsites en theater kennen een sterke toename, en ook concerten (zowel klassiek als niet-klassiek) doen het online zeer goed. We stellen vast dat men online vooral aan die culturele activiteiten deelneemt die men ervoor ook op de klassieke (fysieke) manier deed. Nieuwe zaken ontdekken, blijft eerder beperkt.

De tevredenheid over het online aanbod is zeer groot, met meer dan 60% tevreden gebruikers voor zo goed als alle cultuurvormen. Toch is de online deelname meestal beperkt tot eenmalig of sporadisch gebruik. Mensen die van thuis uit werken geven regelmatig aan dat ze na een hele dag achter een computerscherm de voorkeur geven aan offline activiteiten zoals het lezen van een boek, het luisteren naar de radio of het actief musiceren.

“Ja uw vrijetijdsbeleving is allemaal thuis en je zit [...] al heel vaak aan uw computer. Dus dan heb je zo het gevoel van ja, een film kijken, maar dat is weer voor een scherm. Dus een keer naar theater gaan of een concert of dans of zo meepikken, ja ik mis dat wel een beetje. Dus ik ga blij zijn als het terug kan.”

Er is een opvallend hoge online participatie samen met de kinderen en ook door de kinderen alleen. Mogelijk was dit ook een interessante manier om de kinderen tijdens de lockdown bezig te houden. Bij kinderen onder twaalf jaar valt vooral de populariteit van theater en voorleessessies op. In de middelbare school-leeftijd is die interesse meer gespreid over de verschillende vormen van cultuuraanbod.

Waar het vooral de jongere leeftijdscategorieën waren die voor de lockdown de weg naar het online aanbod al gevonden hadden, hebben de oudere leeftijdsgroepen tijdens de lockdown een inhaalbeweging gemaakt. Die inhaalbeweging zien we helaas niet wat de sociale kloof betreft. Het sociale verschil in online participatie is tijdens de lockdown zelfs groter geworden dan ervoor, zelfs voor het culturele kernpubliek. Het feit dat veel online aanbod gratis is, lijkt daarvoor onvoldoende.

Meermaals online participeren aan cultuur hangt positief samen met het mentale welbevinden tijdens de lockdown, maar vooral frequente actieve cultuurparticipatie (het beoefenen van een creatieve hobby) hangt positief samen met het mentale welzijn en minder verveling.

Na de lockdown: snel terug naar het reguliere aanbod, maar blijvende interesse in online-cultuur

De cultuursector heeft sterk geïnvesteerd in digitaal aanbod, en dat wordt geapprecieerd door het publiek. Er is een grote interesse om online aan cultuur te blijven participeren, ook bij mensen die dit tijdens de lockdown voor het eerst deden. Online cultuur kan immers een aantal behoeften vervullen zoals het bieden van ontspanning en het ontdekken van nieuwe dingen. Tegelijkertijd biedt het een antwoord op praktische drempels zoals het zoeken van een babysit voor jonge gezinnen of het moeten maken van verplaatsingen voor mensen met een zwakke gezondheid of fysieke beperking. De focus ligt daarbij op gratis activiteiten. De betalingsbereidheid voor online cultuur blijft immers bijzonder laag. En ondanks het feit dat afstanden en grenzen online veel minder een rol spelen, lijkt men online veelal trouw te blijven aan de lokale huizen.

“Mijn natuurlijk aanvoelen zegt, ah ja, voor iets waar ik niet fysiek kan bij zijn, daar wil ik minder voor betalen.”

“Want de dingen die ik sowieso al graag zou volgen, daar heb ik al een heel lijstje van tien nog af te werken. Dus wat zou ik nog gaan zoeken in de Opera House in Londen? Dat is iets wat ik sowieso al niet doe.”

Toch snakt het cultuurpubliek naar de heropstart van het reguliere aanbod, omdat men veel belang hecht aan ‘cultuur in het echt zien’ en ‘er eens gezellig uit zijn’. Ook het sociale aspect van cultuurbeleving (vrienden en familie zien, de sfeer in publiek, mensen ontmoeten,...) blijft voor meer dan de helft van de cultuurliefhebbers belangrijk, en de online alternatieven voor interactie blijken daarvoor ontoereikend. Hetzelfde blijkt ook voor de amateurkunsten. Online alternatieven zijn in de beleving van de cultuurparticipanten nog onvoldoende ontwikkeld om een gelijkaardige beleving te bieden aan live samen cultuur beoefenen.

“Wat ik vooral mis, is gewoon het samenspel. Dat lukt nu omwille van de omstandigheden niet. Je hebt wel de digitale mogelijkheden en daar ben ik al mee aan de slag geweest. Maar toch, het samenspel, wat je wekelijks met een geheel vormt, dat mis ik wel.”

Over het algemeen wil men dan ook graag snel terug cultureel actief worden, al is men voor activiteiten met grote publieksaantallen meer afwachtend. Zeven op tien cultuurliefhebbers wil vermijden zich in grote groepen mensen te begeven of dicht bij anderen te komen. Veiligheidsoverwegingen spelen hier een rol. Waar een museum- of bibliotheekbezoek kan georganiseerd worden op een gecontroleerde manier die sterk lijkt op hoe het er momenteel in supermarkten aan toe gaat, is dit voor activiteiten als concerten of theater veel minder evident. Bovendien vreest vier op tien respondenten dat de sfeer in het publiek te sterk zal lijden onder de social distancing-maatregelen.

"Ik denk dat een festival het laatste evenement is, waaraan ik zou deelnemen. Net omdat het zo'n massa-event is. Ik denk eerder aan een museum. Daar zijn grote ruimtes. Waarom niet? Want als we naar een supermarkt kunnen, of een Brico? Als we daar binnen kunnen met de maatregelen, waarom zou dat dan nog niet in de musea kunnen?"

De cultuurliefhebbers hebben algemeen een groot vertrouwen in de veiligheidsvoorzieningen die de cultuurorganisaties treffen. Toch blijft er een grote individuele voorzichtigheid ten aanzien van het nemen van het openbaar vervoer, het aanraken van voorwerpen zoals tickets, drankbonnen en deurklinken. Voor bijna één op drie is deelname aan cultuuractiviteiten sowieso uitgesloten zolang er geen vaccin is of er enig risico op besmetting is. Personen met een zwakke gezondheid of die samenwonen met personen die behoren tot risicogroepen zullen hun bezoek langer uitstellen, ook voor 'veiliger opties' als bibliotheek- of museumbezoek, en zullen meer gebruik blijven maken van het online aanbod.

1 INLEIDING

De coronacrisis bracht dit voorjaar een mokerslag toe aan de cultuursector. Culturele activiteiten en evenementen werden geannuleerd, cultuurhuizen gesloten. Op het moment dat de coronamaatregelen in de cultuursector ingingen, wist niemand voor hoe lang. Onzekere tijden braken aan. Ondertussen wordt het cultuur- en vrijetijdsleven stilaan weer opgestart. Op 18 mei heropenden de eerste musea in Vlaanderen en Brussel hun deuren. Onder een aantal strikte voorwaarden kon de cultuurliefhebber terug deze musea bezoeken. Ondertussen maken ook andere cultuuraanbieders zich klaar voor de heropstart. Op 3 juni besliste de Veiligheidsraad dat vanaf 1 juli culturele evenementen met publiek, voor maximaal 200 personen, terug kunnen doorgaan.

De cultuursector bleef in tussentijd niet op zijn lauweren rusten en lanceerde tal van nieuwe initiatieven die het cultuuraanbod rechtstreeks de huiskamer inbrachten. Het online aanbod zorgde ervoor dat cultuurliefhebbers ook in tijden van corona hun culturele honger konden stillen. De coronacrisis betekende zo voor de cultuursector zowel een heel moeilijke en onzekere tijd (ook nu nog steeds) maar ook een tijd waarin volop geëxperimenteerd kon worden met nieuwe belevingsvormen van cultuur.

Vanuit deze twee invalshoeken zette publiq, het Kenniscentrum Cultuur- en Mediaparticipatie (Universiteit Gent – Vrije Universiteit Brussel), het Kenniscentrum Cultuurmanagement en Cultuurbeleid (Universiteit Antwerpen) en museumPASSmusées een onderzoek op. Het onderzoek hanteerde een *mixed method* opzet. Aan de hand van een online survey welke liep van 19 tot 27 mei en drie focusgroepen in dezelfde periode werd onderzocht hoe het publiek zijn cultuur- en vrijetijdsparticipatie heeft aangepast in de corona-periode en wat de verwachtingen zijn in een afbouwfase van de maatregelen. Daarbij ging er heel wat aandacht naar hoe het publiek het digitale vrijetijdsaanbod heeft beleefd: Wie geniet hiervan en zal het publiek online cultuur blijven consumeren wanneer concertzalen, musea en theaters terug de deuren openen? Cultuurminnende Vlamingen en Brusselaars vormden daarbij de focus van dit onderzoek. Deze studie heeft dus niet de betrachting om een representatief beeld te schetsen van cultuurparticipatie tijdens coronatijden in Vlaanderen en Brussel. Het wil vooral in kaart brengen hoe het cultuurpubliek zijn cultuurparticipatie heeft aangepast in coronatijden en zal aanpassen in de toekomst.

De vragenlijsten voor de twee onderzoekslijnen werden in nauw overleg tussen publiq en de twee betrokken kenniscentra ontwikkeld. De online survey werd gecoördineerd door het Kenniscentrum Cultuur- en Mediaparticipatie, de focusgroepen door het Kenniscentrum Cultuurmanagement en Cultuurbeleid. Meer dan 13.000 Vlamingen verleenden hun medewerking aan deze studie. In het eerstvolgende deel van het rapport bespreken we de resultaten van het kwantitatief gedeelte, in het daaropvolgende deel worden de resultaten van het kwalitatief onderzoeksluik besproken. Alvorens we de resultaten bespreken, schetsen we in elk deel eerst kort de methodologie die gehanteerd werd.

2 KWANTITATIEF ONDERZOEKSLUIK

Jessy Siongers en John Lievens

Kenniscentrum Cultuur- en Mediaparticipatie
Universiteit Gent – Vrije Universiteit Brussel

2.1 Methodologie

2.1.1 Vragenlijst

Hoofdfocus van de survey vormde de cultuur- en vrijetijdsparticipatie in de vrije tijd, welke we definieerden als *“de tijd die je vrij hebt los van werk, school, zorg voor anderen, huishoudelijke taken en nachtrust”*. In de vragen over de vrijetijds- cultuurparticipatie onderscheidden we drie periodes:

We legden daarbij vragen voor over uithuizige receptieve cultuur- en vrijetijdsparticipatie, online cultuurparticipatie en amateurkunstbeoefening. Aan respondenten met inwonende minderjarige kinderen, werden ook vragen gesteld over het participatiegedrag van hun kinderen.

Naast deze vragen die ingingen op het gedrag van de respondenten (en hun eventuele kinderen) werden ook vragen voorgelegd die polsten naar de ervaringen van de respondenten met online cultuurparticipatie en werden stellingen voorgelegd over de heropstart van het cultuurseizoen.

Om de respons alsook om het cultuur- en vrijetijdsgedrag van de respondenten te kaderen werd daarnaast socio-demografische informatie verzameld over onder meer leeftijd, gender, gezinssamenstelling, opleiding en beroep.

Tevens werd een module toegevoegd over gezondheidsgerelateerde aspecten. Daarin werd zowel gepolst naar de mentale en fysieke gezondheid van de respondent voor en tijdens de coronaperiode

als naar de aanwezigheid van personen die gerekend worden tot de risicogroepen op het vlak van corona in het gezin (groepen met meer risico op ernstige klachten na besmetting met het coronavirus). Dit omdat de fysieke gezondheid en de aanwezigheid van risicogroepen een invloed kan hebben op (online) cultuurparticipatie en het terug deelnemen aan het reguliere cultuuraanbod. Daarnaast wensen we met deze vragen ook te peilen naar de relatie tussen cultuurparticipatie in coronatijden en het mentaal welzijn.

Tenslotte werd op het einde van de vragenlijst de respondent nog de mogelijkheid geboden om tips en suggesties naar de opstart van het cultuurseizoen te melden. Om kort op de bal te kunnen spelen en het onderzoek snel te kunnen lanceren, werd de taal van de vragenlijst tot enkel het Nederlands beperkt.

De vragenlijst werd via het software-pakket Qualtrics geprogrammeerd en kon zowel vanop pc, tablet als smartphone ingevuld worden. Het invullen nam ongeveer 15 à 20 minuten in beslag.

2.1.2 Dataverzameling

Zoals reeds aangegeven, wensten we met deze studie vooral de cultuurenthousiaste en cultuurminnende Vlamingen te bereiken. Daarom werd in eerste instantie de vraag tot deelname aan het onderzoek verspreid via kanalen waarlangs cultuurparticipanten bereikt kunnen worden:

- **UiTinVlaanderen**
 - Website uitinvlaanderen.be (pop-up)
 - Nieuwsbrief 'UiTmail'
 - Facebook UiTinVlaanderen
 - Facebook Advertentie
- **Vlieg**
 - Website uitmetvlieg.be (pop-up)
 - Nieuwsbrief Vlieg
 - Facebook Vlieg
- **BILL**
 - Nieuwsbrief BILL
 - Facebook BILL
- **museumPASSmusées**
 - Facebook MPM
 - Mailing naar Nederlandstalige museumpashouders
- **UiTPAS**
 - Mailing naar alle UiTPAShouders in Vlaanderen en Brussel
- **Sector**
 - publiek zette haar communicatiekanalen in om de cultuursector, steden & gemeenten te vragen de enquête mee te verspreiden.

Daarnaast werd de oproep tot deelname ook verspreid via volgende kanalen

- **Vrije Universiteit Brussel**
 - Facebook

- **UAntwerpen**
 - Blackboard (website voor studentencommunicatie)
- **VRT NWS**
 - Coronacrisis Liveblog

Omstreeks 9u op dinsdag 19 mei werd de eerste oproep tot deelname gelanceerd. De aankondigingen in de nieuwsbrieven en de oproepen tot deelname via e-mail gebeurden gespreid over de week zodat deze ook als een herinnering konden dienen voor personen die de oproep al eerder via een ander kanaal ontvingen. De dataverzameling werd afgesloten op woensdag 27 mei om 9u.

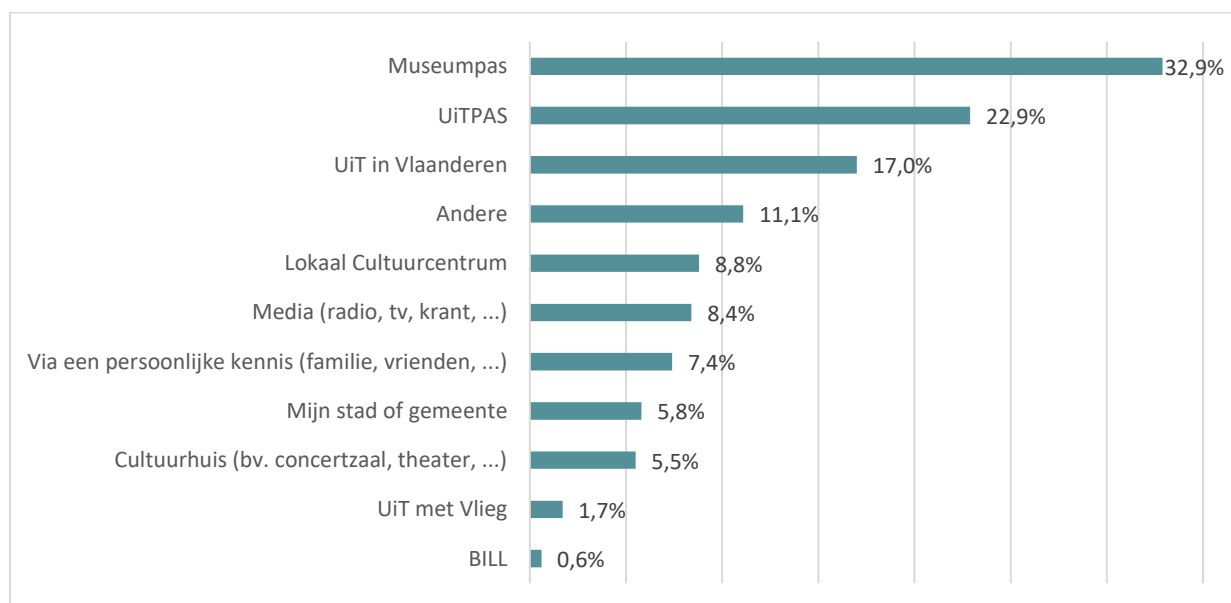
2.1.3 Respons

Ruim 13.000 personen vulden de vragenlijst in. Na cleaning en selectie van de respondenten die minstens alle vragen omtrent cultuurparticipatie (of 64% van de vragenlijst) hadden ingevuld, werden 13.001 cases weerhouden voor analyses. De overgrote meerderheid van de weerhouden cases, nl. 98,4%, vulde de volledige vragenlijst in. Personen die afhaakten, deden dit doorgaans reeds bij de eerste vragen.

Bijna een derde van de respondenten gaf aan geïnformeerd te zijn over het onderzoek via de kanalen van de museumpas. Daarnaast kwam ook een groot aandeel van de respondenten op de hoogte van het onderzoek via de UiTPAS- en UiTinVlaanderen-kanalen.

De bronnen waarlangs de respondenten werden geïnformeerd hebben uiteraard een impact op het profiel van de respondenten. Respectievelijk 41%, 34% en 11% van de respondenten beschikken over een museumpas, UiTPAS en/of A-kaart. Het grote aandeel Museumpas- en UiTPAS-houders komt deels ook doordat die respondenten via een individuele mail werden uitgenodigd tot deelname aan het onderzoek, terwijl voor de andere kanalen een open oproep werd gebruikt.

Figuur 1. Kanaal/kanalen waarlangs men op de hoogte werd gebracht van het onderzoek (n=13.001; meerdere antwoorden mogelijk)

2.2 De resultaten

Met deze survey wensten we vooral Vlamingen en Brusselaars met interesse voor cultuur te bereiken. De kanalen waarlangs de survey werd verspreid, richten zich ook vooral tot deze groep. De resultaten in dit rapport kunnen daarom niet veralgemeend worden naar de volledige bevolking in Vlaanderen en Brussel. Dat ruim 13.000 enthousiaste mensen op korte termijn de vragenlijst invulden, is een heel mooie absolute respons, maar is per definitie geen garantie op representativiteit op populatieniveau. Het geeft daarentegen wel aan dat veel mensen zich sterk bij het thema betrokken voelen en over die geëngageerde cultuurparticipatie wil het onderzoek relevante informatie opleveren.

Het onderzoek bereikte heel wat respondenten en leverde heel wat cijfers op, maar in deze cijfers zijn de behoeftes van bepaalde groepen niet altijd even zichtbaar, zeker wanneer het om kleinere groepen gaat. Daarom zullen we soms ook enkele quotes aanhalen die werden vermeld bij de open vraag op het einde van de survey¹.

In de onderstaande resultatensectie schetsen we eerst het socio-demografisch (2.2.1) en het cultureel profiel van de respondenten (2.2.2). Deze schets geeft aan dat de deelnemers aan dit onderzoek geen doorsnee van de Vlaamse populatie vormen maar een specifiek socio-demografisch profiel hebben en zeer cultuurminnende groep vormen. In de twee volgende delen gaan we vervolgens in op de vrijetijds- en cultuurparticipatie tijdens de lockdown (2.2.3) en de intenties op het vlak van vrijetijds- en cultuurparticipatie nadat het reguliere cultuuraanbod terug opgestart is (2.2.4). We bekijken daarbij zowel de participatie aan het reguliere aanbod als aan het online aanbod. De (intentie tot) vrijetijds- en cultuurparticipatie tijdens en na de lockdown relateren we bovendien steeds aan socio-demografische kenmerken van de respondenten en hun cultuurparticipatie voor de lockdown. In de laatste twee paragrafen gaan we tenslotte wat dieper in op de relatie tussen (online) cultuurparticipatie en gezondheid (2.2.5) en kinderen (2.2.6).

2.2.1 Socio-demografisch profiel van respondenten

De dataverzameling is vooral gebaseerd op een open oproep via kanalen die zich vooral richten naar het cultuurpubliek. De VRT-liveblog en de communicatiekanalen van de UA en de VUB onderscheiden zich hiervan. Voor de juiste interpretatie van de resultaten vinden we het daarom belangrijk de bespreking van de resultaten te laten voorafgaan door een schets van zowel het socio-demografisch als het cultureel profiel van de respondenten.

We beginnen daarbij met het socio-demografisch profiel van de respondenten.

Ten eerste stellen we een **oververtegenwoordiging van vrouwen** vast. Deze oververtegenwoordiging heeft hier ook mogelijk te maken met het onderwerp van de vragenlijst en de kanalen waarlangs

¹ Meer dan 1000 respondenten vulden deze open vraag in en gaven bedenkingen en tips mee inzake cultuurparticipatie in en na de lockdown. Deze open antwoorden zullen na verwijdering van persoonlijke gegevens worden overgemaakt aan de sector.

verspreid. Dat vrouwen licht oververtegenwoordigd zijn in het cultuurpubliek weten we ook uit o.a. de verschillende participatiesurveys. En ook bij de museumpashouders, de UiTPAS-houders en de bezoekers van UiTinVlaanderen zijn vrouwen licht oververtegenwoordigd.

Aan de vragenlijst namen Nederlandstalige inwoners vanuit Vlaanderen en Brussel deel. Daarnaast namen ook een aantal respondenten deel die ten zuiden van de taalgrens wonen en een aantal respondenten die momenteel in het buitenland wonen. Wanneer we uitsluitend naar de Vlaamse provincies kijken, dan volgt de rangorde van populatiecijfers in de dataset de rangorde in Vlaanderen, maar zijn inwoners van Antwerpen en Oost-Vlaanderen licht oververtegenwoordigd, terwijl inwoners van Limburg ondervertegenwoordigd zijn². Daarmee samenhangend zien we in tabel 1 ook dat een groot aandeel van de respondenten woonachtig is in grootstedelijke regio's (Antwerpen, Gent of Brussel).

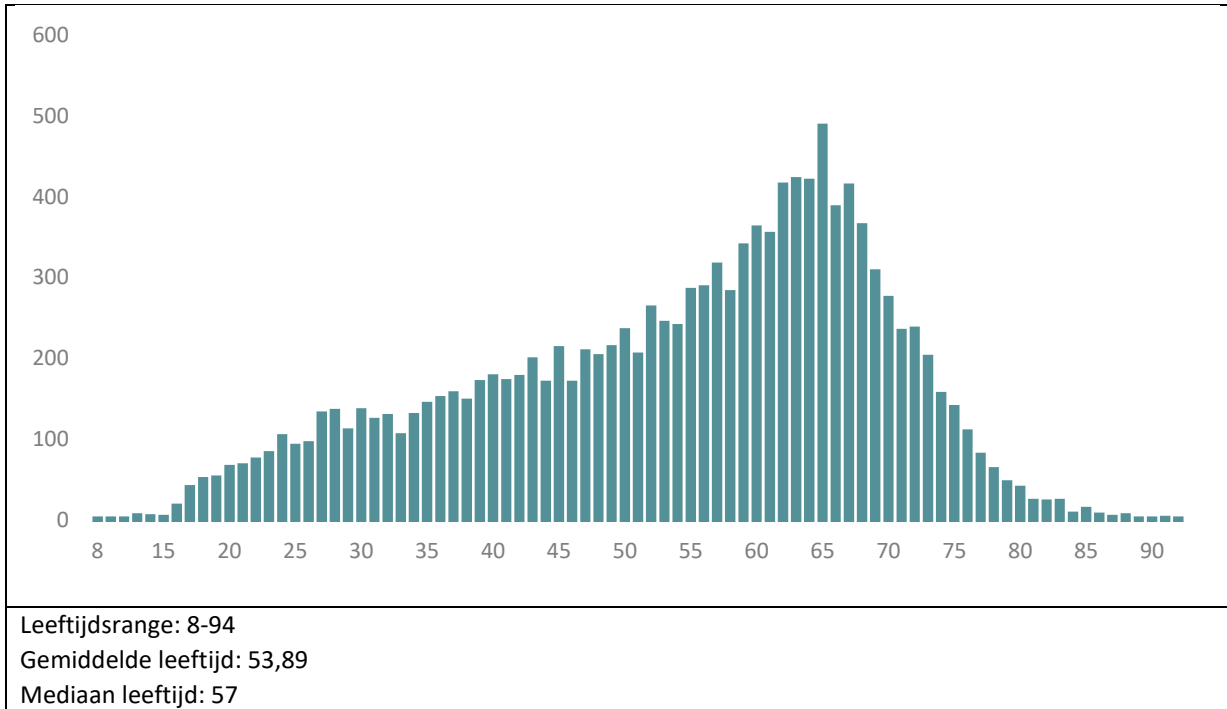
Tenslotte stellen we in de dataset ook een **oververtegenwoordiging van oudere leeftijdsgroepen** vast. De gemiddelde leeftijd van de respondenten nadert 54 jaar. De helft van de respondenten is ouder dan 57 jaar. Ruim 28% van de respondenten bevindt zich in de leeftijdsgroep van 56 tot 65 jaar. Jongeren (onder de 26 jaar), alsook 75-plussers werden minder bereikt.

Tabel 1. Socio-demografisch profiel van respondenten: gender, woonplaats, verstedelijkingsgraad (%)

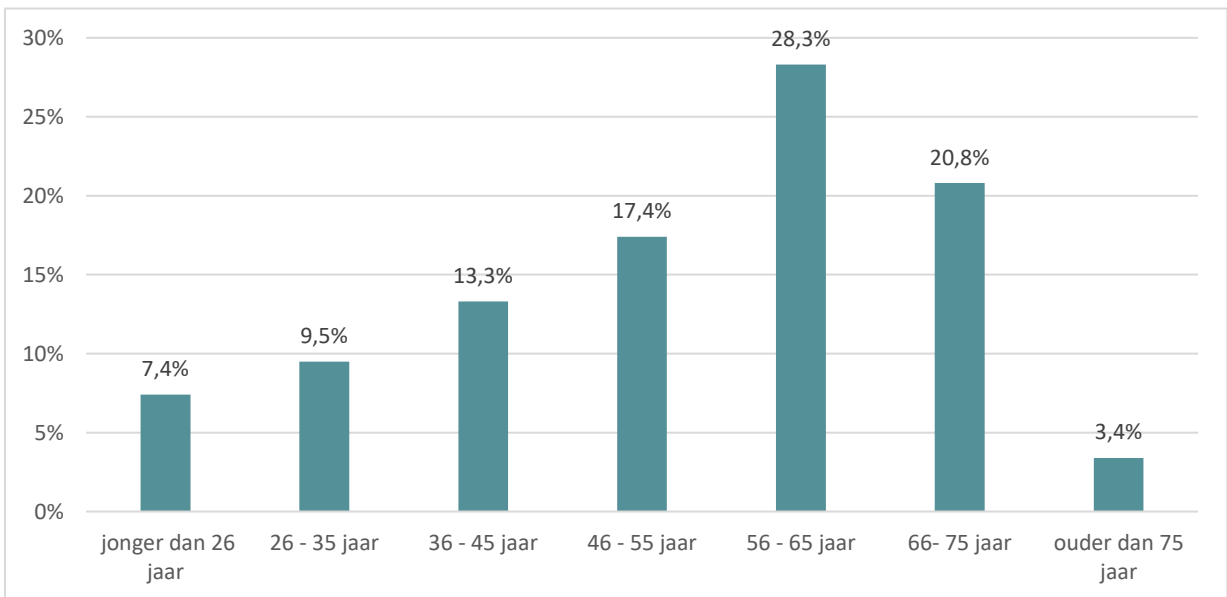
	aantal	%
Gender		
Man	4394	33,8
Vrouw	8535	65,7
Anders	56	0,4
<i>Totaal</i>	<i>12.985</i>	<i>100,0</i>
Woonplaats		
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	498	4,3
Antwerpen	3584	31
Vlaams Brabant	1639	14,2
West-Vlaanderen	1883	16,3
Oost-Vlaanderen	3068	26,5
Limburg	720	6,2
Wallonië	41	0,4
Buitenland	135	1,2
<i>Totaal</i>	<i>11.588</i>	<i>100,0</i>
Verstedelijkingsgraad		
Grootstad	2737	23,9
Centrumstad	2153	18,8
Niet of minder verstedelijkt gebied	6543	57,2
<i>Totaal</i>	<i>11.433</i>	<i>100,0</i>

² In 2020 woonde 28% van de inwoners van het Vlaams Gewest in Antwerpen (in de dataset 33%), 23% in Oost-Vlaanderen (hier 28%), 18% in West-Vlaanderen (hier 17%), 17% in Vlaams-Brabant (hier 15%) en 13% in Limburg (hier 7%)

Figuur 2. Leeftijdsspreiding van respondenten (aantallen per leeftijd)

Figuur 3. Leeftijd respondenten: percentages naargelang leeftijdsgroep

Ook op het vlak van socio-economische achtergrond vormen de respondenten geen weerspiegeling van de Vlaamse populatie. De mensen die we bereikten, zijn vooral hoger opgeleid. Van de

afgestudeerden heeft 35% een bachelorsdiploma en ruim 40% een masterdiploma (of equivalent)³. De huidige studenten beogen ook duidelijk een diploma hoger onderwijs.

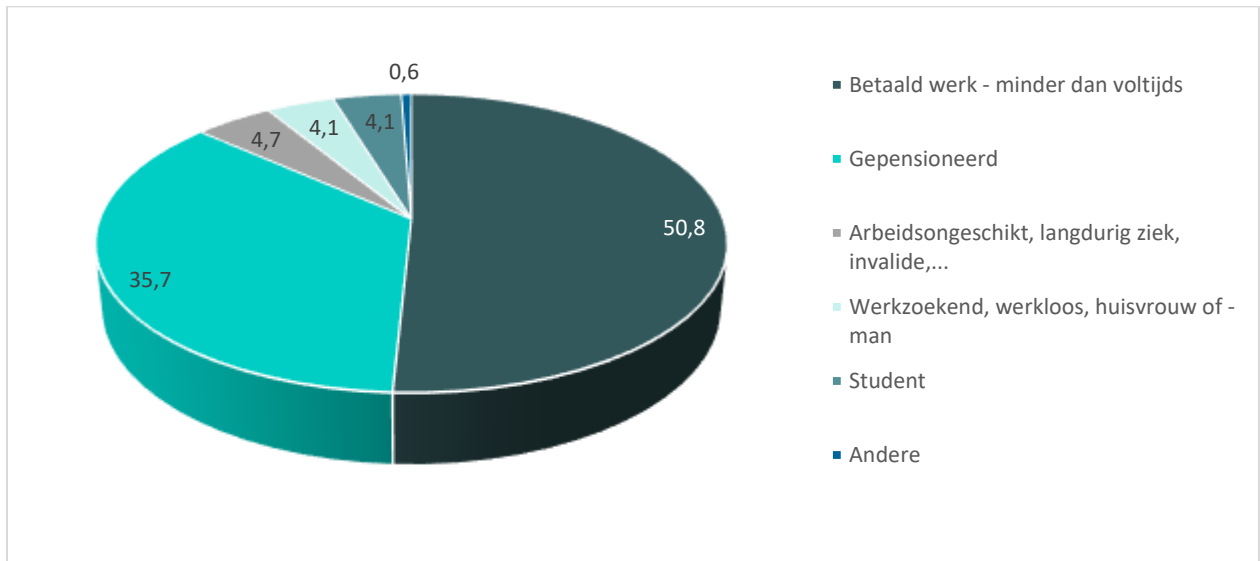
Tabel 2. Opleidingsniveau

Afgestudeerden (n=12.184) Hoogst behaalde diploma	%		Studenten (n=517) Huidige studies	%
ten hoogste lager secundair onderwijs	5,0			
Secundair onderwijs			Secundair onderwijs	
Hoger secundair onderwijs	19,0		ASO	11,8
			BSO-BuSO	2,1
			KSO	1,2
			TSO	2,1
Hoger onderwijs			Hoger onderwijs	
Professionele bachelor	30,9		Professionele bachelor	20,9
Academische bachelor	4,0		Academische bachelor	29,2
Master behaald aan een hogeschool	10,2		Master aan een hogeschool	2,5
Master behaald aan een universiteit	28,3		Master aan een universiteit	27,1
Doctoraat	2,1			
Andere	0,5		Andere	3,1

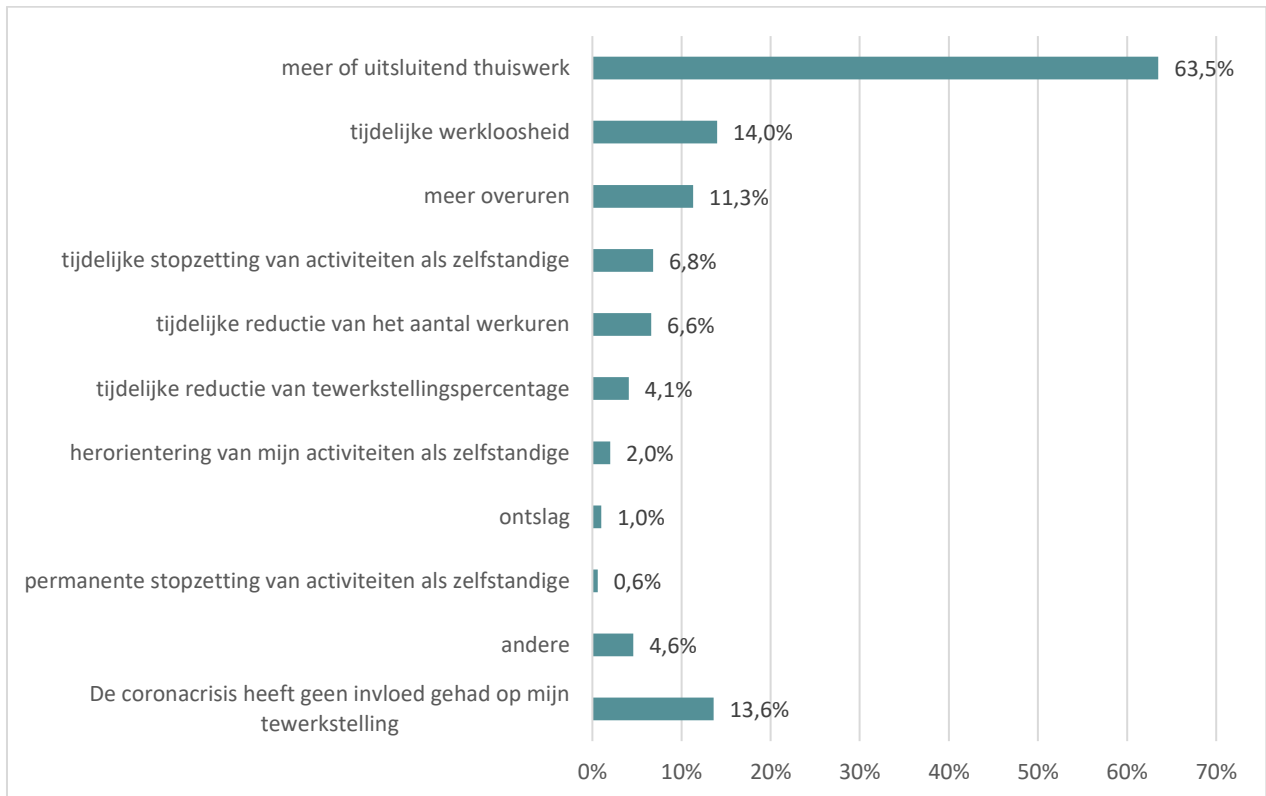
Gezien de hoge gemiddelde leeftijd van de respondenten is het niet verbazend dat **ruim een derde van de respondenten gepensioneerd** is en slechts een klein aandeel (4,1%) nog studeert. Ongeveer de **helft van de respondenten werkte** op het moment dat de COVID-19-maatregelen ingingen. Van de werkenden, werkte 62% voltijds voor de coronacrisis, 29,4% meer dan halftijds en 8,5% halftijds of minder dan halftijds. Figuur 5 geeft aan dat de coronacrisis **bij de meerderheid van de werkende respondenten een impact gehad heeft op hun tewerkstelling**. Bij een groot aandeel (63,5%) betrof het vooral meer of uitsluitend thuiswerk maar een aanzienlijk aandeel van de werkende respondenten ondervonden (ook) een meer vergaande impact met mogelijk financiële gevolgen: 14% werd geconfronteerd met tijdelijke werkloosheid, 6,8% diende tijdelijk zijn/haar activiteiten als zelfstandige stop te zetten, 1% werd ontslagen Aan de andere kant diende 11% net meer uren te presteren in deze periode. De impact op tewerkstelling is dan ook zeer verschillend geweest naargelang de sector van tewerkstelling.

³ Ter vergelijking in 2019 had 41% van de Vlamingen tussen 25 en 64 jaar een diploma hoger onderwijs (<https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/bevolking-naar-onderwijsniveau-scholingsgraad>). Hiertoe behoren zowel de personen met een bachelors- als een masterdiploma.

Figuur 4. Beroepsstatus respondenten voor de lockdown (in %, n= 12.745)

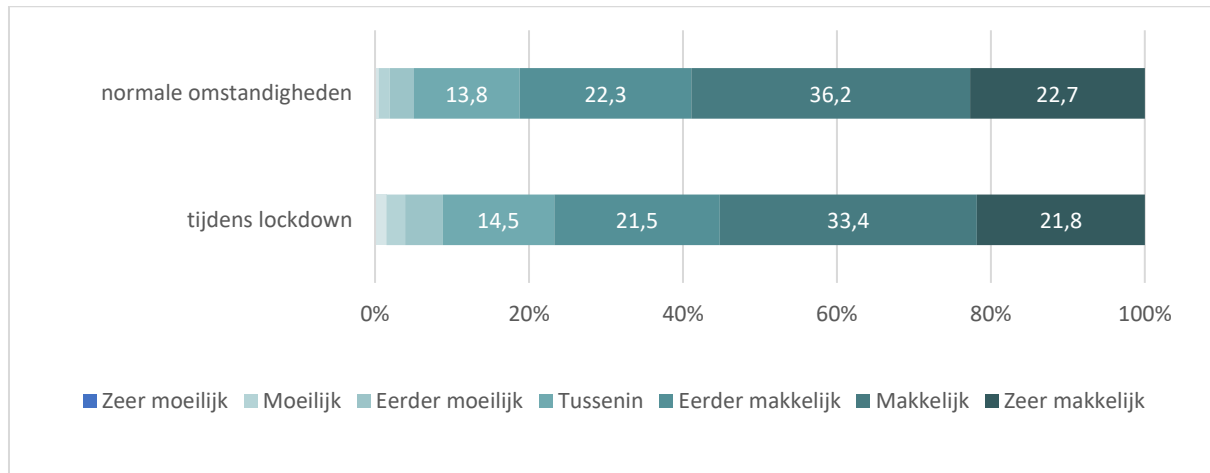
Figuur 5. Impact COVID-19-maatregelen op tewerkstelling (enkel personen die voor de lockdown werkten)

Op de **financiële situatie** van de respondenten blijkt de impact van de COVID-19-maatregelen alsnog beperkt. De inschatting van de eigen financiële situatie blijft over het algemeen min of meer gelijk. Zowel voor als tijdens de lockdown blijkt het overgrote deel van de populatie financieel vrij goed rond te komen. Ondanks dat ook UiTPAS-houders, waaronder een aanzienlijk deel met een kansensluit, rechtstreeks werden uitgenodigd deel te nemen aan de survey blijkt vooral een eerder welstellend publiek bereikt te zijn.

Deze cijfers doen geen afbreuk aan de resultaten, maar beperken de groep waarover uitspraken kan gemaakt worden met dit onderzoek. De besproken kenmerken typeren duidelijk ook het cultuuractief publiek. Wel is het belangrijk dit socio-demografisch profiel in rekening te brengen bij de interpretatie van de resultaten. Omwille van de oververtegenwoordiging van bepaalde groepen is het belangrijk een aantal van de cijfers op te splitsen naar socio-demografische verschillen. Bij de belangrijkste indicatoren zullen we daarom ook de resultaten weergeven naargelang geslacht, leeftijd, opleiding en woonomgeving van de respondenten.

Figuur 6. Mate waarin men kan rondkomen met het maandelijkse gezinsinkomen in normale omstandigheden en tijdens lockdown (n=12.489)

2.2.2 Cultureel profiel van de respondenten of participatie voor de COVID-19 maatregelen

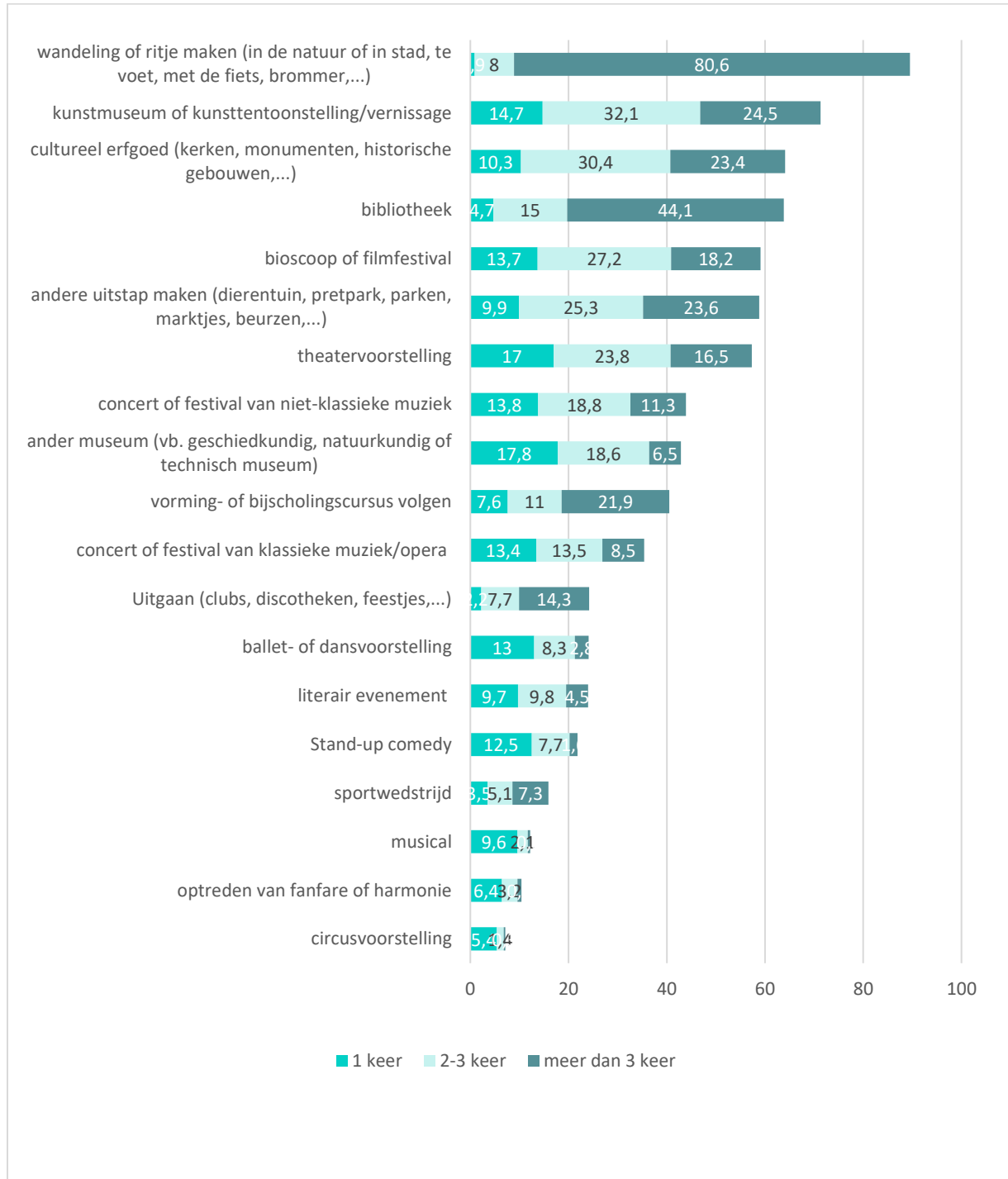

Participatie aan het reguliere vrijetijds- en cultuuraanbod

Figuur 7 illustreert duidelijk dat we vooral de cultuurparticipanten bereikt hebben. Door de oproep via museumPASSmusées bereikten we heel wat museumbezoekers. Ruim zeven op de tien respondenten bezocht de zes maanden voorafgaand aan de lockdown een kunstmuseum. Ter vergelijking, in de participatiesurvey 2014 –een bevraging bij een representatief staal van de bevolking– had 20% de zes voorafgaande maanden een kunstmuseum of –tentoonstelling bezocht. Ook de deelname aan het andere uithuisige cultuuraanbod ligt bij de respondenten aanzienlijk hoger dan bij de doorsnee Vlaming. Zo woonde 36% een klassiek concert, festival of opera bij, terwijl dit bij een representatief staal van de Vlaamse bevolking ongeveer 8% bedraagt.

Bovendien betreft het een **groep die op zeer regelmatige basis aan het cultuuraanbod deelnam** (zie figuur 7). Ruim vier op de tien (44%) bezocht de zes maanden voorafgaand aan de lockdown meer dan drie keer een bibliotheek, bijna een kwart (24,5%) bezocht meer dan drie keer een kunstmuseum en ook cultureel erfgoed werd door 23% meer dan drie keer bezocht. Bij een minderheid van de cultuurparticipanten betrof het een eenmalig bezoek.

Figuur 7. Frequentie participatie voor lockdownperiode (n=13.001)

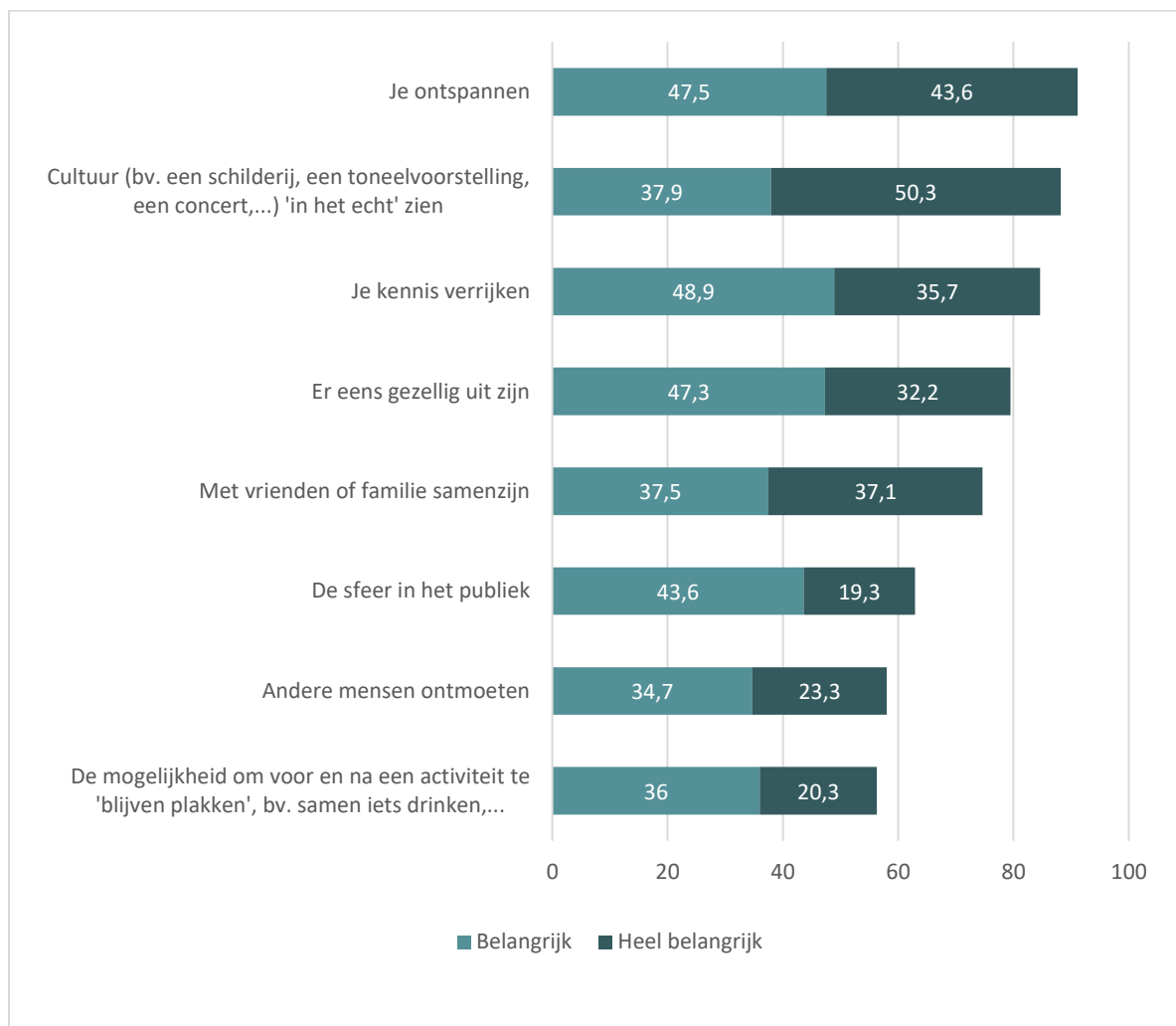

Uit de bovenstaande beschrijvingen blijkt de hoge participatie aan kunst en cultuur. We vroegen de respondenten die deelnamen aan het uithuizige kunst- en cultuuraanbod⁴ tevens naar de mate waarin ze een aantal zaken belangrijk vinden bij het stellen van culturele activiteiten. Via deze vraag polsten we naar de motieven om aan cultuur deel te nemen.

Figuur 8 illustreert duidelijk dat elk van de voorgelegde motieven door een meerderheid van de respondenten als belangrijk tot zeer belangrijk wordt aangegeven. Twee motieven worden zelfs door om en bij de 90% als belangrijk omschreven. De eerste is ontspanning en cultuur 'in het echt' zien. Hierbij geeft 50% van de cultuurparticipanten aan dat ze dit zeer belangrijk vinden. Hieruit zouden we kunnen afleiden dat het zeer waarschijnlijk is dat de personen die deelnamen aan het onderzoek snakken naar de heropstart van het reguliere cultuuraanbod. Ten tweede wordt ook kennisverrijking en het gezellig uit zijn door om en bij de 80% belangrijk bevonden. Andere aspecten worden weliswaar minder maar toch ook nog steeds door de meerderheid als belangrijk aangestipt, bv. : de mogelijkheid om voor en na een activiteit te 'blijven plakken' en het ontmoeten van andere mensen. **De cultuurliefhebber wil dus een totaalpakket waarin zowel beleving, kennisverrijking, ontspanning en sociale contacten hun plaats hebben.**

⁴ Het gaat om volgende activiteiten: bezoeken van een bibliotheek, bezoeken van een museum of van cultureel erfgoed, bijwonen van een theater-, circus-, ballet- of dansvoorstelling, concert, optreden van fanfare of harmonie, musical, stand-up comedy, of literair evenement en het naar de bioscoop of filmfestival gaan.

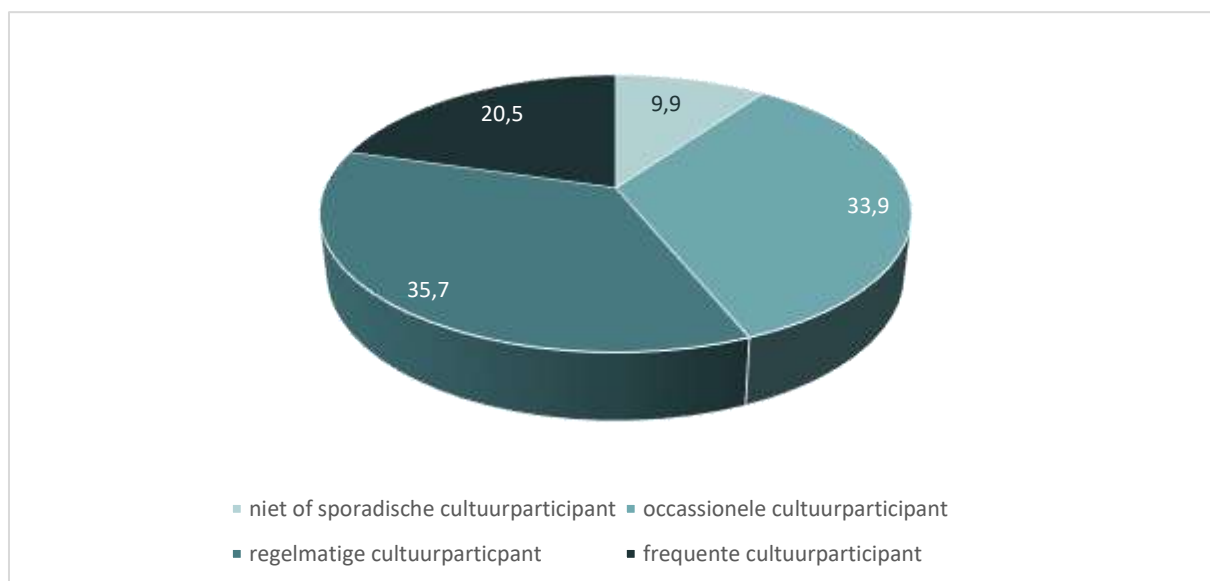
Figuur 8. Motieven voor cultuurparticipatie: percentage dat de voorgelegde aspecten belangrijk of heel belangrijk vindt bij deelname aan cultuur (enkel personen die uithuizig aan cultuur participeren)

Op basis van de cultuurparticipatie voor de lockdown en de frequentie ervan, maakten we een indicator welke we ook zullen relateren aan de cultuurparticipatie tijdens de lockdown en na de lockdown. We baseerden deze indicator op het bezoeken of bijwonen van het aanbod van negen cultuuractiviteiten: 1) kunstmuseum of –tentoonstelling, 2) ander museum, 3) theatervoorstelling, 4) ballet- of dansvoorstelling, 5) concert of festival van klassieke muziek, 6) concert of festival van niet-klassieke muziek, 7) literair evenement, 8) bioscoop of filmfestival, en 9) cultureel erfgoed. Op basis van hun deelname hieraan en de frequentie van deelname onderscheidde we de volgende vier groepen:

- de *niet of sporadische cultuurparticipatant* (9,9% van de respondenten) heeft aan geen enkele cultuurvorm meer dan een keer deelgenomen;
- de *occasionele cultuurparticipatant* (33,9%) heeft aan een of twee cultuurvormen meer dan een keer deelgenomen;
- de *regelmatige cultuurparticipatant* (35,7%) heeft aan drie of vier cultuurvormen meer dan een keer deelgenomen;
- de *frequente cultuurparticipatant* (20,5%) heeft aan vijf of meer cultuurvormen meer dan een keer deelgenomen.

Figuur 9. Indeling cultuurparticipanten (n=13.001)

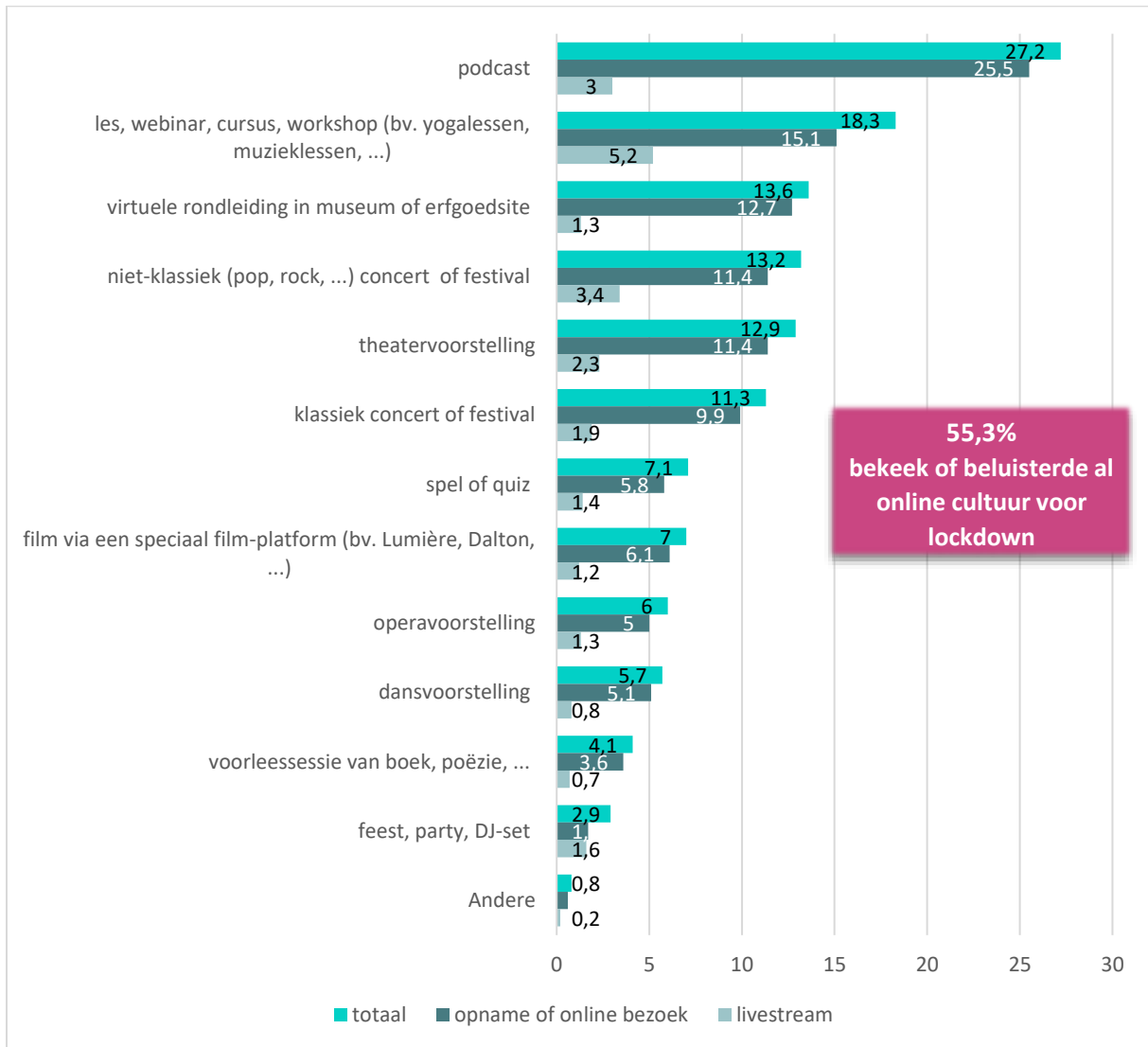
Online cultuurparticipatie

Ook voor de COVID-19-maatregelen ingingen, proefde al een meerderheid van de ondervraagde cultuurliefhebbers van het online aanbod: **55% keek of luisterde al eens online naar cultuur**. Ruim een kwart van de respondenten (27%) luisterde online al naar een podcast en ook van het digitale aanbod van lessen, workshops en dergelijke maakte reeds 18% gebruik.

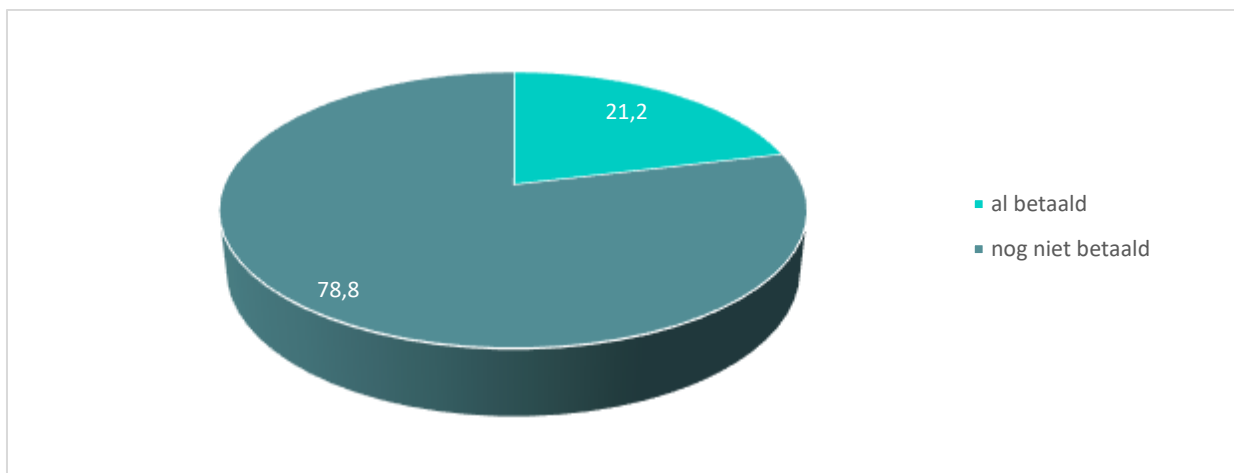
Online deelname aan het aanbod waarvoor ook een niet-digitaal aanbod bestaat, bleef evenwel beperkt. Met betrekking tot het online aanbod van musea, concerten en theatervoorstellingen gaf telkens tussen de 11% en de 14% aan dat zij al online hiernaar keken of luisterden. De andere cultuurvormen werden door minder dan een tiende van de respondenten bekeken of beluisterd.

Van deze pre-corona online cultuurparticipanten **betaalde een vijfde ooit voor het online aanbod** waaraan men deelnam.

Figuur 10. Online participatie voor lockdownperiode (n=13.001)

Figuur 11. Percentage van de online participanten voor de lockdown dat al betaalde voor online culturaanbod (n=7169)

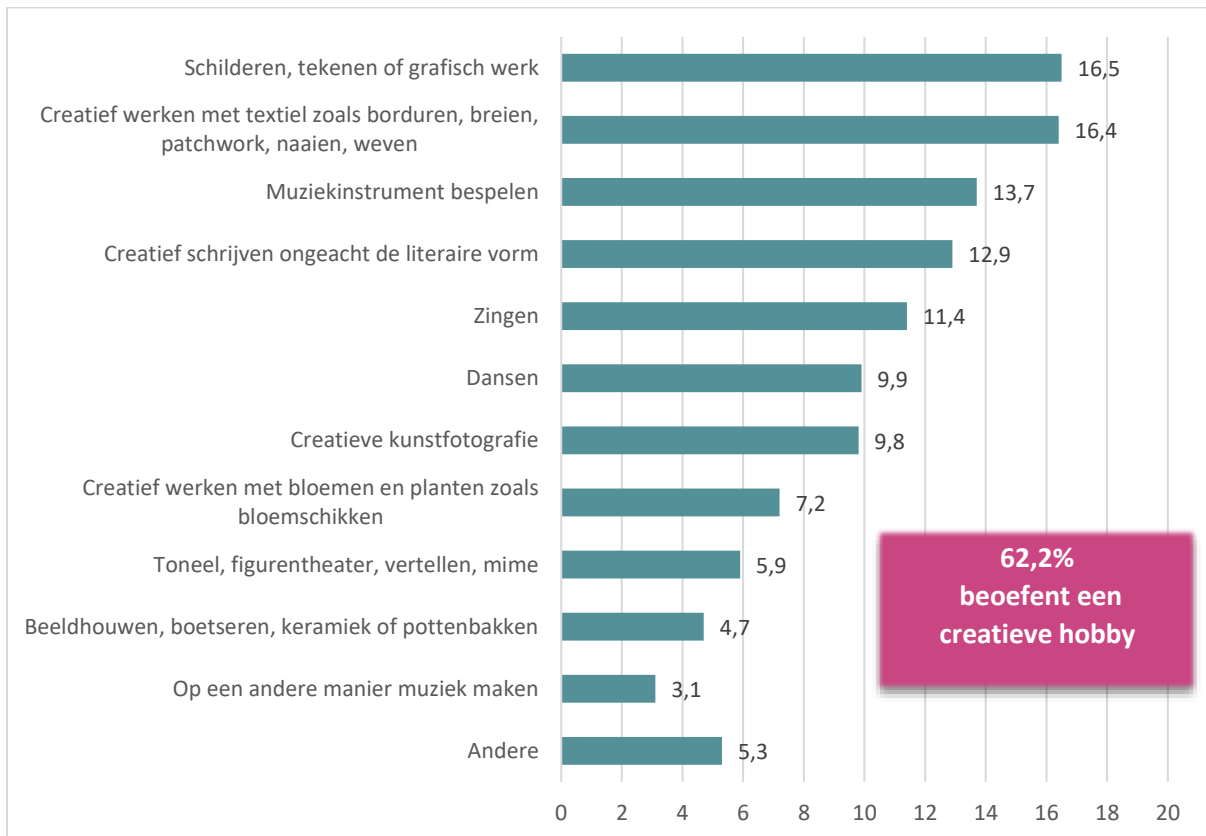

Beoefening van creatieve hobby's en amateurkunsten

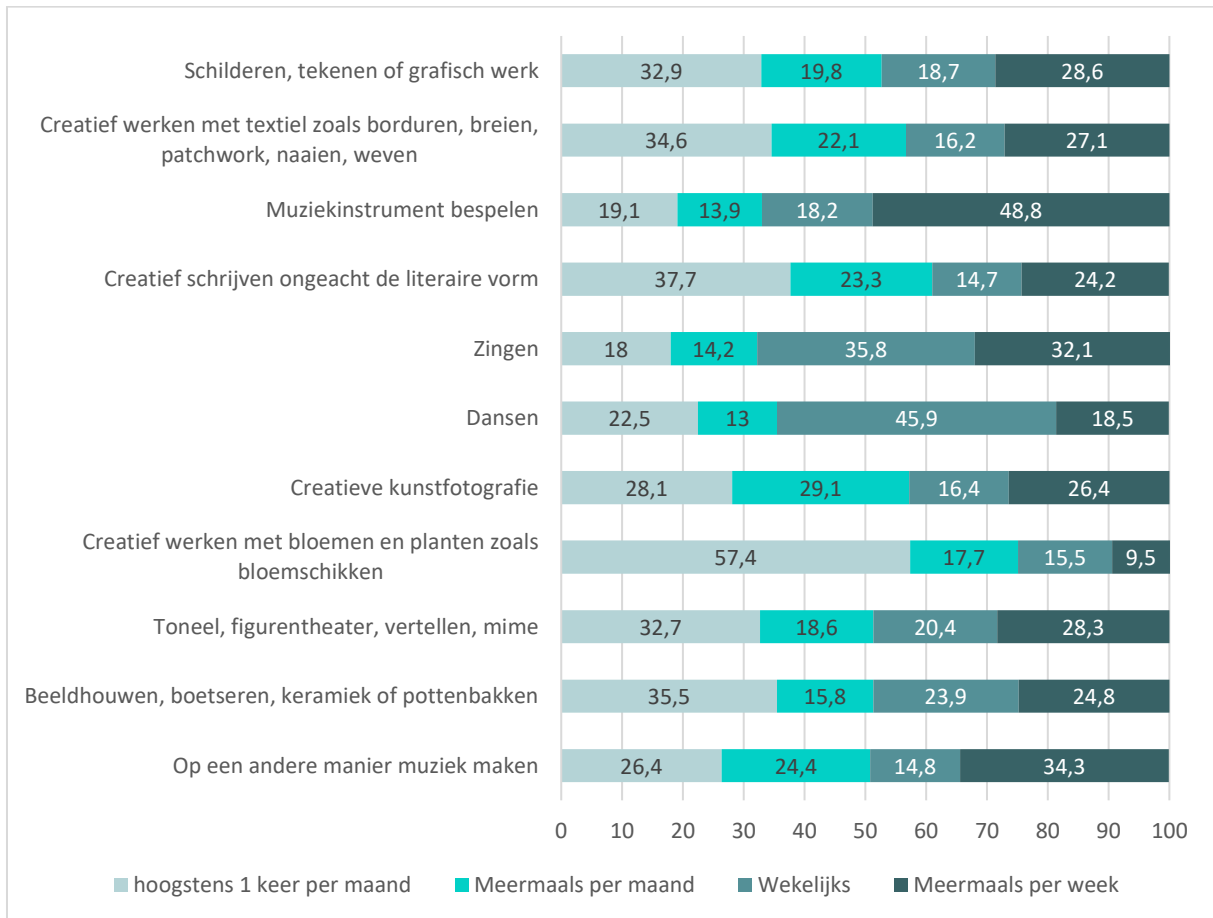
We polsten niet alleen naar de receptieve cultuurparticipatie bij de respondenten, maar bevroegen hen tevens over hun creatieve hobby's. We definieerden dit wat breder dan wat doorgaans onder de noemer amateurkunsten wordt geplaatst en vroegen tevens naar het creatief aan de slag gaan met textiel en het creatief werken met bloemen en planten. Ook hier kunnen we vaststellen dat we een zeer cultuurminnend publiek bereikt hebben. Maar liefst **62% van de respondenten heeft de zes maanden voor de lockdown een van de voorgelegde creatieve hobby's uitgeoefend** of formuleerde zelf nog een andere, niet vermelde creatieve hobby. Meest beoefende creatieve hobby's zijn schilderen, tekenen of grafisch werk en creatief werken met textiel. Beiden werden door ruim 16% van de respondenten beoefend in de zes maanden voor de lockdown.

Figuur 13 geeft tevens aan dat een groot aandeel van de beoefenaars van een creatieve hobby dit ook op zeer regelmatige basis deed. Dit geldt het sterkst voor het bespelen van een muziekinstrument, zang en dans waar telkens meer dan zes op de tien beoefenaars aangeven deze hobby minstens wekelijks te doen.

Figuur 12. Creatieve hobby's zes maanden voor lockdownperiode (n=13.001, in %)

Figuur 13. Frequentie van creatieve hobby's in 6 maanden voorafgaand aan de coronacrisis (enkel respondenten die deze creatieve hobby beoefend hebben, percentages)

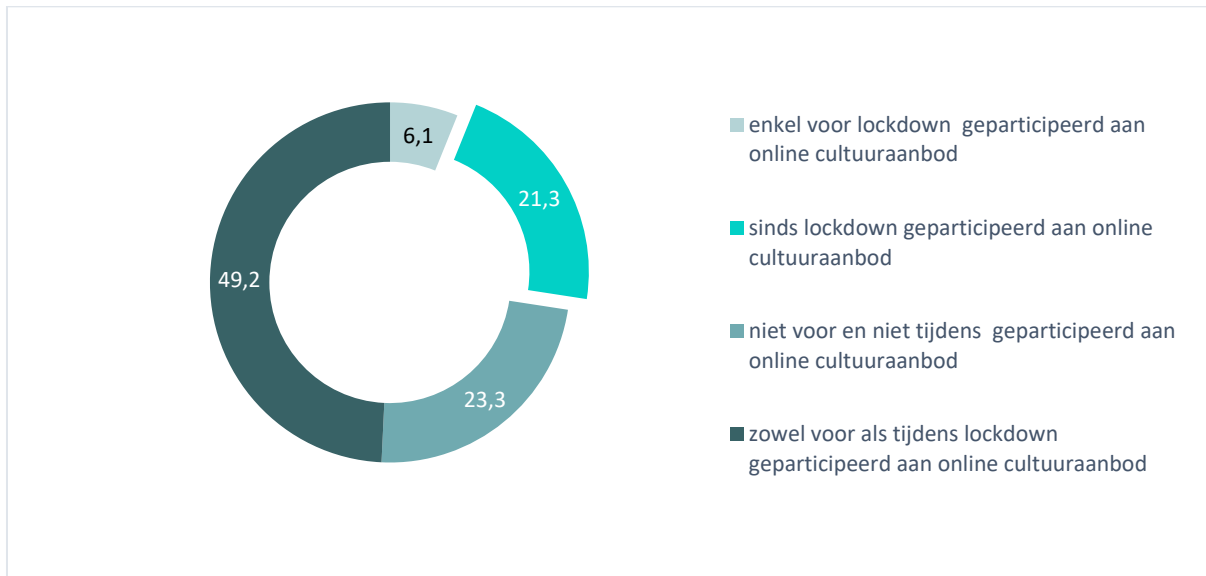
2.2.3 Participatie tijdens de COVID-19 maatregelen

Deelname aan het online culturaanbod

Hoewel voor de coronacrisis al ruim de helft van de respondenten ooit gebruik had gemaakt van het online aanbod, blijkt dit tijdens de lockdown toch nog beduidend hoger: **21,3 procent beluisterde of keek voor het eerst online naar cultuur tijdens de lockdown**. Minder dan een kwart (23,3%) bleef tijdens de lockdown weg van het online culturaanbod.

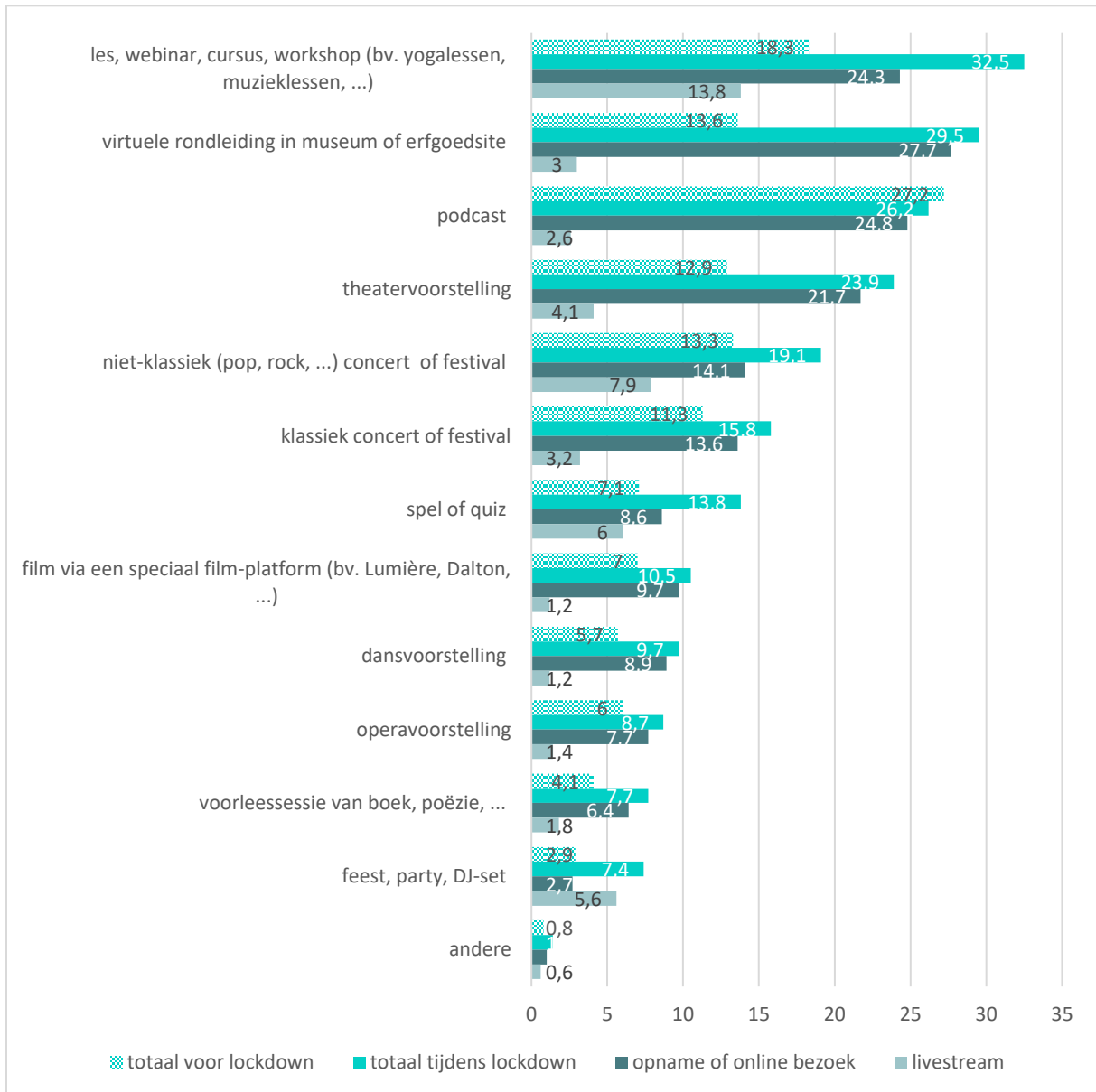
Figuur 14. Online cultuurparticipatie voor en tijdens lockdown

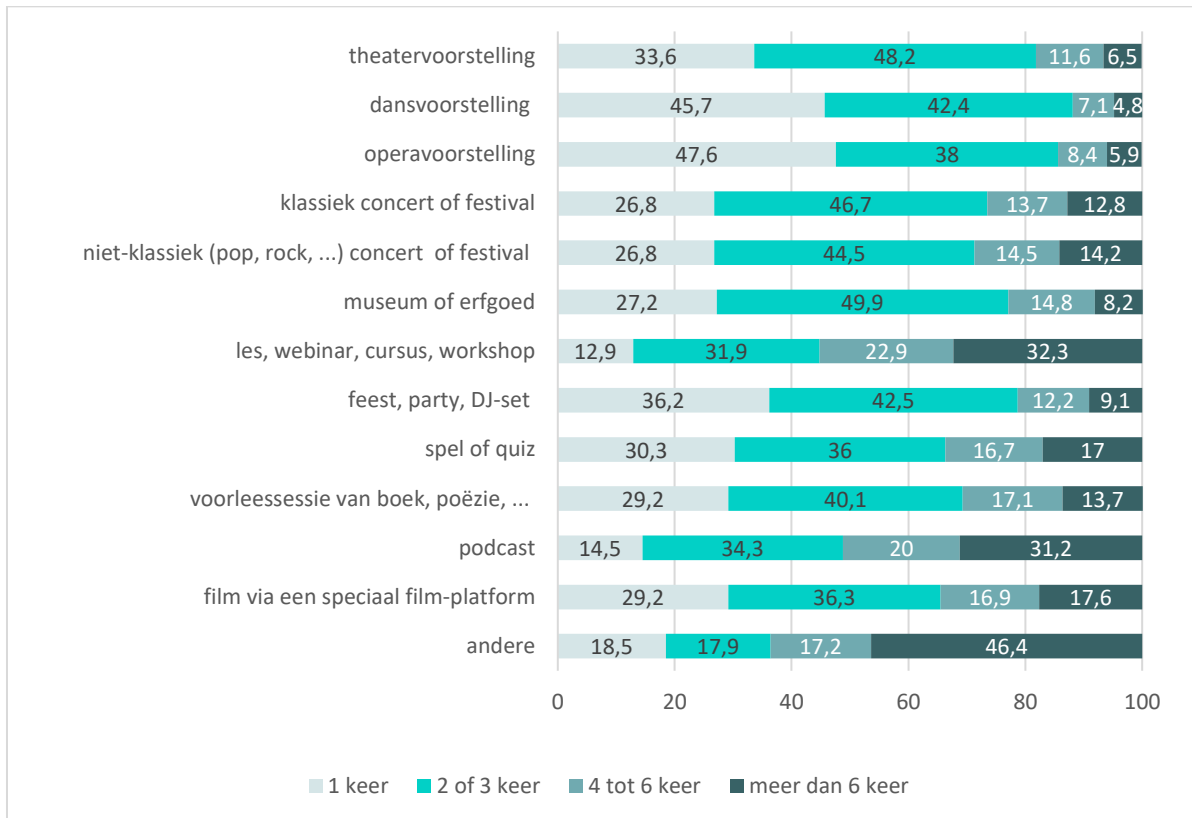
Buiten het luisteren naar podcasts, dat al kon rekenen op een aanzienlijk publiek voor de coronamaatregelen, stijgt de deelname aan alle cultuurvormen. De relatief sterkste stijgers zijn museum- en erfgoedbezoek en feestjes en dj-sets. Beiden kenden meer dan een verdubbeling van hun online publiek. Bij virtuele rondleidingen in musea en erfgoedsites steeg het aantal deelnemers van 13,6% naar 29,5% (een stijging van 117%), bij feestjes en DJ-sets van 2,9% naar 7,4% (een stijging van 155%). Ook het kijken naar online cursussen en webinars, theatervoorstellingen, spellen en quizzen (gericht naar een breed publiek) en dansvoorstellingen, alsook het luisteren naar voorleessessies van boeken en poëzie kent een sterke stijging. De online deelname aan elk van deze cultuurvormen stijgt met minstens 70%. Films, concerten en operavoorstellingen zien (bij de cultuurminnende respondenten die deelnamen aan dit onderzoek) tenslotte hun aantal deelnemers stijgen met 40 à 50%.

Daarnaast is het **gebruik van online cultuur behoorlijk intensief** (figuur 16). Bij elk van de cultuurvormen bleef het doorgaans niet bij een eenmalige keer. Bij lessen, webinars e.d. ging het bij de meerderheid (55%) zelfs om minstens vier keer in de periode van de lockdown. Omdat lessen vaak in reeksen worden aangeboden, is dit niet zo verwonderlijk. Ook bij voorstellingen zien we heel wat terugkerend bezoek. Zo bekeek twee derde van de personen die online een theatervoorstelling bekeken tijdens de lockdown, minstens twee keer een voorstelling. Bijna een vijfde (18%) keek zelf naar vier of meer voorstellingen. Bij concerten (zowel klassiek als niet-klassieke muziek) en musea en erfgoed ligt het percentage frequente bezoekers zelfs nog hoger. Bijna drie kwart van de participanten, participeerde meermaals en 23% (musea en erfgoed) à 29% (niet-klassieke muziek) maakte meer dan drie keer gebruik van het online aanbod. Dansvoorstellingen en operavoorstellingen werden iets minder frequent bekeken.

Figuur 15. Deelname aan online aanbod tijdens lockdown (n=13.001)

Figuur 16. Frequentie online cultuurparticipatie tijdens lockdown (enkel participanten, in %)

In de deelname aan het online culturaanbod tekenen zich duidelijke sociale verschillen af. Enkel de genderverschillen zijn relatief klein.

Die verschillen zijn heel duidelijk naar leeftijd. De jongste leeftijdsgroep was al vertrouwd met het online aanbod nog voor de coronacrisis: 77,4% keek of luisterde al voordien naar een of andere vorm van het online culturaanbod. Bij de 65-plussers deed 47,6% dit al; eveneens een aanzienlijk percentage, maar toch behoorlijk lager dan bij de jongeren. Bij de oudere leeftijdsgroepen was er tijdens de lockdown meer marge voor stijgende participatie en dat blijkt uit de cijfers: het aandeel deelnemers is tijdens de coronacrisis bij de 35-plussers in elke leeftijdsgroep met ongeveer 22 procentpunten gestegen. Bij de jongste leeftijdsgroepen was deze stijging, gezien ook reeds hun hogere participatie voordien, minder groot. Leeftijdsverschillen blijven duidelijk bestaan, maar desalniettemin heeft in elke leeftijdsgroep vandaag een ruime meerderheid al eens van het online culturaanbod geproefd: bij de jongste leeftijdsgroep al 92%, bij de oudste leeftijdsgroepen gaat het om 70%.

Ook is de deelname aan het onlinegebeuren **zeer sterk gerelateerd aan het opleidingsniveau**. Als we de studenten buiten beschouwing laten (dit zijn vooral de jongste respondenten), valt meteen op hoe sterk de online deelname stijgt naarmate we kijken naar hogere opleidingsniveaus. Van de respondenten met een masterdiploma heeft 84% al deelgenomen aan het online culturaanbod, van de respondenten die het secundair onderwijs niet voltooid hebben 55%. En anders dan wat we vaststelden bij de oudere leeftijdsgroepen heeft de lockdown-periode deze kloof niet gedicht, wel in tegendeel. Bij de respondenten die niet over een secundair diploma beschikken, heeft 16% voor het

eerst tijdens de lockdown aan het online cultuuraanbod deelgenomen, bij de andere drie groepen is dit telkens meer dan 20%.

Tenslotte stellen we ook verschillen vast tussen de respondenten naargelang hun frequentie van deelname aan het uithuizige cultuuraanbod voor de lockdown. Meer frequente *offline* cultuurparticipanten, nemen ook meer deel aan het online cultuuraanbod. Wel zien we dat het aantal nieuwe online participanten tijdens de lockdown bij de occasionele en regelmatige bezoekers het sterkst gestegen is.

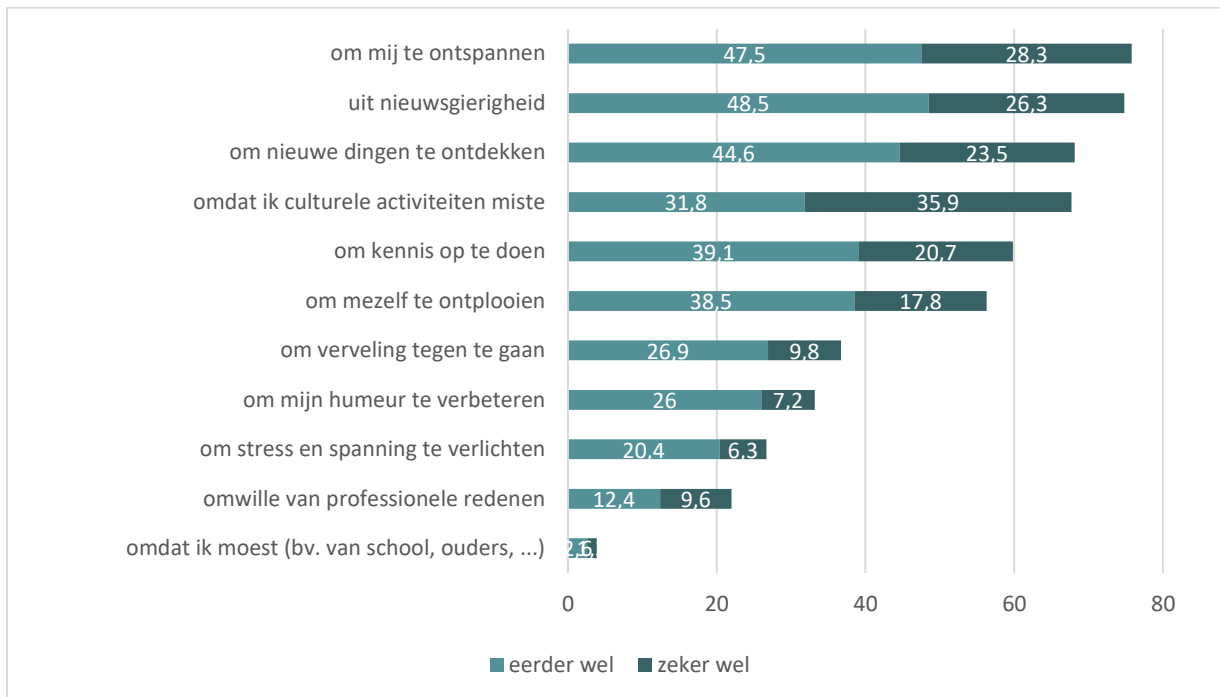
Tabel 3. Deelname aan online cultuuraanbod voor en na lockdown

	niet voor en niet tijdens geparticipeerd	enkel voor lockdown geparticipeerd	enkel in lockdown geparticipeerd	zowel voor als tijdens lockdown geparticipeerd
Algemeen	23,3	6,1	21,3	49,2
Leeftijd				
jonger dan 26	7,9%	4,7%	14,6%	72,7%
26 - 35 jaar	9,2%	4,5%	17,9%	68,4%
36 - 45 jaar	16,2%	4,8%	22,5%	56,5%
46 - 55 jaar	22,6%	5,3%	22,0%	50,0%
56 - 65 jaar	28,7%	6,2%	22,3%	42,9%
66- 75 jaar	30,2%	7,4%	22,1%	40,2%
ouder dan 75 jaar	23,1%	6,1%	21,2%	49,5%
Gender				
Man	24,3%	7,2%	18,5%	50,1%
Vrouw	22,8%	5,6%	22,8%	48,8%
Opleiding				
Studeert nog	14,5%	6,0%	14,1%	65,3%
Secundair onderwijs niet voltooid	44,8%	12,3%	16,0%	27,0%
Secundair onderwijs	35,8%	7,8%	20,5%	35,9%
Bachelor	23,1%	6,1%	23,2%	47,6%
Master	15,9%	4,4%	21,9%	57,7%
Verstedelijking				
Grootstad	18,1%	4,2%	19,2%	58,5%
Centrumstad	25,2%	6,6%	20,9%	47,3%
Niet of minder stedelijk gebied	25,1%	6,6%	22,1%	46,2%
Cultuurparticipatie voor coronatijden				
Niet of sporadisch	42,2%	8,2%	17,9%	31,8%
Occasioneel	28,1%	7,7%	21,3%	43,0%
Regelmatig	18,9%	5,3%	22,9%	52,9%
Frequent	14,1%	4,0%	20,2%	61,6%

Redenen voor deelname en niet deelname

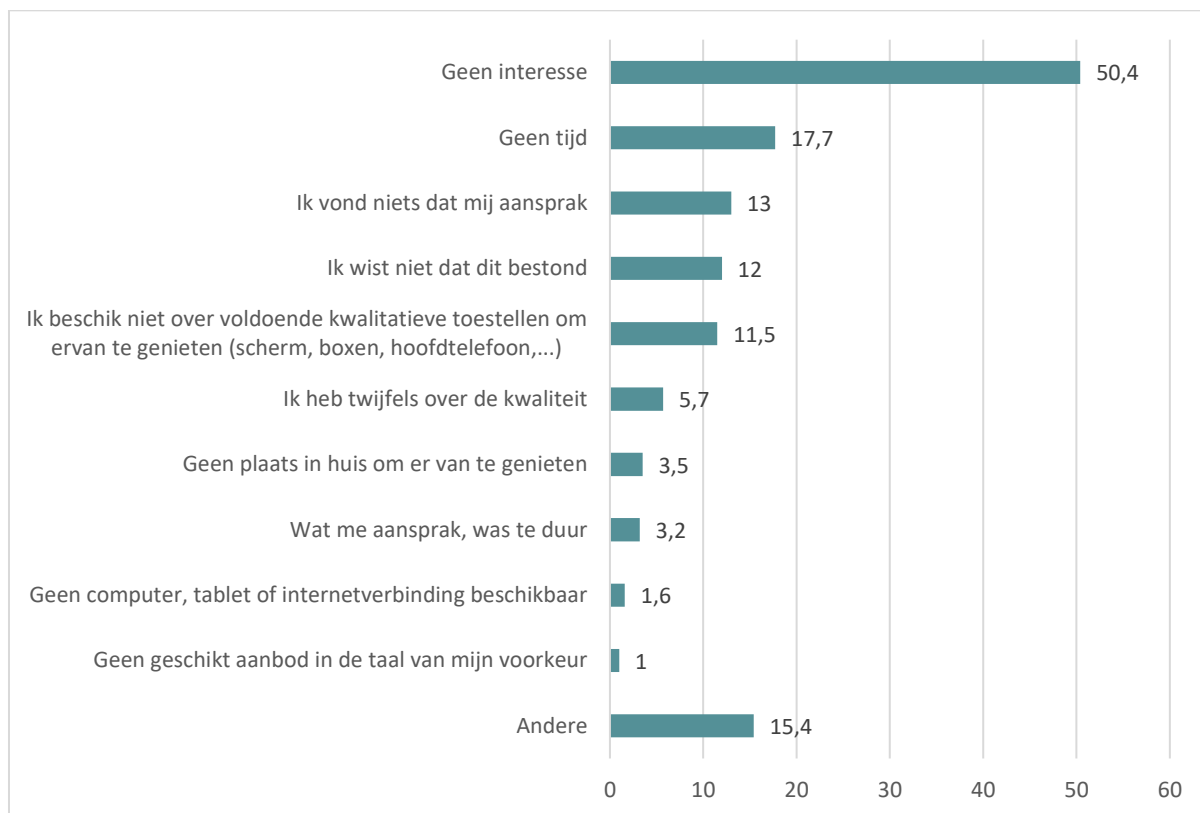
Respondenten die deelnamen aan het online cultuuraanbod tijdens de lockdown deden dit het meest **om zich te ontspannen, uit nieuwsgierigheid, om nieuwe dingen te ontdekken en/of omdat men de culturele activiteiten miste**. Elk van deze vier motivaties werden door ruim 60% van de online cultuurparticipanten aangeduid als eerder wel of zeker van toepassing. Ontspanning en nieuwsgierigheid werden daarbij wat meer aangeduid als eerder of zeker van toepassing, maar het gemis aan culturele activiteiten werd het vaakst aangegeven als de reden die zeker van toepassing was. Ruim een derde (35,9%) van de online cultuurgebruikers gaf aan deelgenomen te hebben aan het online cultuuraanbod omdat men culturele activiteiten miste.

Figuur 17. Redenen waarom men online aan cultuur participeerde tijdens de lockdown: percentage dat aangaf dat reden eerder of zeker wel van toepassing was

Meest aangehaalde reden om niet aan het online cultuuraanbod deel te nemen is het ontbreken van interesse. Ruim de helft van de niet gebruikers gaf aan dat ze niet aan het online cultuuraanbod deelnamen omwille van geen interesse in het online aanbod. Op ruime afstand volgt tijdsgebrek (17%), het niet vinden van een geschikt aanbod (13%), de onbekendheid van het aanbod (12%) en het niet beschikken over apparatuur van voldoende kwaliteit (11,5%).

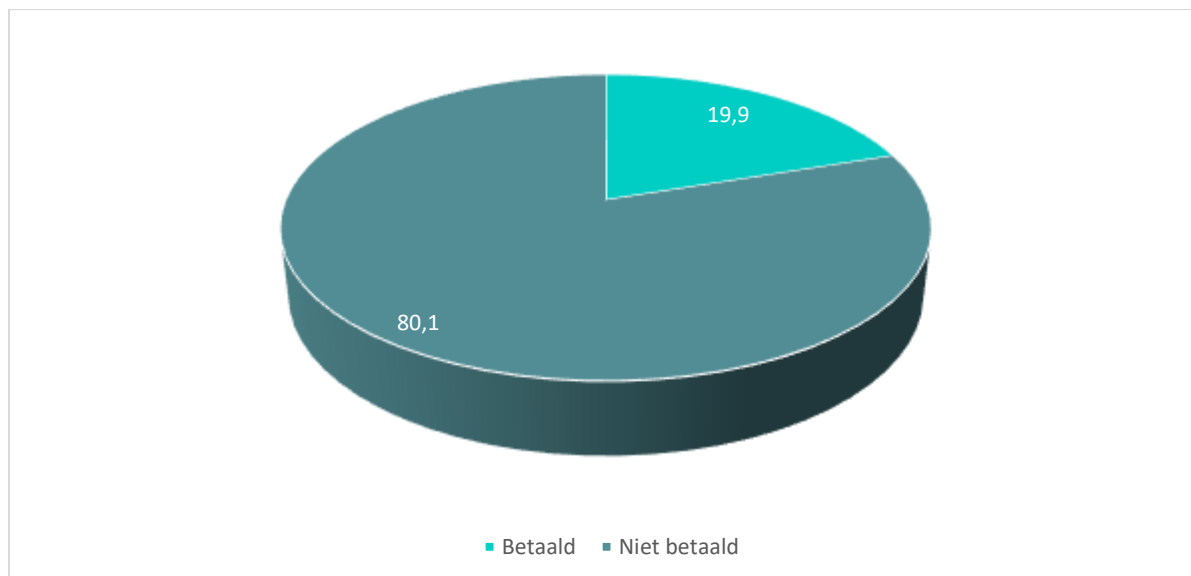
Figuur 18. Redenen waarom men nog nooit gebruik maakte van het online vrijetijdsaanbod (n=2.961)

Betalingsbereidheid online aanbod

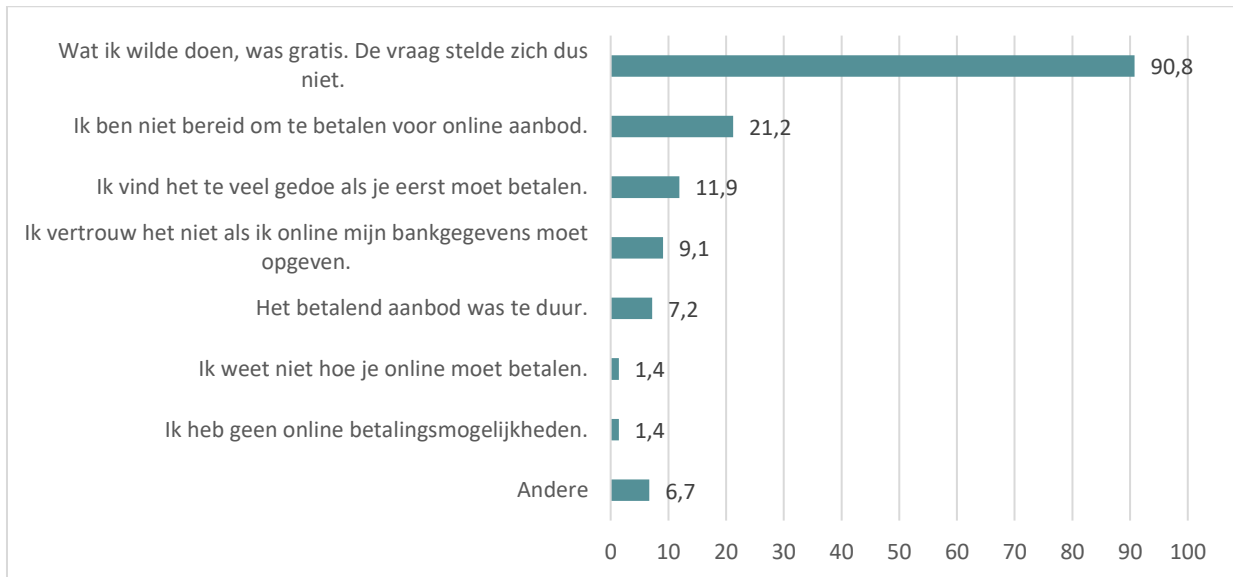
Net als bij de online deelname voor de lockdown, geeft ook bij de deelname tijdens de lockdown slechts een vijfde (19,9%) aan ervoor betaald te hebben.

Figuur 19. Al dan niet voor minstens 1 online cultuuractiviteit betaald (enkel online cultuurparticipanten, n=8.901)

De reden waarom men nog nooit betaalde voor online cultuurdeelname lag vooral buiten de participant zelf: Negen op de tien online cultuurparticipanten stelt dat men niet betaalde omdat het aanbod nu eenmaal gratis was. Maar **daarnaast geeft ook ruim een vijfde aan dat men niet bereid is om te betalen voor het online cultuuraanbod.** Daarnaast spelen ook omslachtigheid van en het vertrouwen in online betalen een rol: 12% vindt het teveel gedoe en 9% vertrouwt het niet om online bankgegevens op te geven. Slechts op een vijfde plaats (en door amper 7% aangegeven) staat dat het online aanbod te duur zou zijn.

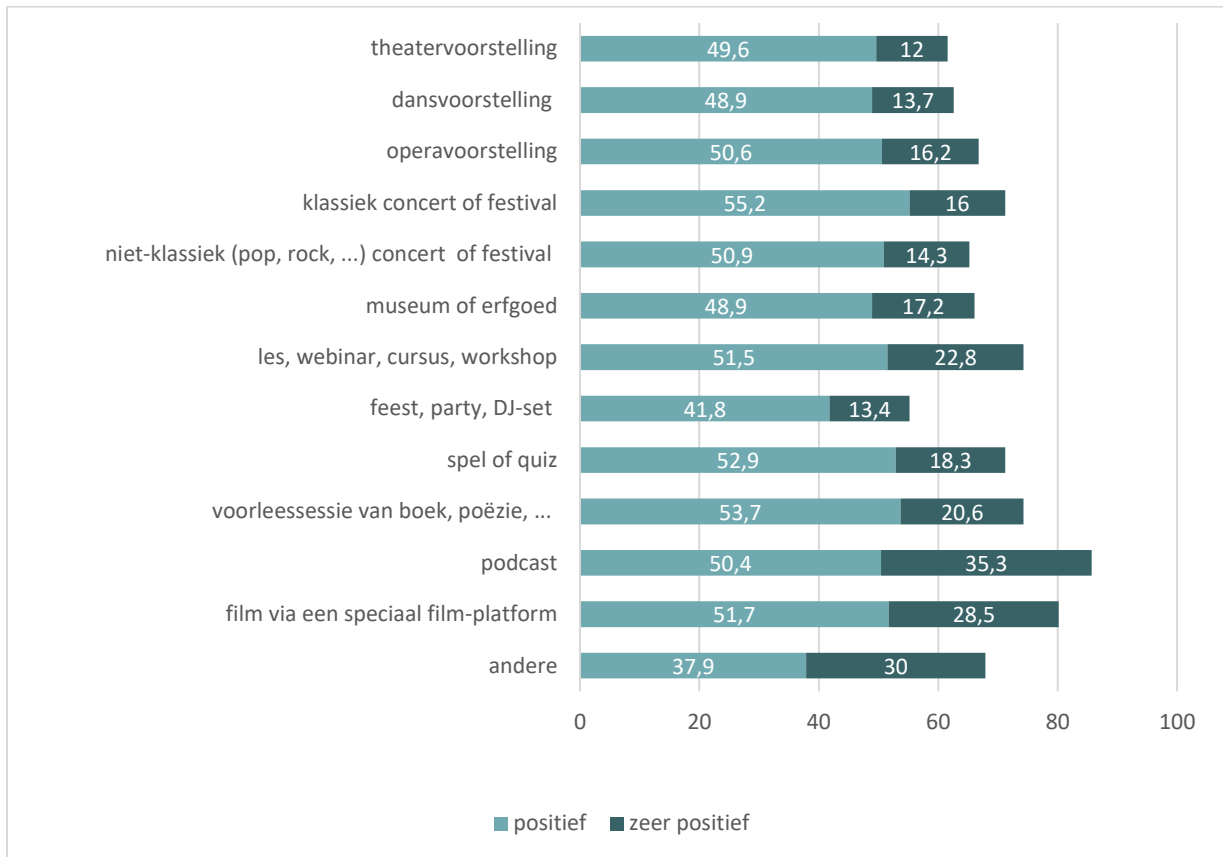
Figuur 20. Redenen waarom men niet betaalde voor het online cultuuraanbod (enkel respondenten die niet deelnamen aan online cultuuraanbod (n=4.098))

Evaluatie online aanbod

Online cultuurparticipanten zijn over het algemeen tevreden tot zeer tevreden over het online aanbod waaraan ze participeerden. De grootste tevredenheid bestaat er over podcast en films. Hierover geeft ruim acht op de tien gebruikers aan dat ze het een positieve of zeer positieve ervaring vonden. Maar ook over de andere cultuurvormen heerst er grote tevredenheid. Bij feestjes en DJ-sets ligt het percentage tevreden net iets lager, maar dit is meteen ook de cultuurvorm waarbij sociale contacten het meest centraal staan en ook hier vond toch 55% het een positieve ervaring. Bij de andere cultuurvormen beoordeelt telkens ruim 60% van de gebruikers de deelname als een (zeer) positieve ervaring.

Figuur 21. Evaluatie online cultuuraanbod: percentage online cultuurparticipanten dat online aanbod als (zeer) positief beoordeelde

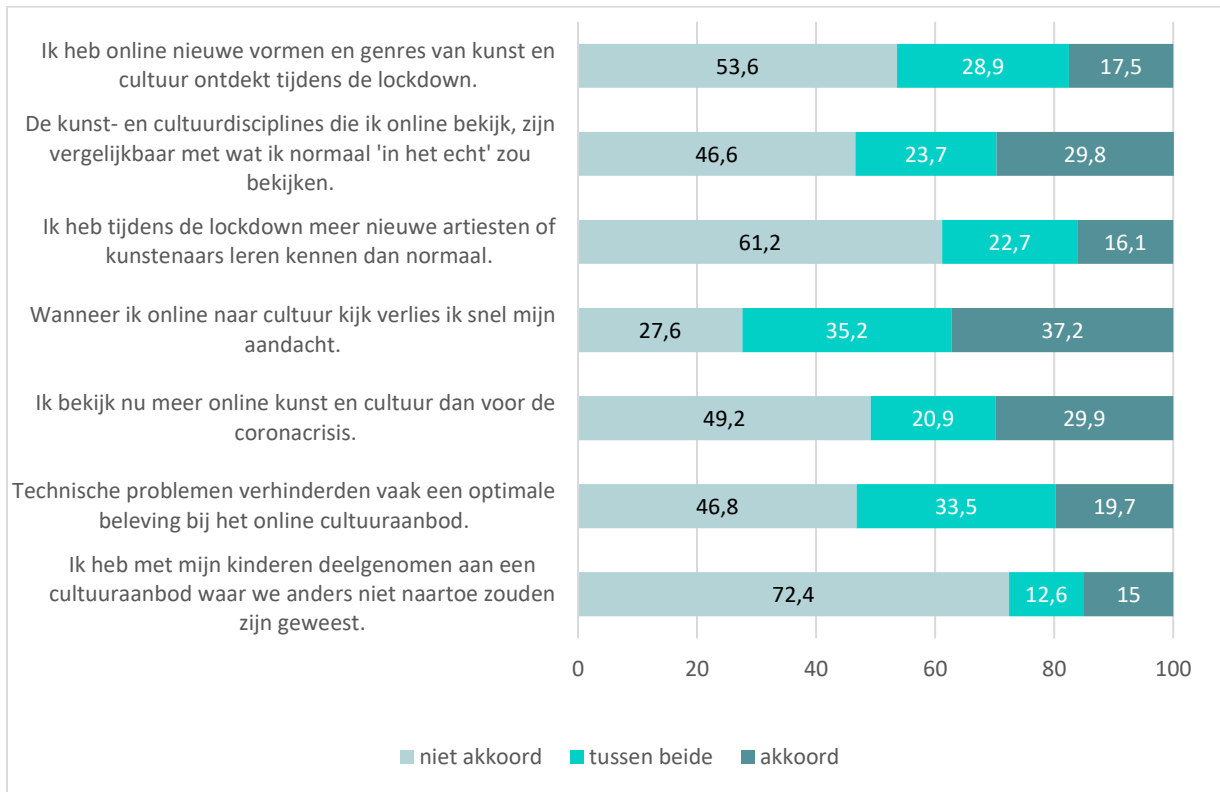

De stellingen bevestigen dat online cultuurgebruikers tijdens de coronacrisis intensiever gebruik gemaakt hebben van het aanbod: **drie op de tien respondenten die tijdens de coronacrisis online kunst en cultuur bekeken of beluisterden, stelt dat ze dat meer doen dan voordien**. Niet alleen de nieuwe gebruikers stellen dit, ook bij de personen die reeds online aan cultuur deelnamen voor de coronacrisis gaat 32% met deze stelling akkoord (cijfer niet in figuur).

Hogerop bleek reeds dat heel wat cultuurgebruikers het online cultuuraanbod tijdens de lockdown exploreerden uit nieuwsgierigheid en in de hoop nieuwe dingen te ontdekken. Bijna de helft (46,6%) van de personen die tijdens de lockdown online aan cultuur participeerden, geeft aan niet alleen bij de vertrouwde disciplines gebleven te zijn en dus ook nieuwe kunst- en cultuurdisciplines geëxploreerd te hebben. De ontdekking van echt nieuwe dingen blijkt wel niet voor iedereen ingelost: 17,5% gaat akkoord met de stelling dat men nieuwe vormen en genres van kunst ontdekt heeft tijdens de lockdown en 16% geeft aan dat men tijdens de lockdown nieuwe artiesten of kunstenaars heeft leren kennen. Een meerderheid gaat niet akkoord met beide stellingen. Een gelijkaardig cijfer vinden we bij de respondenten met kinderen: 15% heeft deelgenomen aan een cultuuraanbod waar ze anders niet zouden naartoe geweest zijn.

De cijfers in figuur 22 wijzen verder op twee aandachtspunten voor de verdere uitbouw van het online cultuuraanbod. Ten eerste geeft ruim een derde (37,3%) aan dat ze de aandacht snel verliezen wanneer ze online naar cultuur kijken. Dit maakt het wellicht voor velen moeilijk om langere podiumkunstvoorstellingen volledig uit te kijken. Daarnaast geeft tevens een vijfde (19,7%) aan dat technische problemen vaak een optimale beleving verhinderen.

Figuur 22. Stellingen omtrent online cultuuraanbod (enkel respondenten die tijdens de lockdown online aan cultuur participeerden)

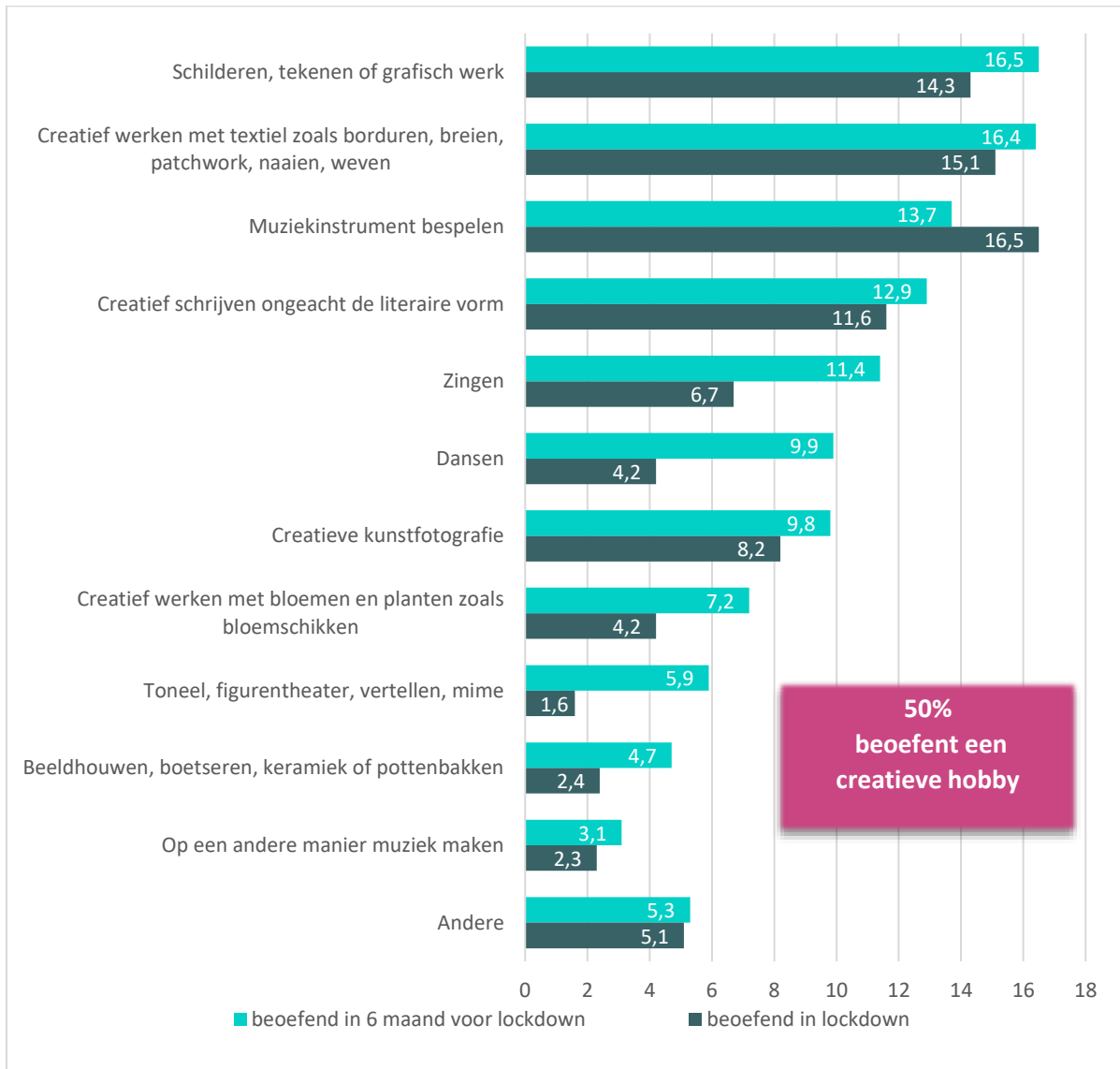
“Voor corona deed ik meer online cultuur dingen, nadat de kinderen in bed lagen en soms eens overdag. Een cursus of opleiding online volgen, voorstelling bekijken... Vooral omdat het makkelijk was dat ik er niet voor uit huis moest en een oppas zoeken en alles gepland krijgen en mijn kind en man met autisme erop voorbereiden. Nu heb ik er minder concentratie voor, hoewel er meer tijd is. De tijd is versnipperd en vaak al vol met andere zaken. (klusjes in huis (die makkelijker te doen zijn met versnipperde aandacht), bakken en koken met de kinderen, school voor de kinderen, man (met autisme) ondersteunen doorheen alle coronaveranderingen,..). Ik mis de culturele, kunst-, creatieve invulling enorm. Vooral diegene die meer uitdaging biedt. (samen met de kinderen een kindertheater of film bekijken is fijn en ik haal er ook wel wat uit, maar het is niet de soort uitdaging die ik zelf zou willen. Net als naar muziek op de achtergrond of tussendoor luisteren niet dezelfde beleving is als met volle aandacht.) Het online aanbod lijkt groter geworden in deze tijden, maar ik heb gewoon geen tijd/concentratie over om er naar te kijken. (ik hoop ergens wel dat dit online aanbod ook na corona groter blijft. Hoewel het niet hetzelfde is, biedt het wel mogelijkheden voor mensen die niet zomaar uit huis kunnen - al hoop ik uiteraard dat het geen excuus wordt om minder aandacht aan toegankelijkheid te besteden.)” (vrouw, 35 jaar)

Beoefening van creatieve hobby's en amateurkunsten

Algemeen beschouwd, stellen we vast dat tijdens de lockdown een aantal amateurkunstenaars hun creatieve hobby (tijdelijk) on hold gezet hebben. In de zes maanden voor de lockdown gaf 62% van de respondenten de voorgaande zes maanden een creatieve hobby beoefend te hebben. Het percentage beoefenaars van creatieve hobby's slinkt in de lockdownperiode naar 50%. De daling is **evenwel niet voor alle disciplines even sterk** en voor muziekbeoefening stellen we zelfs een stijging van het percentage beoefenaars vast. Blijkbaar hebben meer personen tijdens de lockdown de tijd gevonden om muziek te beoefenen, althans wat betreft het spelen van een instrument.

Bij de meeste disciplines valt de terugval mee en gaat het slechts om enkele procentpunten. Bij een aantal disciplines gaat het evenwel om een grote terugval. In vergelijking met voor de lockdown, bedraagt het percentage beoefenaars bij dans en theater minder dan de helft. Het percentage dansers zakt van 9,9% naar 4,2%, het percentage beoefenaars van theater zelfs van 5,9% naar 1,6%. Beiden betreffen uiteraard disciplines die vooral in het gezelschap van anderen worden gedaan en veelal uithuizig plaatsvinden. Maar ook voor de disciplines zang, beeldhouwen en creatief werken met bloemen zien we een sterke terugval. Bij zang kan dit mogelijk te maken hebben met het beoefenen van koorzang waarvoor sociaal contact essentieel is. Bij de andere twee disciplines kan mogelijk het stopzetten van lessenreeksen een oorzaak vormen.

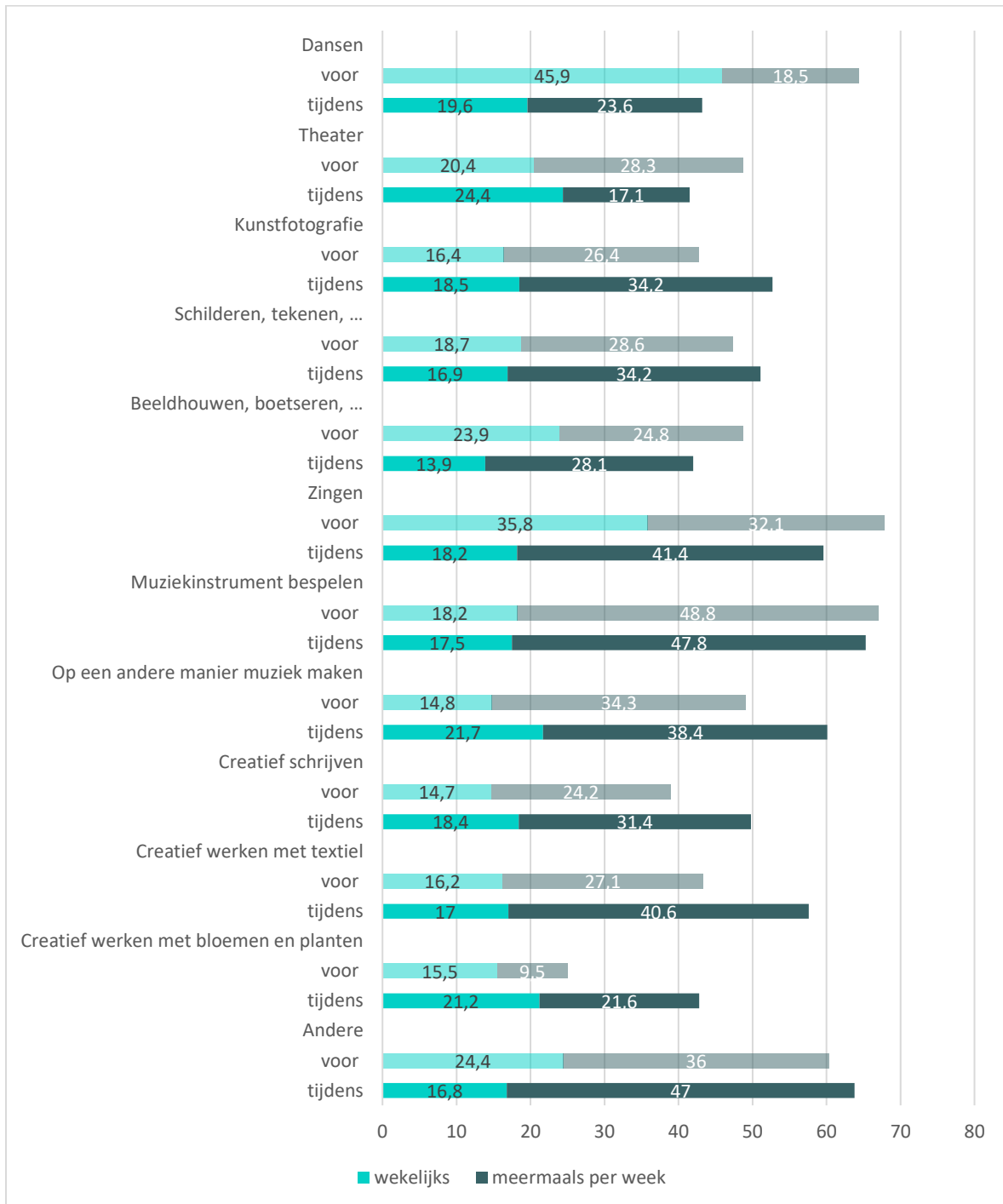
Figuur 23. Amateurlkunstbeoefening voor en tijdens lockdown (n=13001)

Figuur 24 geeft inzicht in de frequentie van beoefening voor en tijdens de lockdown. Daaruit volgt dat voor sommige disciplines niet alleen het aandeel beoefenaars is teruggefallen, maar ook dat de beoefenaars het ook minder frequent gedaan hebben tijdens de lockdown. Voor dans, theater, beeldhouwen en zang is bij degenen die hun hobby zijn blijven beoefenen de frequentie ervan duidelijk gedaald. Zo beoefende 64,4% van dansers in de periode voor de lockdown hun hobby minstens wekelijks, terwijl tijdens de lockdown slechts 43,2% minstens wekelijks danste.

Bij andere disciplines blijft de intensiteit meer gelijk (bv. bij het bespelen van een muziekinstrument) en bij sommige zien we net het omgekeerde gebeuren. Dat is bijvoorbeeld het geval bij creatief werken met textiel en creatief werken met bloemen. Bij het laatst genoemde kan dit mogelijk ook wel een seizoenseffect zijn, en bij creatief met textiel kunnen de coronamaatregelen wel eens een impact gehad hebben. Daarnaast zien we ook dat voor kunstfotografie, een creatieve hobby die makkelijker van thuis uit of individueel kan beoefend worden, de intensiteit is toegenomen.

Figuur 24. Frequentie beoefening creatieve hobby voor en tijdens lockdown: percentage van beoefenaars dat wekelijks of meermaals per week creatieve hobby beoefend (enkel beoefenaars)

Het mooiste tijdens deze coronavirus was dat ik naar de rusthuizen ben beginnen te gaan en aan elk raampje klopte en vroeg hoe het was en een liedje zong.

Met de fiets nam ik mijn box mee en zo kon ik voor hen allen buiten een concertje geven.

Heb mij heel gelukkig gevoeld.

(...)

Onze buurt was een geweldig publiek.

(man, 73 jaar)

2.2.4 Participatie na de COVID-19 maatregelen

Op 18 mei werd het cultuuraanbod voorzichtig heropgestart. De dataverzameling werd exact een dag later gelanceerd. Enkele respondenten gaven bij de open vraag ook mee dat ze al terug een museum bezocht hadden. De overgrote meerderheid had wellicht⁵ nog niet de gelegenheid gehad om deze stap te zetten.

Het moment was dan ook ideaal om te polsen naar de houding ten opzichte van de heropstart van het cultuuraanbod: hoe lang zouden respondenten wachten om terug aan het reguliere aanbod deel te nemen, in welke mate willen ze het online cultuuraanbod blijven consumeren en welke bezorgdheden hebben ze met betrekking tot de heropstart?

Participatie aan het reguliere vrijetijds- en cultuuraanbod

Het staat buiten kijf. **Het overgrote deel van de cultuurliefhebbers wil zo snel mogelijk hun culturele activiteiten hervatten.** We legden de respondenten de vrijetijds- en culturele activiteiten voor waaraan ze ook in de zes maanden voorafgaand aan de lockdown deelnamen. Met uitzondering van uitgaan, geeft voor elk van de activiteiten minstens vier op de tien cultuurparticipanten aan dat ze onmiddellijk zouden teruggaan. Wel is er enige variatie naargelang het type van activiteit.

Activiteiten die in de buitenlucht plaatsvinden, zoals het maken van een wandeling of een ritje, zullen door quasi iedereen vrijwel onmiddellijk worden gedaan of hooguit een maand worden uitgesteld. Dit

⁵ We hebben in de vragenlijst hier geen vraag naar gesteld.

maakt ook dat het bezoeken van cultureel erfgoed, waar bezoek in de buitenlucht vaak mogelijk is, snel zal worden hernomen. Driekwart stelt onmiddellijk te zullen gaan of eventueel wel een weekje of enkele weken te wachten, maar zeker niet langer dan een maand.

Er is evenwel een culturele activiteit waar nog meer cultuurconsumenten snel de stap naartoe zullen zetten: de bibliotheek: 71,5% van de bibliotheekgebruikers wil wanneer dit toegelaten is de stap onmiddellijk zetten. Heel wat bibliotheken waren, mits reservatie, toegankelijk tijdens de lockdown en bezoek aan bibliotheken is beperkt in duurtijd en is individueel. Dit maakt wellicht dat er minder vrees bestaat om deze te bezoeken.

Ruim de helft van de respondenten geeft aan een museumbezoek of het volgen van cursussen onmiddellijk te willen heropstarten wanneer het toegelaten is. Nadien volgen de podiumkunstenvoorstellingen, sportwedstrijden en het filmgebeuren waarbij steeds tussen de 40 en 50% van de gebruikers vrijwel onmiddellijk terug zouden deelnemen. Ballet- en dansvoorstellingen en literaire evenementen zullen daarbij sneller bezocht worden dan bijvoorbeeld concerten.

De ordening van deze activiteiten wijst mogelijk op een **viertal bepalende factoren**:

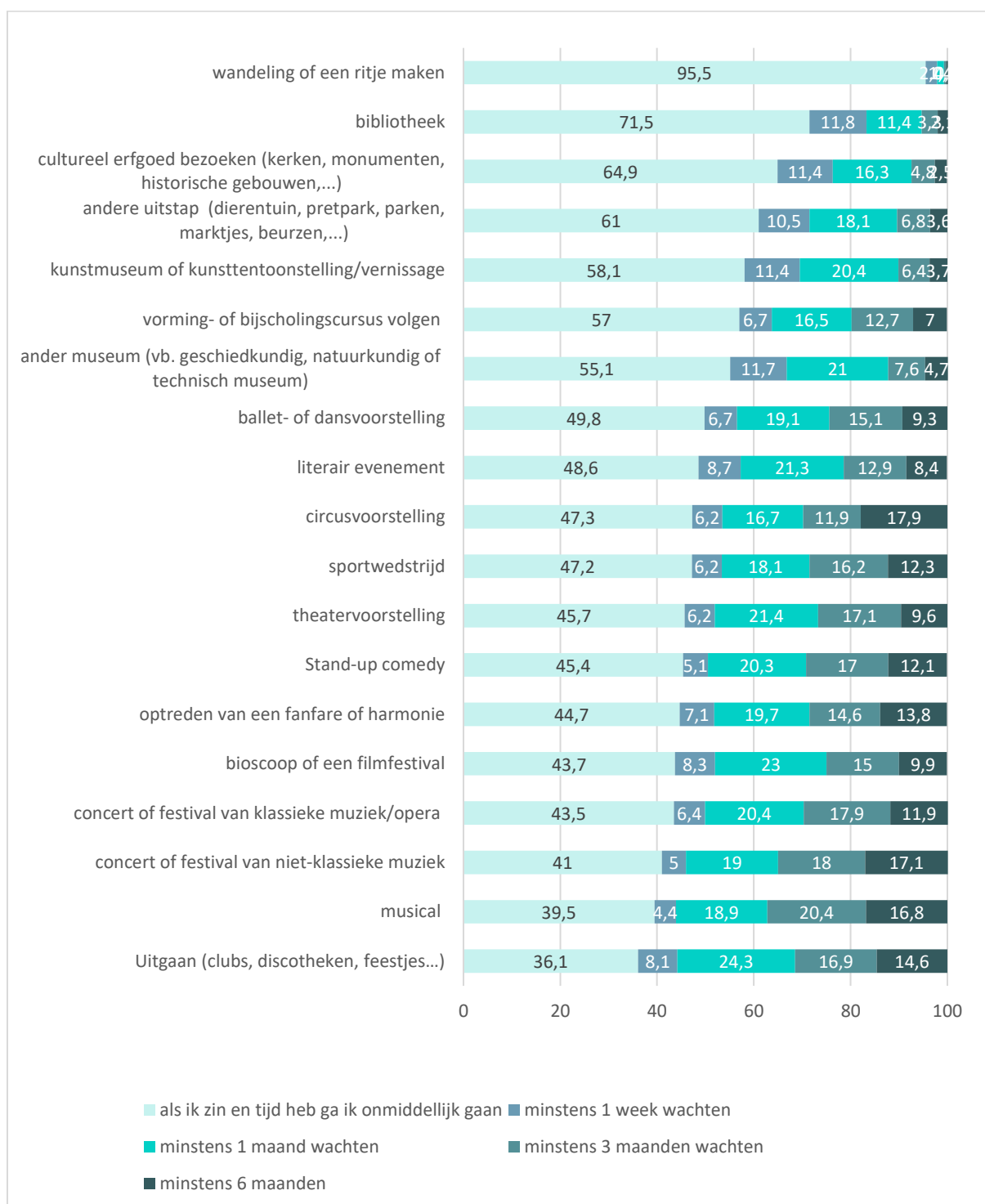
- De mate waarin reeds beslissingen werden genomen over heropening
- Of de activiteiten binnen dan wel in de openlucht plaats vinden
- De omvang van het publiek
- De mate waarin fysieke afstand tussen deelnemers kan georganiseerd worden

De snelheid waarmee men culturele activiteiten terug zal oppakken is opnieuw gerelateerd aan enkele sociale kenmerken. We bekeken de samenhang met sociale kenmerken voor drie cultuurvormen welke variëren over de hierboven vermelde factoren, m.n.: kunstmusea, theatervoorstellingen, cultureel erfgoed en concerten van 'niet-klassieke' muziek (zie bijlagen voor tabellen). Daaruit blijkt dat voor elke van de cultuurvormen geldt dat volgende personen een meer afwachtende houding zullen aannemen om hun participatie aan het reguliere aanbod te hervatten:

- personen met risicogroepen op het vlak van corona in hun gezin (zie ook 3.5);
- meer occasionele of sporadische cultuurparticipanten (voor lockdown)
- personen woonachtig in minder verstedelijkte gebieden
- lager opgeleiden
- en de hoogste leeftijdsgroepen (+65-jarigen)

De mate waarin deze kenmerken gerelateerd zijn aan het hervatten van participatie aan het regulier aanbod is wel niet voor elk van de cultuurvormen even sterk. Zo zijn de opleidingsverschillen bv. kleiner bij concerten en is de relatie tussen leeftijd en een afwachtende houding niet zo sterk voor erfgoedbezoek.

Figuur 25. Hoe lang wil men minstens wachten om activiteiten te doen of te bezoeken als ze terug toegelaten worden (enkel respondenten die deze activiteit ook voor de lockdown deden)

“Muziek, theater, dans heeft absoluut publieksinteractie nodig. En het publiek geniet ook zooveel meer wanneer het fysiek live aanwezig is. Geen enkel online, zelfs live streaming, platform kan dat vervangen. Online cultuur blijft genieten met een wrange bijmaak. Je huilt innerlijk om het gemis van het delen van tijd en ruimte.” (vrouw, 58 jaar)

“Voor mij is het belangrijk om echt aanwezig te zijn en een totaalbeleving te hebben. Musea = zien, horen, voelen, ruiken (indien van toepassing), net zoals optredens, samen met iemand anders waarna het bespreken van wat we gezien hebben of gedachten en wat goed gebracht was belangrijk is, liefst met een hapje en een drankje. Net voor de lockdown overwogen we om een museumpas te kopen maar we blijven nu wat terughoudend omdat we graag zonder reserveren willen kunnen gaan. Gewoon wanneer onze uurroosters overeenkomen, of wanneer we plots wat extra tijd en zin hebben, zonder al te veel te plannen. Aan de kassa betalen, eventueel nog wat postkaartjes kopen voor een andere hobby (postcrossing) niet teveel digitaal gereserveer vooraf.” (vrouw, 56 jaar)

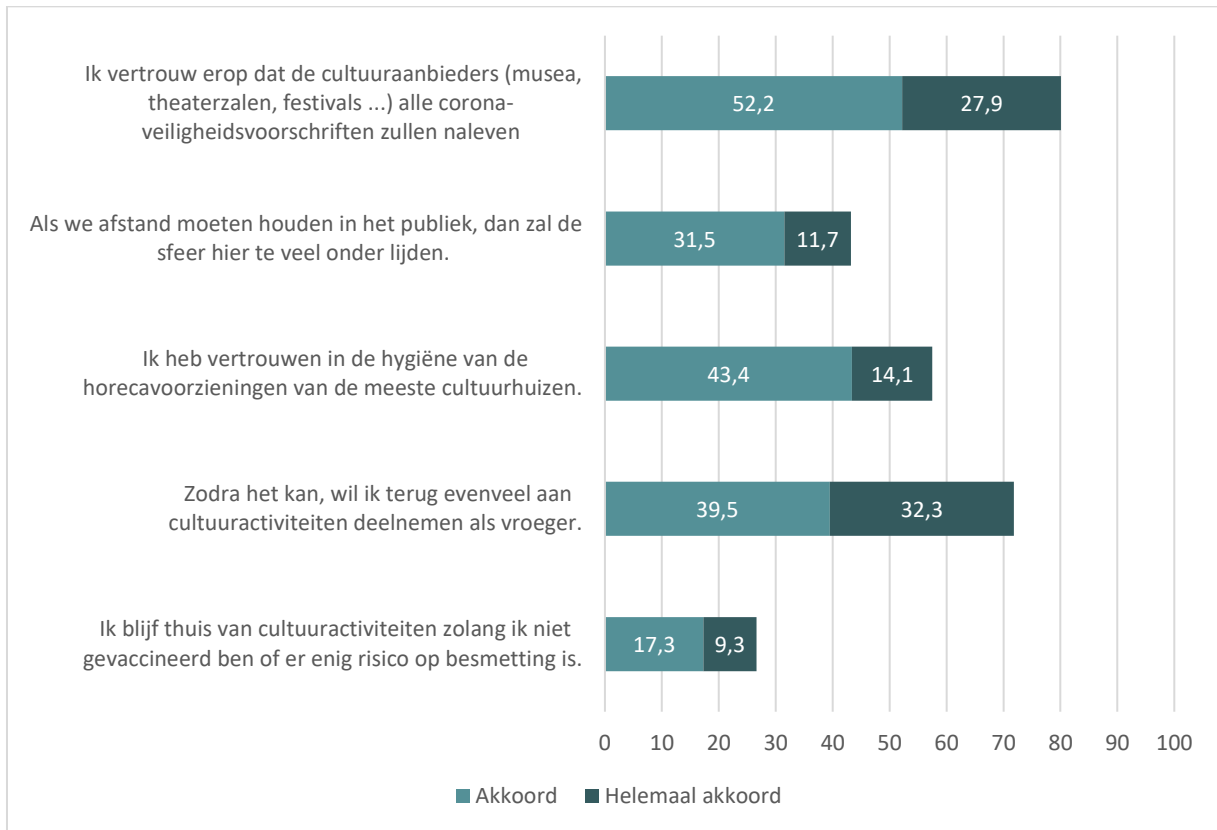
“Gelukkig weet ik mijn cultuurhonger te stillen in gelijk welke omstandigheden maar wat mis ik de echte beleving van:

- theater/dans ... de sfeer, geur, geluidjes, spanning, je in doorgezakte zeteltjes laten meenemen in een nieuw verhaal*
 - expo/tentoonstelling/concert ... dat haast 'lijflijke' contact ermee*
 - de cultuurhuizen ... ze prikkelen en stimuleren” (man, leeftijd onbekend)*
-

De intentie om snel terug aan het culturele leven deel te nemen, blijkt ook uit de stellingen die we hierover specifiek voorlegden. **Ruim zeven op de tien (71,8%) geef aan dat hij/zij zodra het kan terug evenveel als vroeger wil deelnemen aan het cultuurleven.** Anderzijds geeft ook 26,6% aan dat ze weg zullen blijven van cultuuractiviteiten zolang men niet gevaccineerd is of zolang er nog enig risico op besmetting bestaat.

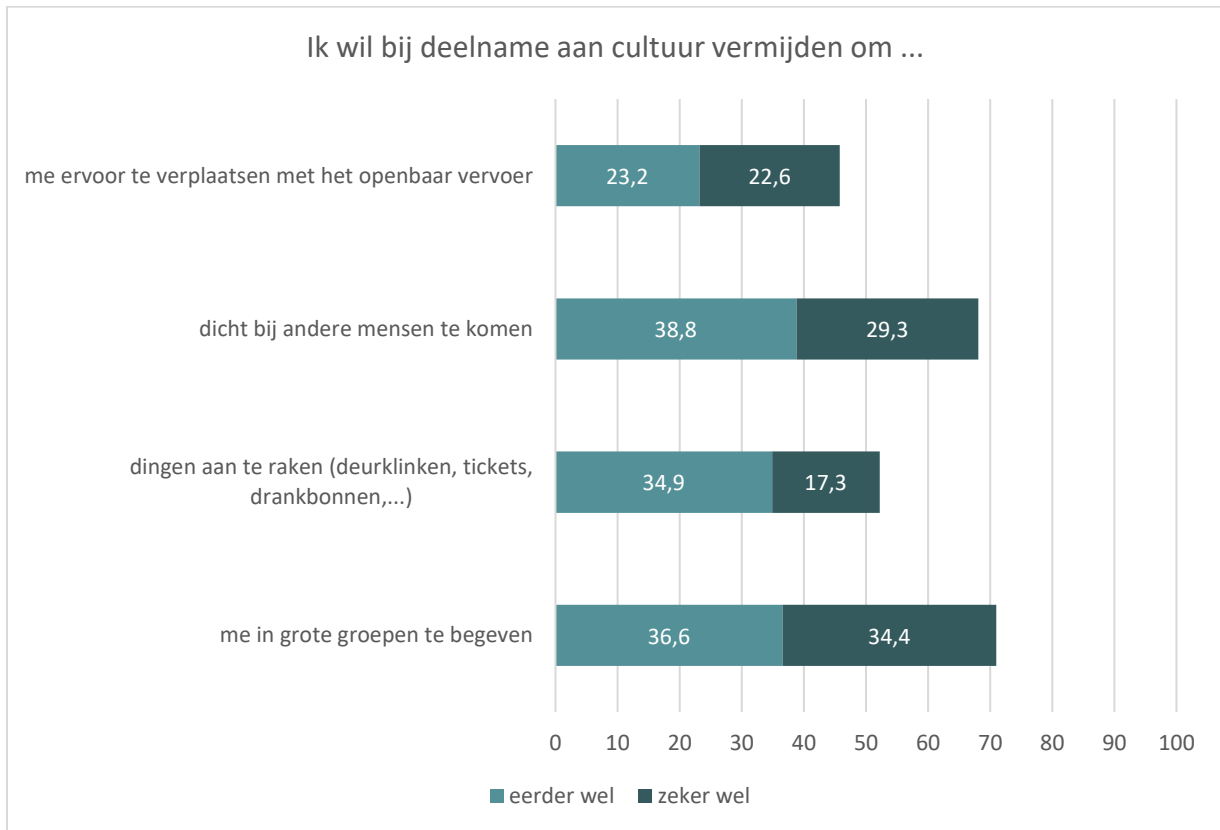
De respondenten hebben alleszins **heel wat vertrouwen in een veilige heropstart.** Acht op de tien respondenten vertrouwt erop dat de cultuuraanbieders alle corona-veiligheidsvoorschriften zullen naleven. Iets minder vertrouwen bestaat er in de hygiëne in de horecavoorzieningen van de cultuurhuizen: 57,5% stelt vertrouwen hierin te hebben.

Figuur 26. Stellingen omtrent de heropstart van cultuuraanbod (n varieert van 12.677 tot 12.791)

Om de heropstart veilig te laten verlopen, zullen ook heel wat cultuurgebruikers **zelf de nodige maatregelen treffen en een aantal zaken vermijden. Vooral het zich in grotere groepen begeven en fysieke nabijheid wil men vermijden**. Respectievelijk 71% en 68% geeft aan eerder wel of zeker wel te willen vermijden om zich in grote groepen te begeven en dicht bij andere mensen te komen. Ook geeft ruim de helft (52%) aan het aanraken van klinken, tickets, ... eerder of zeker wel te willen vermijden. De verplaatsing via het openbaar vervoer naar culturele activiteiten wil tenslotte 46% van de respondenten vermijden.

Figuur 27. Mate waarin men bepaalde zaken wenst te vermijden bij deelname aan cultuur als de cultuurhuizen terug heropenen

Deelname aan het online cultuuraanbod

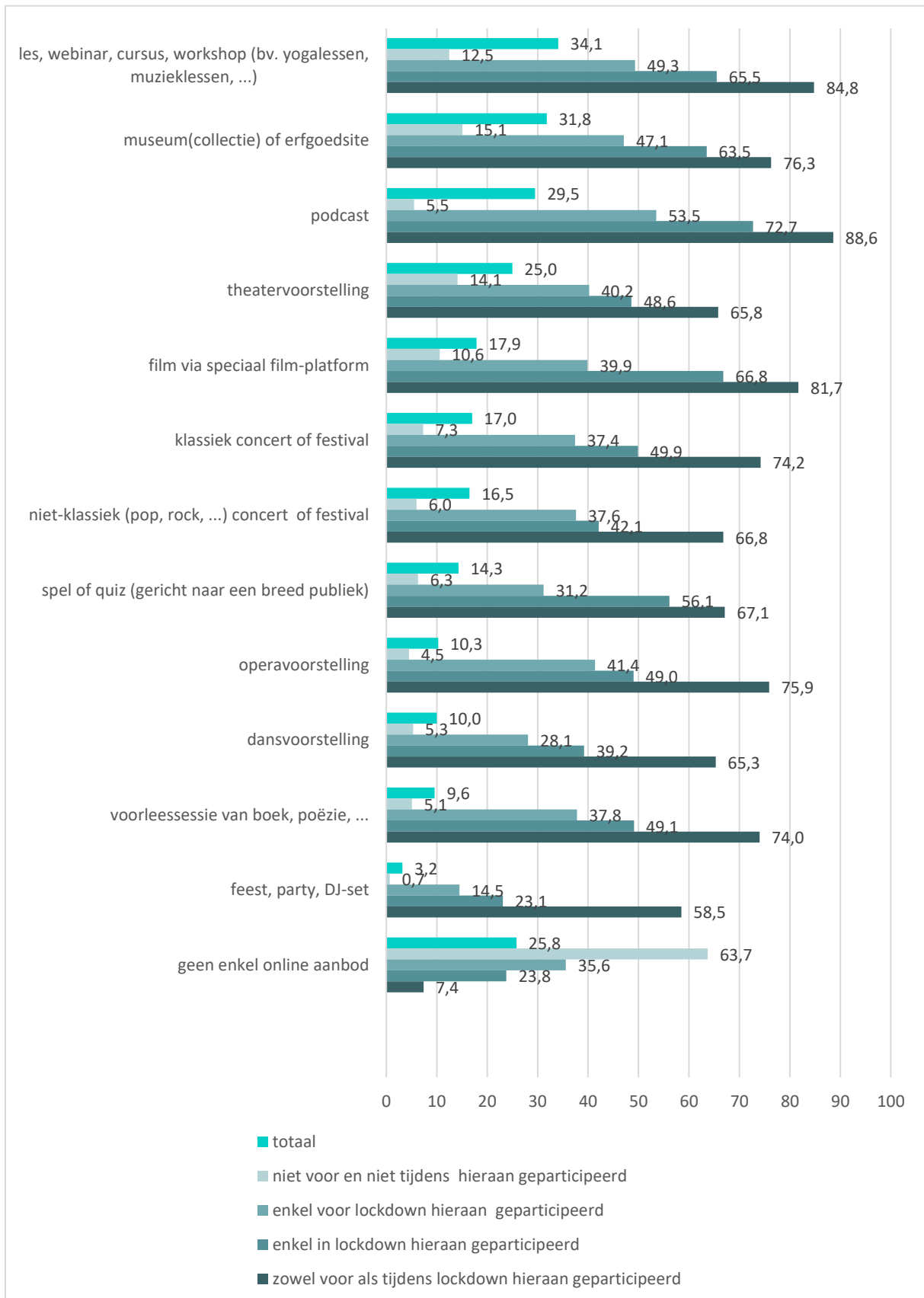
De cultuurvormen waaraan respondenten het meest (nog) online willen deelnemen eens het reguliere aanbod weer beschikbaar en toegankelijk is, zijn online lessen, online virtuele rondleidingen in musea en/of erfgoedsites en podcasts. In zijn totaliteit beschouwd, willen respectievelijk 34%, 32% en 29,5% van de respondenten nog aan dit online aanbod deelnemen wanneer het regulier aanbod terug beschikbaar is. Op geruime afstand volgen films, concerten, stand-upcomedy's en theatervoorstellingen, waarbij telkens 15 à 20% van de respondenten aangeeft nog aan dit online aanbod te willen deelnemen. Aan online voorleessessies van literatuur en poëzie en feestjes zal het minst worden deelgenomen.

Deze cijfers geven het algemene bereik weer. Interessanter is te kijken naar de intentie om er nog aan deel te nemen naargelang de vroegere (voor en tijdens lockdown) deelname aan het aanbod. **Voor elk van de cultuurvormen kunnen we vaststellen dat naarmate men er in het verleden al eens aan deelnam, men ook meer de intentie heeft om er na de lockdown gebruik van te maken.** Zo zien we bijvoorbeeld dat voor online bezoek aan musea en erfgoed over het algemeen 32% van de respondenten dit in de toekomst (nog) wil doen, maar dat dit slechts 15% bedraagt bij de personen die nog nooit een online museum of erfgoed bezochten. Voor de personen die zowel voor als tijdens de lockdown het online aanbod gebruikten, zal 76% dit ook nog doen als de musea hun deuren terug geopend hebben. Van de personen die voor de eerste keer online een museum bezochten tijdens de lockdown, wil eveneens ruim zes op de tien (63%) dit nog in de toekomst doen.

Een gelijkaardig patroon stellen we vast voor zowat alle cultuurvormen. Bij degenen die tot nu toe niet naar de cultuurvorm online gekeken of geluisterd hebben, is de kans klein dat ze dit in de toekomst wel zullen doen. Bij musea en erfgoed, theatervoorstellingen en lessen geeft nog respectievelijk 15% en 14% aan dat ze hieraan in de toekomst zouden willen online participeren, bij de andere cultuurvormen is dit maximaal 10%.

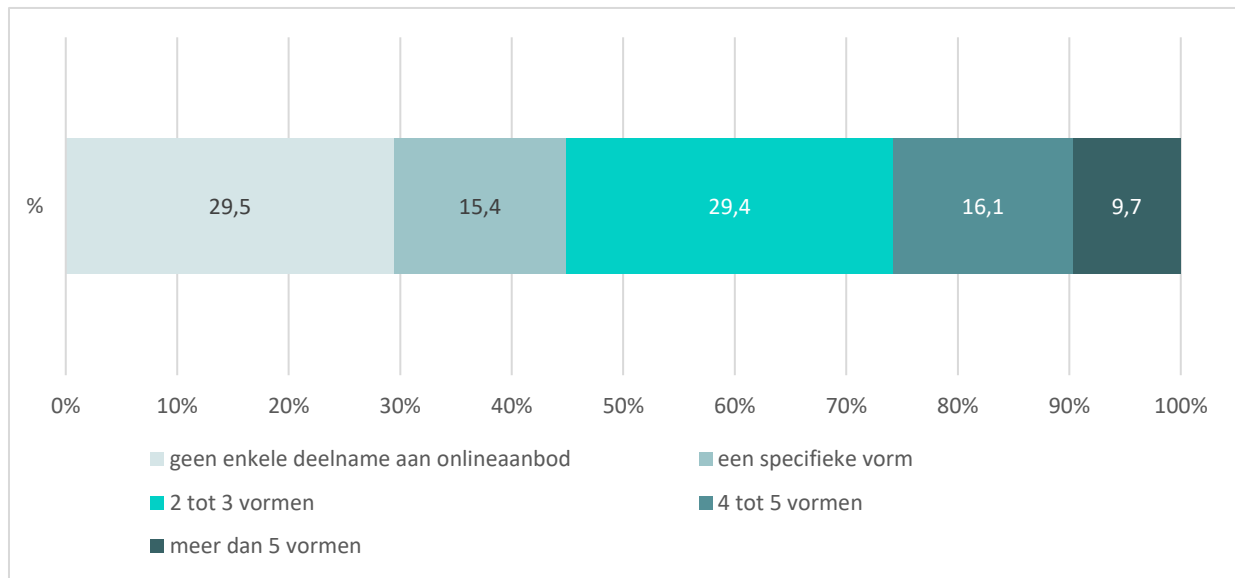
“Live of online: Dat hangt bij mij heel sterk van de kunstvorm af. (...) Zo kan een online museum mij bv. niet bekoren. Ik wil de zaken live zien. Bij muziek hangt het heel sterk af van de geluidskwaliteit. Bij theater en opera zal mijn interesse in online sterk afhangen van een al dan niet dynamische beeldvorming met meerdere camera's. Een statisch beeld van een scène kan me niet bekoren, dan kom ik liever naar het theater zelf. Dans zie ik dan weer liever online omdat je dan (bij gebruik van meerdere camera's) meer detail kan zien.” (man, 51 jaar)

Figuur 28. Online cultuuraanbod waar men zeker wil aan (blijven) deelnemen als het reguliere aanbod weer beschikbaar en toegankelijk is (meerdere antwoorden mogelijk, n=13.001)

Nemen we het gehele gamma van het online cultuuraanbod dan kunnen we vaststellen dat **bijna zeven op tien respondenten wil (blijven) deelnemen aan het online-cultuuraanbod wanneer het reguliere aanbod weer beschikbaar is**. De meerderheid van de respondenten wil ook aan meerdere vormen/disciplines van het online cultuuraanbod blijven deelnemen. Een tiende stipte zelfs meer dan vijf vormen of disciplines aan.

Figuur 29. Online cultuuraanbod waar men zeker wil aan (blijven) deelnemen als het reguliere aanbod weer beschikbaar en toegankelijk is (aantal aangeduide cultuurvormen – n=13.001)

“Ik ben internet moe door het vergaderen online. De pogingen om cultuur online te beleven zijn de dupe van het online werken, sociale contacten online ... cultuur beleven online mag nooit in de plaats komen van live ervaring. Dankbaar voor het aanbod dat is blijven komen online maar ik heb geen ruimte om het zo ook te consumeren. Ik denk dat er een en en verhaal gezocht moet worden. De artiesten mogen niet de dupe worden van mijn online vermoeidheid die waarschijnlijk niet voor iedereen geldt.” (vrouw, 39 jaar)

In de intentie om deel te nemen aan het online-aanbod na de heropstart van het reguliere cultuuraanbod zien we opnieuw **duidelijke sociale verschillen**. Jongere leeftijdsgroepen geven meer aan ook in de toekomst te willen deelnemen aan het online cultuuraanbod en wanneer ze dit doen, geven ze ook meer dan de oudere leeftijdsgroepen aan dat ze meerdere vormen online willen (blijven) bekijken. Toch ligt ook de bereidheid bij oudere leeftijdsgroepen zeer hoog. Ook bij de 55-plussers geeft twee derde aan na de heropstart (blijvend) te willen gebruik maken van het online cultuuraanbod.

Opnieuw zijn er sterke verschillen naar opleiding. Naarmate het opleidingsniveau stijgt, stijgt de intentie om na de lockdown gebruik te (blijven) maken van het online aanbod. Ook personen die woonachtig zijn in grootsteden hebben meer de intentie om (blijvend) deel te nemen aan het online

cultuuraanbod na de heropstart van het reguliere aanbod. Deze verschillen hebben uiteraard ook deels te maken met het gegeven, dat hoger opgeleiden en inwoners van grootstedelijke regio's reeds meer tot de huidige gebruikers van het online cultuuraanbod behoren. We stellen immers eveneens vast dat naarmate personen in het verleden reeds meer deelnamen aan het online cultuuraanbod en zij meer frequente cultuurparticipanten zijn, zij ook meer zullen deelnemen aan het online cultuurgebeuren na de heropstart van het reguliere aanbod.

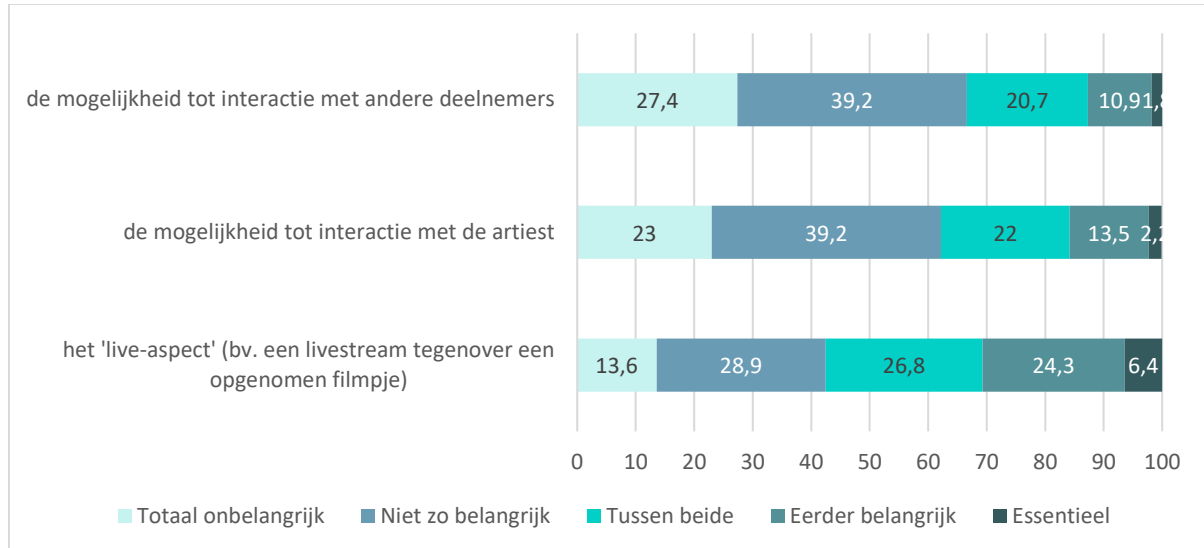
Tussen mannen en vrouwen tenslotte is het verschil miniem.

Tabel 4. Intentie om ook deel te nemen aan online cultuuraanbod als het reguliere aanbod terug heropstart naargelang socio-demografische kenmerken en participatieprofiel (rijpercentages)

	Geen deelname	Een specifieke vorm	Meerdere vormen
Algemeen	26,8%	16,0%	57,3%
Leeftijd			
jonger dan 26	12,4%	12,4%	75,2%
26 - 35 jaar	12,5%	14,1%	73,4%
36 - 45 jaar	19,0%	15,9%	65,1%
46 - 55 jaar	26,0%	15,7%	58,3%
56 - 65 jaar	33,0%	16,2%	50,8%
66- 75 jaar	33,2%	17,2%	49,6%
ouder dan 75 jaar	28,7%	16,5%	54,8%
Gender			
Man	28,0%	16,5%	55,6%
Vrouw	26,1%	15,8%	58,1%
Anders	21,8%	7,3%	70,9%
Opleiding			
Studeert nog	15,2%	13,6%	71,2%
Secundair onderwijs niet voltooid	45,5%	20,8%	33,7%
Secundair onderwijs	37,7%	17,6%	44,7%
Bachelor	27,7%	15,6%	56,7%
Master	20,2%	15,1%	64,6%
Verstedelijking			
Grootstad	22,1%	15,7%	62,2%
Centrumstad	29,2%	14,9%	55,9%
Niet of minder stedelijk gebied	28,1%	16,1%	55,8%
Cultuurparticipatie voor coronatijden			
Niet of sporadisch	38,4%	18,4%	43,2%
Occasioneel	29,0%	17,2%	53,8%
Regelmatig	24,2%	15,4%	60,4%
Frequent	22,2%	13,7%	64,1%
Deelname aan online aanbod voor en tijdens corona			
Nog nooit online aan cultuur geparticipeerd	70,4%	12,1%	17,5%
Enkel voor lockdown	39,0%	21,3%	39,7%
Enkel tijdens lockdown	24,4%	23,4%	52,3%
Zowel voor als tijdens lockdown	7,5%	13,9%	78,7%

Met betrekking tot de modaliteiten waaraan het online cultuuraanbod zou moeten voldoen, stellen de online cultuurgebruikers zich eerder gematigd op. De mogelijkheid tot interactie met andere deelnemers of de artiest wordt door een meerderheid van de gebruikers als niet zo belangrijk of totaal onbelangrijk beschouwd. Het live-aspect wordt belangrijker bevonden maar ook hier geeft slechts drie op de tien gebruikers (30,7%) aan dit eerder belangrijk of essentieel te vinden.

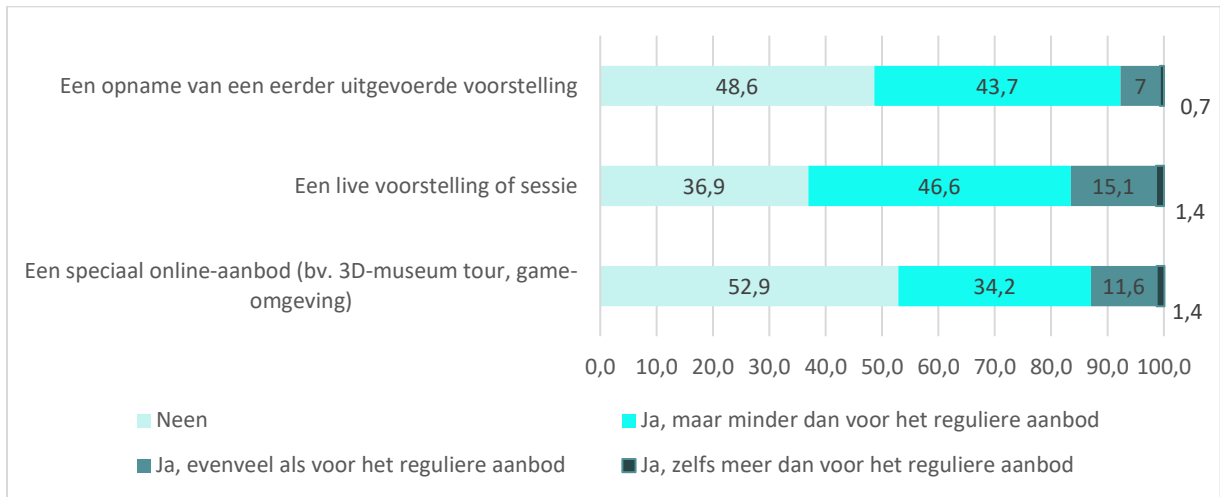
Figuur 30. Mate van belangrijkheid van onlinemodaliteiten (enkel respondenten die reeds online aan cultuur participeerden, in %)

Tenslotte polsten we ook hier naar de bereidheid om te betalen voor het online cultuuraanbod. Van de personen die voor en tijdens de lockdown reeds gebruik maakten van het online aanbod gaf telkens ongeveer een op de vijf aan dat ze hiervoor al wel eens betaald hadden.

Als we kijken naar de bereidheid om na de lockdown betalen voor het online cultuuraanbod dan is **ongeveer de helft van de cultuurliefhebbers bereid te betalen voor een opname van een eerder uitgevoerde voorstelling (51,4%) of voor een speciaal online-aanbod (47,1%)**. Bij een live voorstelling of sessie stijgt dit naar 63%. De overgrote meerderheid van de personen die ervoor wensen te betalen geeft wel aan dat zij hiervoor minder willen betalen dan voor het reguliere aanbod. In de open vraag suggereren een aantal respondenten het mogelijk maken van een vrije gift.

Figuur 31. Betalingsbereidheid online cultuuraanbod

“Mijn [naam café], bruine kroeg, staat voor menselijke laagdrempelige gezelligheid met live muziek, lang leve de authentieke sociale cohesie. Maatschappelijk cultureel erg belangrijk! Dat is abrupt stopgezet. Ik stond erop dat muzikanten steeds zo goed mogelijk werden betaald en gerespecteerd! NOOIT GRATIS AUB! vind aub een digitale hoed!!!! Maak een tool!!!!” (vrouw, 39 jaar)

“Ik vind NIET dat aanbod gratis moet zijn. Indien dit toch op deze wijze wordt omgezet, ben ik graag bereid een vrije bijdrage hiervoor te betalen, dus deze mogelijkheid zou dan moeten geboden worden.” (vrouw, leeftijd onbekend)

2.2.5 Relatie tussen cultuurdeelname en gezondheid

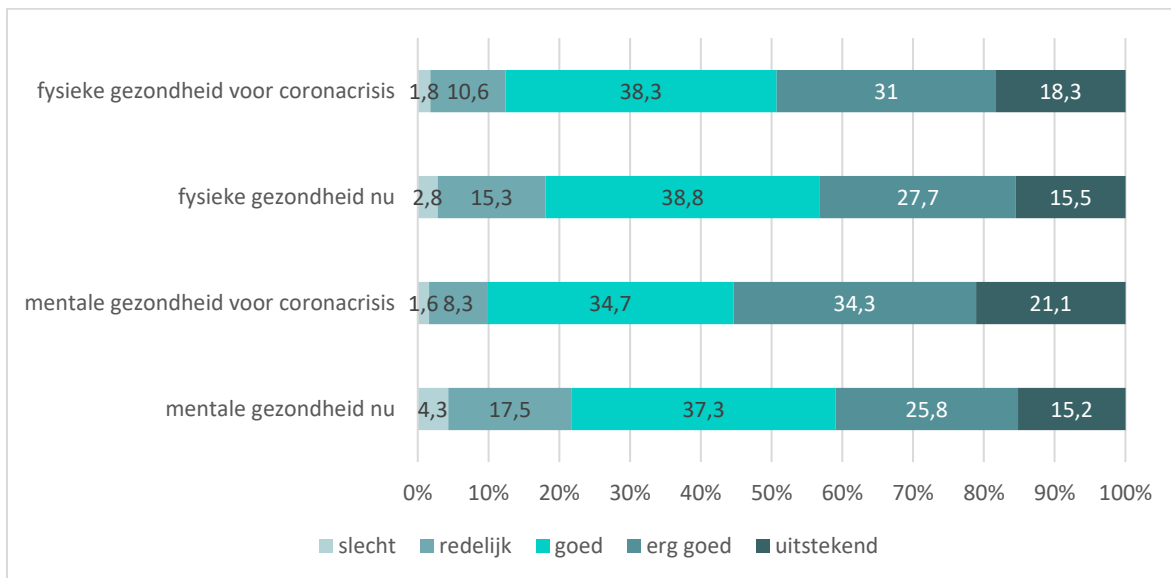
We bevroegen de respondenten naar hun gezondheid en mentaal welbevinden voor en tijdens de lockdown. Dit omwille van twee redenen. Ten eerste kan iemands fysieke gezondheid een invloed hebben op zijn of haar vrijetijds- en cultuurparticipatie. Personen met een zwakke fysieke gezondheid zullen mogelijk minder deelnemen aan uithuizige culturele activiteiten en hun deelname ook nog even uitstellen wanneer het cultuurseizoen terug heropstart. Ten tweede willen we met deze vragen nagaan of deelname aan het culturele leven tijdens de lockdown, hetzij via het online cultuuraanbod, hetzij via de beoefening van creatieve hobby's thuis, gerelateerd is aan een betere mentale gezondheid en een hogere mate van welbevinden.

Indicatoren gezondheidssituatie respondenten

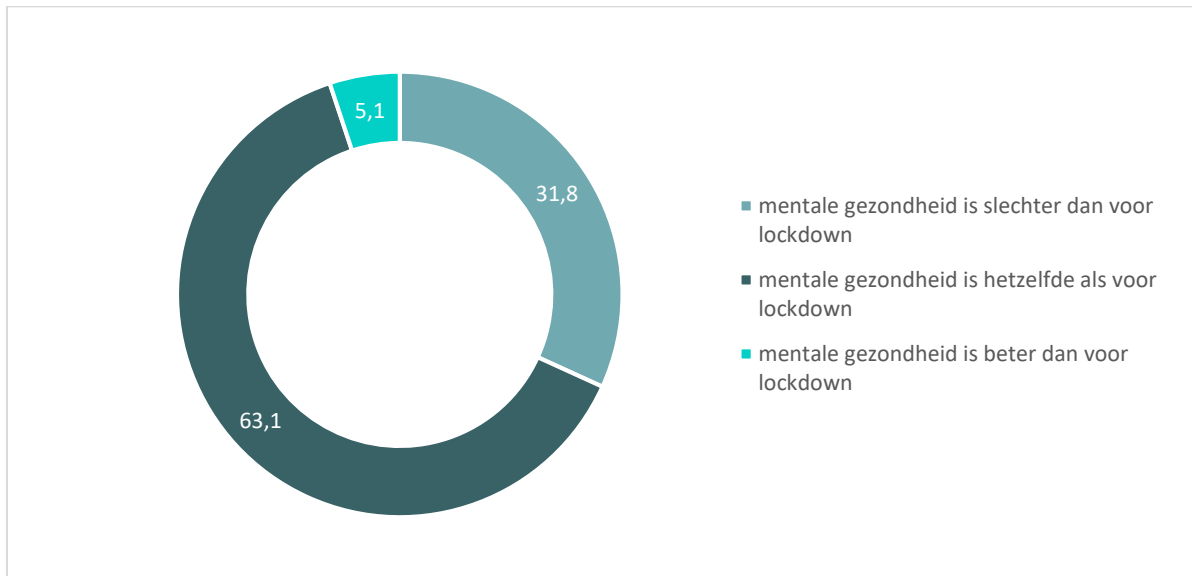
Verschillende gezondheidsindicatoren werden daartoe opgenomen in de vragenlijst. Ten eerste polsten we naar de fysieke en mentale gezondheid voor de coronacrisis en op het moment van de bevraging. De meerderheid van de respondenten geeft aan een goede tot uitstekende gezondheid te hebben en dit zowel op mentaal als fysiek vlak en op de twee bevroegde momenten. Wel geldt zowel voor de fysieke als mentale gezondheid dat een lager aandeel respondenten een goede tot uitstekende gezondheid rapporteert inzake het moment van de bevraging dan inzake de toestand voor de coronacrisis. Kijken we meer specifiek naar de verschuivingen voor mentale gezondheid, dan stelt ruim zes op de tien respondenten (63,8%) dat zijn of haar mentale gezondheid, los van het gegeven of die eerder goed of slecht is, op het moment van de bevraging (19 – 26 mei) niet verschilt van voor de coronacrisis (voor 18 maart). Bijna een derde (32%) rapporteert een slechtere mentale gezondheid. En opvallend, een kleine 5% rapporteert zelfs een betere mentale gezondheid op het moment van de bevraging dan voor de coronacrisis.

Een deel van de respondenten gaf bovendien aan het COVID-19 virus gehad te hebben of symptomen gehad te hebben maar niet getest geweest te zijn op COVID-19, meer specifiek gaat het om respectievelijk 0,7% (of 86 personen) en 5,2% (of 645 personen in de dataset) van de respondenten.

Figuur 32. Fysieke en mentale gezondheid voor de coronacrisis en op het moment van bevraging (n=12.733)

Figuur 33. Mentale gezondheid voor coronacrisis en op het moment van de bevraging

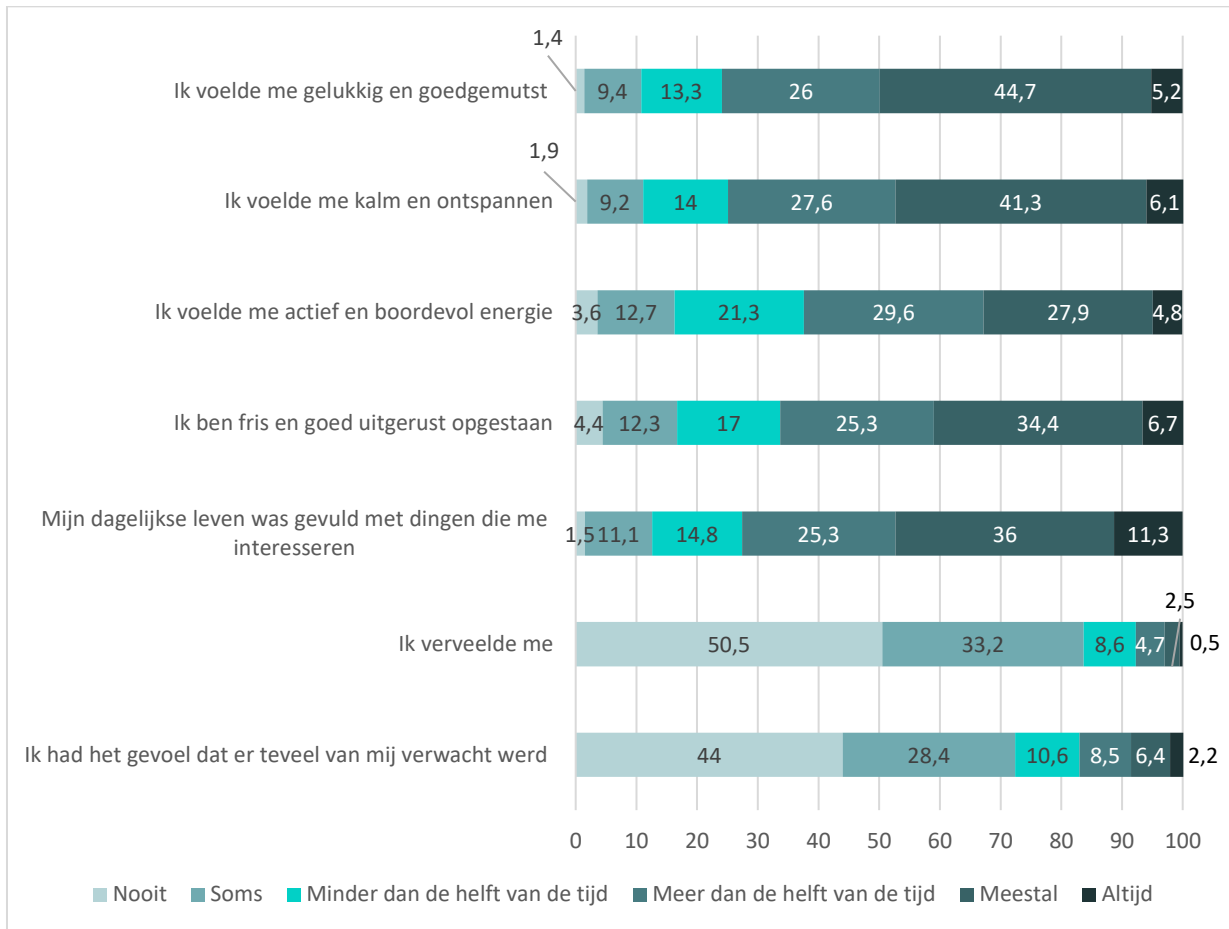

Ten tweede legden we een zevental stellingen voor die polsen naar het mentale welbevinden van de respondenten tijdens de lockdown. De eerste vijf stellingen maken deel uit van de *well-being index* van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO-5). Normaal wordt deze afgenomen met een referentieperiode van twee weken. Wij hebben ze hier bevestigd met betrekking tot de lockdownperiode. Op basis van deze vijf items wordt een totaalscore op 100 berekend, waarbij een score dicht bij 0 wijst op een zeer lage mate van welbevinden en een score dicht bij 100 wijst op een zeer hoge mate van welbevinden. Daarnaast werden twee stellingen voorgelegd die meer polsen naar het welbevinden op het vlak van de tijdsinvulling.

Op de vijf welzijnsitems die deel uitmaken van de WHO-5 kunnen we besluiten dat een meerderheid de respondenten zich tijdens de lockdownperiode doorgaans goed in zijn vel gevoeld heeft. Wel varieert dat percentage voor de vijf stellingen. Zo geeft drie kwart (75,9%) aan zich meer dan de helft van de tijd gelukkig en goedgemutst gevoeld te hebben en geeft de helft van de respondenten zelfs aan zich meestal of altijd zo gevoeld te hebben. Ook het aandeel dat zich kalm en ontspannen voelde en dat van mening is dat zijn of haar leven gevuld was met interessante dingen lag in dezelfde lijn, maar omtrent de mate waarin men zich actief en energiek voelden was er iets minder contentement: 62,3% voelde zich meer dan de helft van de tijd actief en vol energie, maar dat betekent meteen ook dat bijna vier op de tien zich minder dan de helft van de tijd zo voelde.

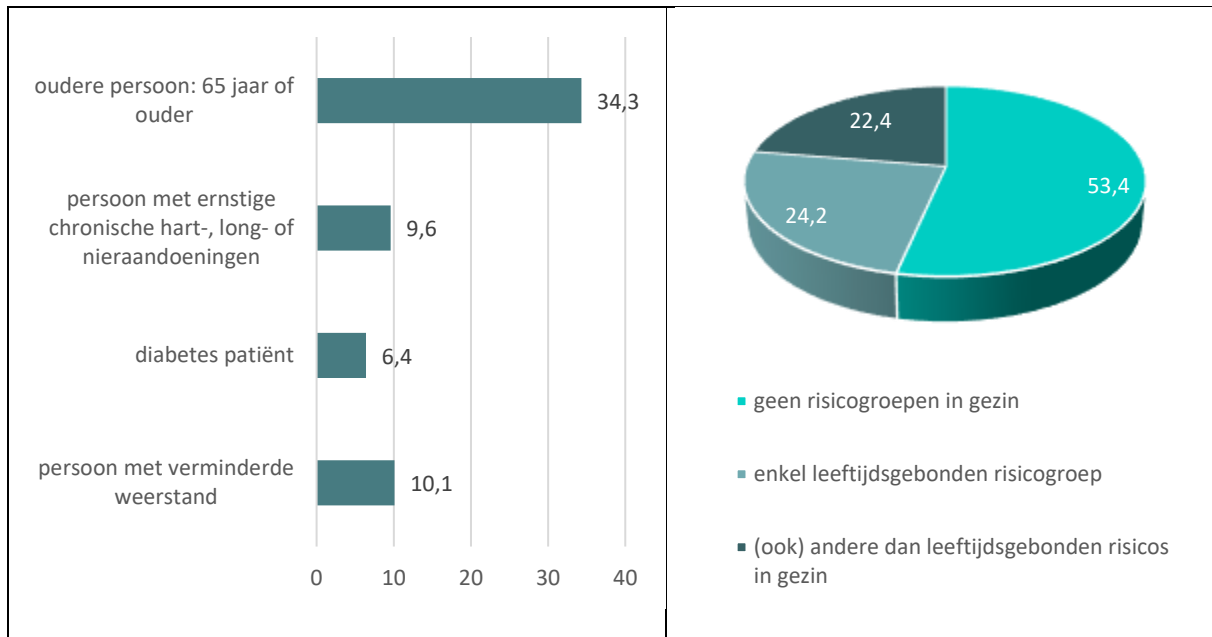
Het ervaren van enerzijds verveling, anderzijds net te veel druk blijkt goed mee te vallen bij de respondenten. De helft van de respondenten geeft aan zich nooit verveeld te hebben tijdens de lockdown en 44% geeft aan nooit het gevoel gehad te hebben dat er te veel van hem/haar verwacht werd.

Figuur 34. Welbevinden tijdens lockdown (WHO-5: eerste vijf items)

Tenslotte werd ook gevraagd of de persoon zelf of iemand van diens gezin behoorde tot een van de vier groepen met meer risico op ernstige klachten na besmetting met het coronavirus, met name: 1) personen van 65 jaar of ouder, 2) personen met ernstige chronische hart-, long- of nieraandoeningen, 3) diabetespatiënten en 4) personen met verminderde weerstand omwille van bv. kanker of weerstand onderdrukkende geneesmiddelen of behandelingen. Bijna de helft van de respondenten woont in een gezin waarin een of meerdere personen een verhoogd risico op ernstige klachten na besmetting heeft. Bij ruim de helft daarvan betreft het enkel de leeftijdsgebonden risicofactor. Echter ruim een op de vijf respondenten (22,4%) leeft tevens in een gezin waarin een of meerdere inwoners (ook) op minstens een van de andere drie risicofactoren aantikt.

Figuur 35. Personen met een hoger risico op ernstige klachten na besmetting met het coronavirus in gezin (in %, n=12.387)

De impact van fysieke gezondheid op toekomstige vrijetijds- en cultuurparticipatie

De deelname van personen met een zwakkere gezondheid aan het reguliere cultuuraanbod was al lager voor COVID-19 opdook. Ondanks investeringen in toegankelijkheid van het uithuizige cultuuraanbod, bleef de participatie voor personen met een fysieke beperking of met gezondheidsproblemen vaak een hele uitdaging. De coronadreiging zal uithuizige cultuurdeelname nog meer risicovol en moeilijker maken voor heel wat personen met gezondheidsproblemen. De uitbreiding van het digitale aanbod kan voor personen met een zwakke gezondheid mogelijk soelaas bieden.

In deze paragraaf gaan we daarom na in welke mate de eigen fysieke gezondheid en die van gezinsgenoten gerelateerd is aan de intenties om deel te nemen aan het reguliere en het online aanbod eenmaal de cultuurhuizen en –zalen terug heropend zijn.

In tabel 5 bekijken we in welke mate respondenten een afwachtende houding aannemen om terug deel te nemen aan het reguliere aanbod naargelang hun eigen fysieke gezondheid. In tabel 6 doen we dat op basis van de gezondheidsconditie van het gehele gezin. We geven daarbij een selectie van de culturele activiteiten weer, de volledige tabel kan in de bijlagen gevonden worden.

Voor alle culturele activiteiten stellen we vast dat bezoek wordt uitgesteld naargelang men een zwakkere fysieke gezondheid heeft. Dit geldt niet alleen voor de activiteiten waar men over het algemeen een eerder afwachtende houding tegenover aanneemt zoals concerten of musicals. Het geldt ook voor het bezoek aan bibliotheken, musea en cultureel erfgoed. Het aandeel respondenten dat minstens drie maanden wil wachten om terug te participeren ligt voor het bezoek aan kunstmusea bijvoorbeeld drie keer hoger bij personen met een zwakke gezondheid (24,6%) dan bij personen met een uitstekende gezondheid (7,5%). Desalniettemin wil ook bij de personen met een (eerder) zwakke gezondheid een meerderheid snel terug participeren en maximum een maand afwachten om terug

(kunst)musea, een bibliotheek of cultureel erfgoed te hervatten. En ook andere activiteiten in de buitenlucht zoals het bijwonen van sportwedstrijden, wandelingen of andere uitstappen maken, net als het volgen van vormingen of cursussen willen ze snel terug hervatten.

Ook wanneer er een of meerdere personen in het gezin zijn die bij een besmetting met corona een verhoogd risico hebben op ernstige klachten, nemen cultuurparticipanten een meer afwachtende houding aan (zie tabel 6).

“Gezondheid eerst. Ik werk bij Colruyt en sta iedere dag in de vuurlinie. Natuurlijk dat ik dan mijn privé ga afschermen van risico’s, met een dochter met beperking en gezondheidsproblemen in het verleden en met een inwonende moeder die suikerziekte, hoge bloeddruk, reuma en artrose heeft.... Wij nemen geen risico’s tot alles veilig is.” (man, 48 jaar)

Tabel 5. Intentie om deel te nemen aan reguliere cultuuraanbod eenmaal terug heropgestart naargelang fysieke gezondheid (rijpercentages; enkel personen die desbetreffende activiteit ook stelden in de zes maanden voor de lockdown)

	als ik zin en tijd heb ga ik onmiddellijk gaan	minstens 1 week wachten	minstens 1 maand wachten	minstens 3 maanden wachten
Een kunstmuseum of kunsttentoonstelling/vernissage bezoeken				
Slecht	50,7%	5,2%	19,4%	24,6%
Redelijk	49,8%	11,7%	23,8%	14,7%
Goed	54,6%	13,2%	22,1%	10,0%
Erg goed	60,0%	10,7%	20,1%	9,3%
Uitstekend	67,2%	9,3%	15,9%	7,5%
Een theatervoorstelling bijwonen				
Slecht	36,6%	6,9%	19,8%	36,7%
Redelijk	38,8%	6,6%	21,8%	32,9%
Goed	41,2%	6,9%	23,0%	28,8%
Erg goed	47,8%	5,6%	21,8%	24,8%
Uitstekend	55,6%	5,7%	17,1%	21,6%
Naar een concert of festival van klassieke muziek/opera gaan				
Slecht	39,1%	7,8%	18,8%	34,4%
Redelijk	38,1%	6,9%	17,1%	37,9%
Goed	41,0%	6,6%	21,4%	31,1%
Erg goed	43,4%	6,4%	22,4%	27,8%
Uitstekend	52,2%	5,5%	16,2%	26,2%
Naar een concert of festival van popmuziek, elektronische muziek, rock, folk, wereldmuziek, jazz of blues gaan				
Slecht	39,8%	2,4%	13,3%	44,6%
Redelijk	35,6%	5,2%	18,9%	40,3%
Goed	36,9%	5,8%	20,0%	37,3%
Erg goed	41,3%	4,9%	20,1%	33,6%
Uitstekend	51,8%	3,6%	15,6%	29,2%
Een bibliotheek bezoeken				
Slecht	56,2%	12,3%	15,4%	16,1%
Redelijk	65,1%	14,5%	13,8%	6,6%
Goed	70,4%	12,8%	11,8%	5,1%
Erg goed	72,0%	11,4%	11,4%	5,2%
Uitstekend	78,2%	9,0%	8,3%	4,6%
Cultureel erfgoed bezoeken (kerken, monumenten, historische gebouwen,...)				
Slecht	57,5%	12,4%	16,8%	13,3%
Redelijk	56,5%	13,2%	20,7%	9,5%
Goed	62,5%	12,5%	17,0%	8,0%
Erg goed	66,4%	11,0%	15,7%	6,9%
Uitstekend	72,8%	9,3%	13,2%	4,6%

Tabel 6. Intentie om deel te nemen aan reguliere cultuuraanbod eenmaal terug heropgestart naargelang de aanwezigheid van risicogroepen in het gezin (rijpercentages; enkel personen die desbetreffende activiteit ook stelden in de zes maanden voor de lockdown)

	als ik zin en tijd heb ga ik onmiddellijk gaan	minstens 1 week wachten	minstens 1 maand wachten	minstens 3 maanden wachten
Een kunstmuseum of kunsttentoonstelling/vernissage bezoeken				
Geen	65,4%	10,6%	16,7%	7,3%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	51,8%	12,4%	24,3%	11,5%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	48,5%	12,2%	25,2%	14,1%
Een theatervoorstelling bijwonen				
Geen	52,3%	6,0%	19,9%	21,9%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	38,3%	7,4%	23,5%	30,7%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	37,1%	5,6%	22,8%	34,6%
Naar een concert of festival van klassieke muziek/opera gaan				
Geen	50,4%	5,2%	19,4%	25,1%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	38,2%	8,7%	21,8%	31,4%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	37,2%	5,8%	19,7%	37,3%
Naar een concert of festival van popmuziek, elektronische muziek, rock, folk, wereldmuziek, jazz of blues gaan				
Geen	45,3%	4,9%	18,6%	31,2%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	32,9%	6,6%	21,6%	38,8%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	32,8%	3,9%	18,8%	44,6%
Een bibliotheek bezoeken				
Geen	77,3%	10,0%	9,2%	3,4%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	65,8%	14,9%	13,9%	5,5%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	63,7%	13,1%	14,0%	9,3%
Cultureel erfgoed bezoeken (kerken, monumenten, historische gebouwen,...)				
Geen	71,6%	10,6%	12,8%	5,1%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	58,9%	13,0%	20,0%	8,0%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	57,0%	12,2%	19,8%	11,0%

Personen die zelf een zwakkere gezondheid hebben of die samenwonen met personen die tot de risicogroepen behoren, nemen dus een meer afwachtende houding aan om terug aan het reguliere cultuuraanbod te participeren. Voor deze groepen kan het online aanbod mogelijk belangrijker worden. De cijfers in tabel 7 geven aan dat dit inderdaad opgaat voor personen met een zwakkere gezondheid. De twee uiterste groepen onderscheiden zich het sterkst. Van de personen met een uitstekende gezondheid geeft 29% aan na de opstart van het cultuuraanbod niet (of niet langer) te zullen deelnemen aan het online aanbod. Bij de personen met een slechte gezondheid is dit slechts 21%. Bovendien geven ze ook meer dan personen met een goede gezondheid aan dat ze aan meerdere disciplines of vormen binnen het online-aanbod zullen deelnemen. Risicogroepen in het gezin hebben minder een impact op het online deelnemen. Enkel wanneer er personen in het gezin zijn die ouder zijn dan 65 zien we dat men minder de intentie heeft om gebruik te maken van het online-aanbod, maar wellicht heeft dit vooral te maken met de leeftijdsgebondenheid van de digitale kloof dan met gezondheidsredenen.

Tabel 7. Intentie om ook deel te nemen aan online cultuuraanbod als het reguliere aanbod terug heropstart naargelang socio-demografische kenmerken, gezondheidsindicatoren en participatieprofiel (rijpercentages)

	Geen deelname	Een specifieke vorm	Meerdere vormen
Algemeen	26,8%	16,0%	57,3%
Fysieke gezondheid voor lockdown			
Slecht	20,7%	14,3%	65,0%
Redelijk	27,3%	14,8%	57,9%
Goed	27,2%	15,8%	57,1%
Erg goed	25,3%	16,1%	58,7%
Uitstekend	28,6%	17,1%	54,3%
Risicogroepen in gezin			
geen risicogroepen in gezin	24,1%	15,6%	60,2%
enkel leeftijdsgebonden risicogroep	33,3%	16,7%	50,0%
(ook) andere dan leeftijdsgebonden risico's in gezin	26,8%	15,6%	57,7%

“Investeer ook na de crisis in een online aanbod. Er zijn mensen die bvb. uit kansengroepen komen die weinig toegang hebben tot musea. Ook voor mensen in langdurige ziekte (afhankelijk van de aandoening) kan dit nuttig zijn. Ik denk aan mensen met een chronische ziekte, kanker, psychische kwetsbaarheid... die omwille van hun aandoening niet gemakkelijk naar het museum kunnen. Zelf ben ik langdurig in ziekte geweest en vind het moeilijk dat er nu zoveel wordt gedaan om mensen te bereiken terwijl dit ook allang had kunnen gepromoot om cultuur toegankelijker te maken voor veel mensen die om welke reden dan ook niet in een museum kunnen komen...” (vrouw, 31 jaar)

Ik heb al jaren niet zoveel kunnen deelnemen aan cultuur als de voorbije weken (ben semi-huisgebonden door een chronische ziekte). Het online aanbod van de laatste weken was geweldig. Laat dit a.u.b. niet stoppen. (vrouw, 48 jaar)

Relatie tussen cultuurdeelname en mentale gezondheid en welbevinden tijdens de lockdown

Vertoont de deelname aan het culturele leven tijdens de lockdown, hetzij via het online cultuuraanbod, hetzij via de beoefening van creatieve hobby's thuis, een positieve samenhang met de mentale gezondheid en het welbevinden tijdens de lockdown? We bekeken de relatie met drie indicatoren die polsen naar mentale gezondheid en welbevinden: mentale gezondheid (meer specifiek of iemands mentale gezondheid al dan niet verslechterd is ten opzichte van voor de corona-lockdown), mentaal welzijn (WHO-5) en verveling.

We namen daarbij de leeftijd en het geslacht van de respondent steeds in rekening omdat die ook gerelateerd zijn aan mentaal welbevinden en gezondheid. Voor de WHO-5 indicator brachten we bovendien ook de mentale gezondheid voor de lockdown in rekening. Dit om te controleren voor een mogelijk selectie-effect dat wie gezonder is ook meer participeert. Eerst bekeken we de effecten van amateurkunstbeoefening en online cultuurparticipatie apart en vervolgens controleren we ze voor elkaar om na te gaan of ze onafhankelijk van elkaar een effect hebben.

De analyses tonen dat **voor twee van de drie indicatoren, met name de WHO-5 en het tegengaan van verveling) cultuurparticipatie een gunstig effect heeft**. Indien we spreken van 'effect' bedoelen we een effect in termen van een statistische coëfficiënt, zonder gevolgen te willen en kunnen trekken over causale oorzaken. Voor de eerste indicator, het behoud van hetzelfde niveau van mentale gezondheid, vinden we dat effect niet. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat deze indicator polst naar de gezondheidssituatie op het moment van invullen, waardoor actuele gebeurtenissen meer bepalend kunnen zijn. Meer specifiek vinden we dat:

- De **frequentie van participeren belangrijk** is: vooral personen die frequent een creatieve hobby beoefenden tijdens de lockdown en die meermaals online cultuur consumeerden tijdens deze periode rapporteren een hogere score op mentaal welzijn en hadden minder kans op verveling tijdens de lockdown;
- De **actieve cultuurparticipatie netto de belangrijkste samenhang met mentaal welzijn en verveling heeft**. Wanneer we controleren voor de samenhang tussen actieve en online participatie, blijft enkel het effect van actieve participatie overeind.

Dit ligt in de lijn met de bedenkingen die respondenten in de open vragen meegeven. De methodologisch onderlegden vinden hieronder de tabellen van de multivariate (logistische) regressieanalyses voor de WHO-5 indicator en voor verveling.

Tabel 8. Mentaal welzijn (WHO-5): multivariate regressie (n=12.162)

	B	beta	sig.	B	beta	sig.	B	beta	sig.
intercept	13,570			13,993			13,031		
leeftijd	0,258	0,190	***	0,259	0,191	***	0,263	0,194	***
geslacht (ref= man)	-2,148	-0,050	***	-1,994	-0,046	***	-2,146	-0,05	***
mentale gezondheid voor de lockdown (5 ptn-schaal)	9,258	0,431	***	9,228	0,43	***	9,249	0,431	***
creatieve hobby's tijdens lockdown (ref= niet beoefend)									
occasioneel	1,354	0,026	**				1,275	0,024	**
frequent (=minstens 1 hobby minstens wekelijks)	2,616	0,059	***				2,476	0,056	***
online cultuurparticipatie tijdens lockdown									
occasioneel				0,446	0,010		0,264	0,006	
frequent				1,327	0,031	**	0,813	0,019	

Tabel 9. Verveling: logistische regressie (n=12.303)

	B	Exp(B)	sig.	B	Exp(B)	sig.	B	Exp(B)	sig.
Constante	1,87	6,487		1,824	6,194		1,928	6,875	
Leeftijd	-0,029	0,971	***	-0,029	0,971	***	-0,030	0,971	***
Geslacht (ref= man)	-0,277	0,758	***	-0,294	0,745	***	-0,278	0,758	***
Creatieve hobby's tijdens lockdown (ref= niet beoefend)									
occasioneel	-0,136	0,873	**				-0,13	0,878	*
frequent (=minstens 1 hobby minstens wekelijks)	-0,303	0,739	***				-0,293	0,746	***
online cultuurparticipatie tijdens lockdown									
occasioneel				-0,078	0,925	**	-0,057	0,944	
frequent				-0,124	0,883	***	-0,064	0,938	

Ik mis ontzettend hard de danslessen en een dansvoorstelling waar we zo naar uitkeken en die er gewoon niet zal komen. Graag druk zetten op de overheid de dansscholen terug open of tenminste een dansstage in de zomer of ik verveel me dood. (man, 35 jaar)

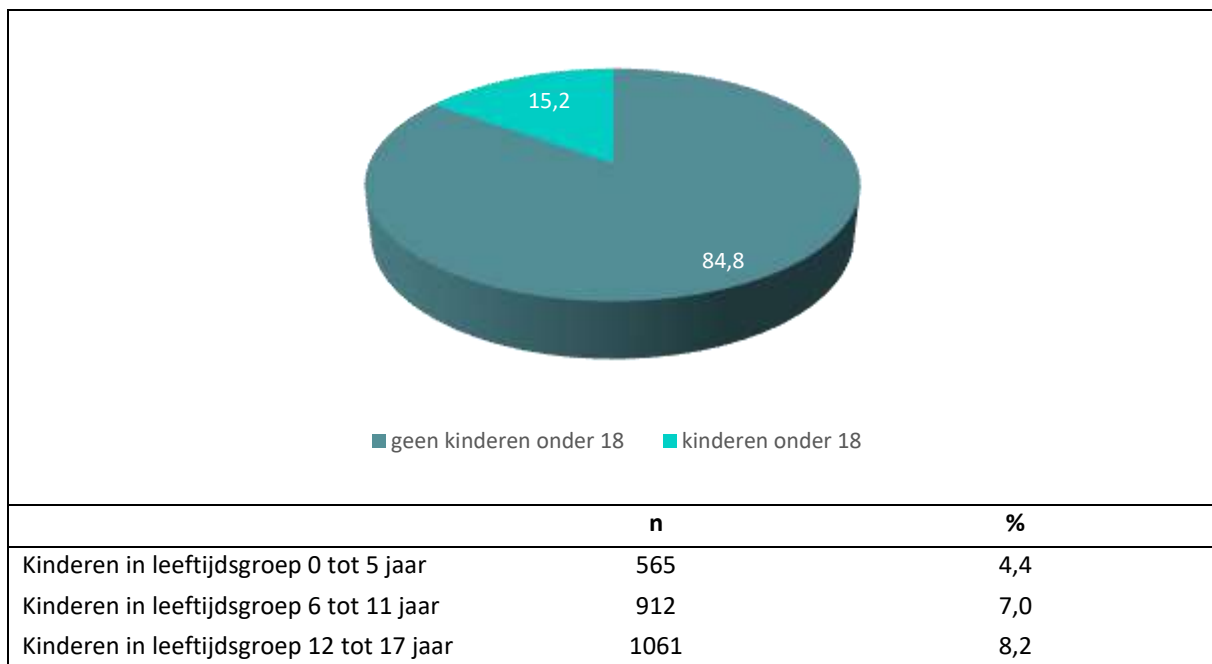
Telewerken en meer thuis zijn i.p.v. op stap, betekende meer pauzes inlassen om even te bewegen, en betekende véél meer huishoudelijk werk (áltijd zelf koken, meer afwassen, vaker poetsen, online zaken regelen...). Iedereen praat over meer vrije tijd, grote kuis gedaan, zich vervelen... Maar ik heb plots quasi geen echte vrije tijd meer en weinig ontspanning. De uren minder van huis weg zijn en naar optredens gaan werden opgeheven door de extra uren huishoudelijk werk & extra uren slaap thuis (telewerk en binnenzitten is vermoeiend). (vrouw, 44 jaar)

2.2.6 Participatie met kinderen

De survey richtte zich op jongvolwassenen en volwassen respondenten. Dit zou ertoe kunnen leiden dat de participatie van en met kinderen buiten beeld blijft. De participatie van kinderen aan het vrijetijds- en culturaanbod vormt nochtans een belangrijk aandachtspunt. Daarom werden aan de respondenten met minderjarige kinderen bijkomende vragen gesteld over de participatie van en met hun kinderen en werd de participatie van respondenten met inwonende kinderen jonger dan 12 jaar tevens vergeleken met respondenten die geen inwonende kinderen in deze leeftijdsgroep hebben.

Ruim 15% van de respondenten gaf aan een of meerdere minderjarige inwonende kinderen te hebben. De omvang van de dataset laat tevens toe om opdelingen te maken naargelang de leeftijd van de kinderen. We verzamelden gegevens bij 565 (plus)ouders van kinderen in de leeftijdsgroep van 0 tot 5 jaar, 912 (plus)ouders van kinderen in de leeftijdsgroep van 6 tot 11 jaar en 1061 (plus)ouders van kinderen in de leeftijdsgroep van 12 tot 17 jaar. Uiteraard kunnen ouders in meerdere leeftijdsgroepen kinderen hebben.

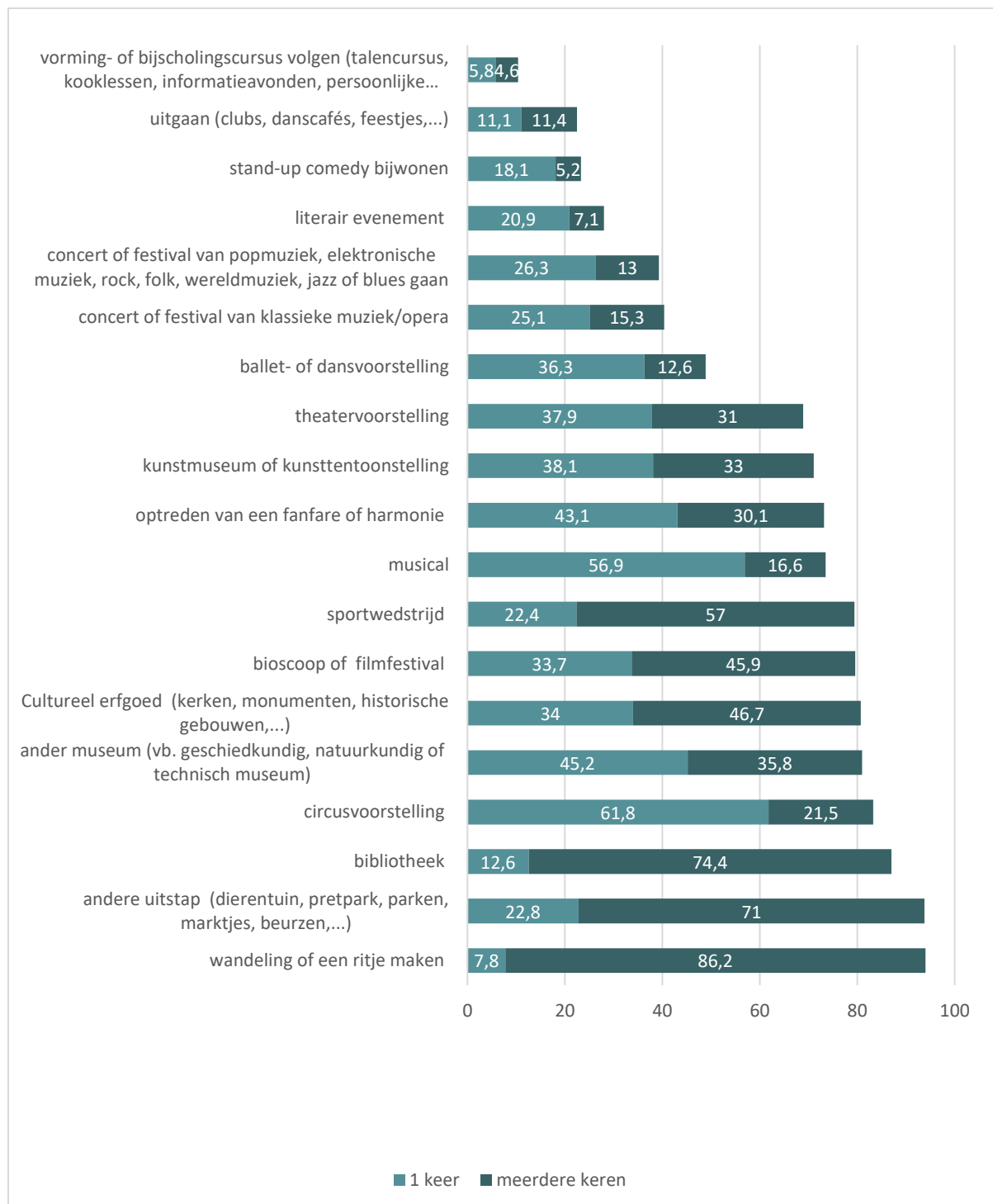
Figuur 36. Minderjarige kinderen in het huishouden (n=12.975)

Er wordt heel wat cultuur beleefd in gezinsverband zo blijkt. De cultuurparticipanten met minderjarige kinderen beoefenen geregeld samen met hun kinderen culturele activiteiten. Vooral het bibliotheekbezoek gebeurt vaak in het bijzijn van hen (of door hen). Drie kwart van de bibliotheekbezoekers geeft aan de bibliotheek meerdere keren bezocht te hebben in het bijzijn van hun kind of kinderen (in de zes maanden voorafgaand aan de lockdown). Maar ook de andere culturele activiteiten worden wel eens gesteld in het bijzijn van de kinderen, zij het meestal wel minder frequent dan het bibliotheekbezoek. Culturele activiteiten die door ongeveer acht op de tien ouders al wel eens de voorgaande zes maanden samen met de kinderen werden gedaan, zijn het bijwonen van een circusvoorstelling, het bezoeken van een geschiedkundig, technologisch of ander niet op kunst georiënteerd museum, het bezoeken van cultureel erfgoed en bezoeken van een bioscoop of filmfestival. Bij de twee laatsten gaat het in de meerderheid van de gevallen ook om meermalig bezoek.

Voorstellingen die vaak in de avonduren plaatsvinden zoals concerten en dansvoorstellingen worden minder in het bijzijn van de kinderen bezocht.

Figuur 37. Cultuurparticipatie met kinderen in de zes maanden voor de lockdown (enkel personen die deze activiteit zelf deden voor de lockdown en die inwonende kinderen onder de 18 jaar hebben)

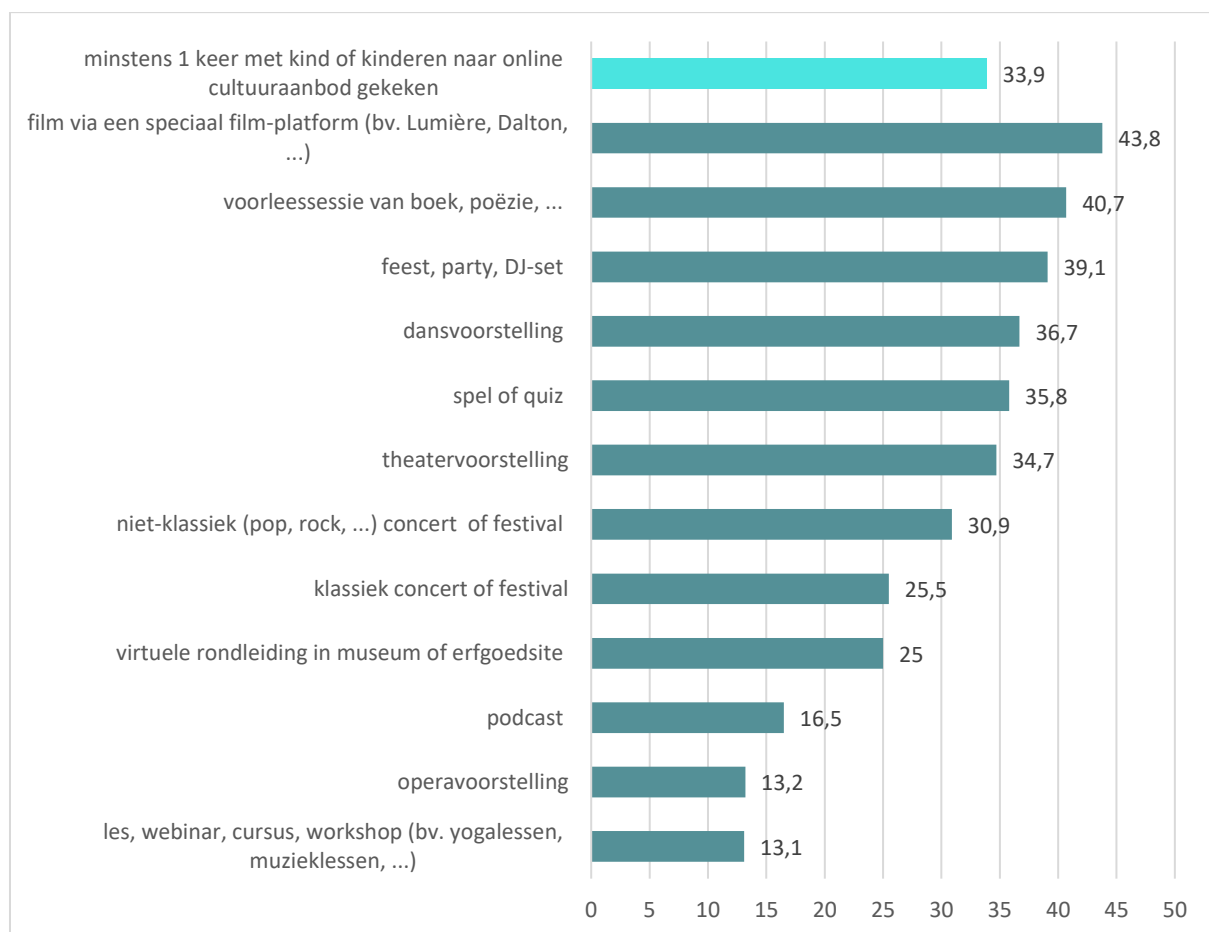

De online cultuurparticipatie van de kinderen werd op een verschillende manier bevraagd voor de twee referentieperiodes (voor en tijdens de lockdown). Met betrekking tot de online

cultuurparticipatie voor de corona-lockdown werd gepolst naar het samen kijken en luisteren. Aan ouders van minderjarige kinderen die de activiteiten zelf stelden, werd gevraagd of ze dit ook wel eens samen met hun kind of kinderen gedaan hebben. Met betrekking tot de online cultuurparticipatie werd aan ouders van nog minderjarige kinderen gevraagd of hun kind(eren) online cultuur bekeken of beluisterd hadden tijdens de lockdown. Indien ouders op deze vraag bevestigend antwoordden (zij konden ook aangeven dat ze hier geen zicht op hadden), werd doorgevraagd naar de vormen van online cultuuraanbod die hun kinderen geconsumeerd hadden tijdens de lockdown. Daarbij werd een onderscheid gemaakt tussen kinderen onder de twaalf jaar en kinderen tussen twaalf en zeventien jaar.

Ongeveer een derde van de respondenten (33,9%) met kinderen in deze leeftijdscategorieën gaf aan voor de lockdown minstens een keer met hun kind of kinderen naar het online cultuuraanbod gekeken of geluisterd te hebben. Meest bekeken aanbod is het filmaanbod (43,8% van de respondenten die zelf participeerden en minderjarige kinderen hebben), gevolgd door voorleessessies (40,7%) en feestjes (39,1%). Maar ook dansvoorstellingen, spellen of quizen en theatervoorstellingen behoren tot het aanbod dat door ruim een derde van de ouders die samen met hun kinderen online cultuur consumeerden, werd bekeken. Terwijl reguliere museum- en erfgoedbezoeken vaak samen met kinderen wordt gedaan, is dit veel minder het geval voor online bezoeken.

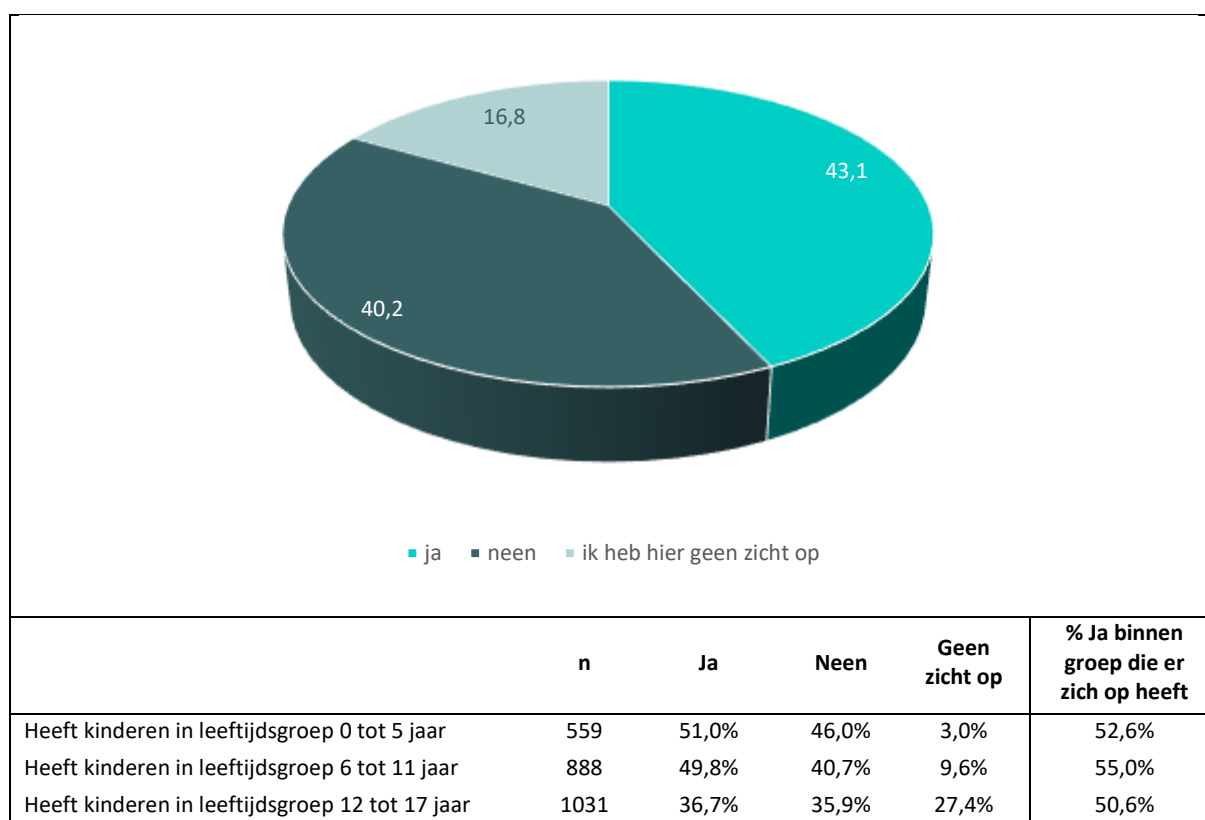
Figuur 38. Online cultuurparticipatie voor lockdown samen met kinderen (met uitzondering van eerste item, enkel respondenten die naar desbetreffend online aanbod keken en kinderen onder de 18 jaar hebben; percentages)

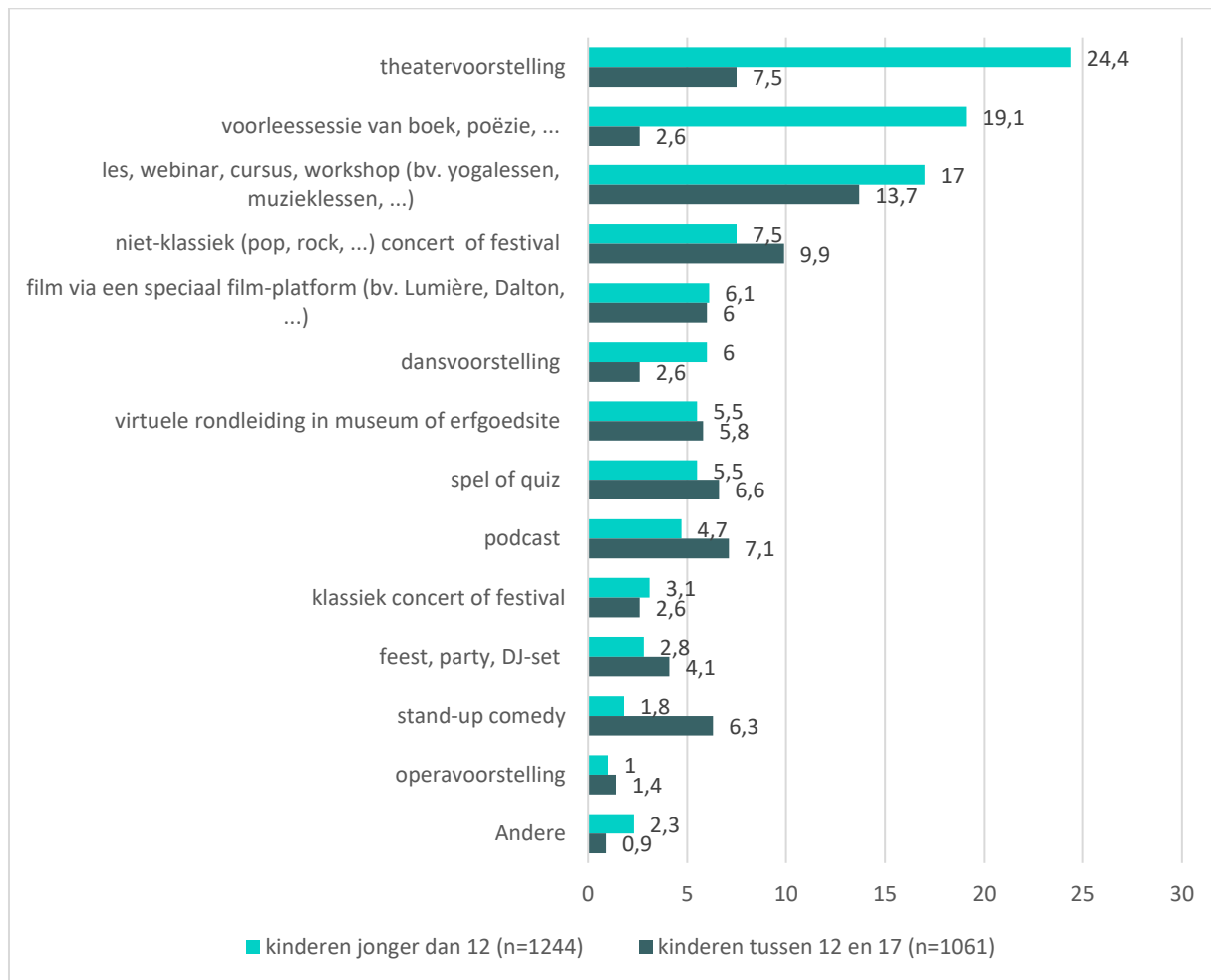
Met betrekking tot de online cultuurparticipatie tijdens de lockdown stelt 43% van de ouders dat hun kinderen in deze periode naar dit aanbod gekeken of geluisterd hebben. Naarmate kinderen ouder worden, hebben ouders hier minder zicht op en daalt het percentage ouders dat aangeeft dat hun kind(eren) deelneemt aan het online cultuuraanbod van 51% naar 37%. Bekijken we het percentage bevestigende antwoorden enkel binnen de groep van ouders die er zicht op hebben, dan is het verschil tussen de leeftijdsgroepen niet zo groot en varieert dat percentage van 51% bij ouders met kinderen in de leeftijdsgroep van 12 tot 17 jaar tot 55% bij ouders van kinderen in de leeftijdsgroep van 6 tot 11 jaar.

Het aanbod waarnaar kinderen kijken of luisteren verschilt wel sterk naargelang de leeftijd van de kinderen. Ouders van kinderen jonger dan 12 jaar geven vooral aan dat hun kinderen kijken en/of luisteren naar theatervoorstellingen (24,4% van alle ouders van kinderen in deze leeftijdscategorie), voorleessessies van boeken, poëzie, ... (19%) en lessen, webinars, ... (17%). Bij kinderen in de leeftijdsgroep (12 tot 17 jaar) is de online deelname meer gespreid over het aanbod. De online vormen die voor deze leeftijdsgroep het meest worden aangeduid door de ouders zijn lessen (13,7% van de ouders duidde dit aan), concerten of festivals van niet-klassieke muziek (9,9%), theatervoorstellingen (7,5%) en podcasts (7,1%). De cijfers van de twee leeftijdsgroepen zijn berekend op het totaal aantal ouders met kinderen in de leeftijdsgroep en niet alleen op de ouders die aangaven er zicht op te hebben. Mogelijk vormen de cijfers dus een onderschatting, zeker bij de ouders van de oudste leeftijdsgroep, van de werkelijke deelname. Ze kunnen dus beschouwd worden als de minimumpercentages.

Figuur 39. Online cultuurparticipatie in lockdown van kinderen (enkel respondenten met kinderen onder de 18 jaar, percentages)

Figuur 40. Online cultuurparticipatie van kinderen tijdens lockdown (in percentages)

Tenslotte gingen we na in welke mate kinderen een invloed hebben op de eigen (online) participatie eenmaal het reguliere aanbod terug opgestart is. Daaruit blijkt dat ouders van inwonende kinderen jonger dan 12 jaar vaker dan respondenten zonder kinderen in deze leeftijdsgroep aangeven van het online aanbod gebruik te willen (blijven) maken.

Tabel 10. Intentie om ook deel te nemen aan online cultuuraanbod als het reguliere aanbod terug heropstart naargelang socio-demografische kenmerken en participatieprofiel (rijpercentages)

	Geen deelname	Een specifieke vorm	Meerdere vormen
Algemeen	26,8%	16,0%	57,3%
Kinderen onder de 12 jaar in gezin			
Neen	27,7%	15,9%	56,4%
Ja	17,6%	16,7%	65,7%

“De toegangsprijs is vaak een drempel voor ons gezin om deel te nemen aan het mooie cultuuraanbod dat er is. Ik ben een alleenstaande mama met 2 opgroeiende kinderen. Ook al heb ik een mooie voltijdse baan, is het niet evident om telkens te moeten betalen en vaak toch niet min om te kunnen genieten van het cultuuraanbod. Het zou fijn zijn mocht het digitale aanbod - aanvullend - kunnen blijven. Zeker als dit gratis kan zal je volgens mij nog veel meer kinderen, alleenstaanden en gezinnen kunnen overtuigen om deel te nemen aan dit cultuuraanbod.” (vrouw, 38 jaar)

“Het zou een enorme waardering zijn mocht er wat meer/betaalbaar zijn voor kinderen/mensen met een beperking/handicap... in onze gemeentes. Zodat zij zich ook gewaardeerd voelen in onze maatschappij. Ik heb namelijk 4 kindjes met een beperking en zelf ben ik invalide. Geloof me, het is niet altijd makkelijk. Zowel fysiek als financieel moeten wij heel veel laten omdat het niet gaat. Zoiets maakt je emotioneel fysiek en mentaal kapot.” (vrouw, 38 jaar)

“Ik heb veel opties leren kennen in het online cultuuraanbod. Omwille van zorg voor kinderen moest ik altijd werken op vrije momenten. Daarom heb ik er minder gebruik van kunnen maken dan ik zou willen. Ik ben nu wel beter geïnformeerd over wat er mogelijk is. Blijvende oplejsting van mogelijkheden is wel een must (je ziet door de bomen het bos soms niet meer). Maar er zijn zoveel culturele opties mogelijk! Zo kan ik ook hier in een meer afgelegen dorp toch topproducties bijwonen zonder verre verplaatsing en babysit. Jammer genoeg blijft de echte live-ervaring van opera/concert toch wel onvervangbaar.” (vrouw, 33 jaar)

“Meer inzetten op kansarme kinderen en ouders ook voor hen die niet beschikken over computer, tablet... Betrek de Welzijnsschakels hierbij zij hebben meer voeling en bereiken meer mensen, kinderen enz. En denk eraan zelfs 1€ Is dikwijls al teveel” (vrouw, 70 jaar)

2.3 Bijlagen

Tabel 11. Intentie om deel te nemen aan reguliere cultuuraanbod eenmaal terug heropgestart naargelang fysieke gezondheid (rijpercentages; enkel personen die desbetreffende activiteit ook stelden in de zes maanden voor de lockdown; volledige tabel)

	als ik zin en tijd heb ga ik onmiddellijk gaan	minstens 1 week wachten	minstens 1 maand wachten	minstens 3 maanden wachten
Een kunstmuseum of kunsttentoonstelling/vernissage bezoeken				
Slecht	50,7%	5,2%	19,4%	24,6%
Redelijk	49,8%	11,7%	23,8%	14,7%
Goed	54,6%	13,2%	22,1%	10,0%
Erg goed	60,0%	10,7%	20,1%	9,3%
Uitstekend	67,2%	9,3%	15,9%	7,5%
Een ander museum (vb. geschiedkundig, natuurkundig of technisch museum) bezoeken				
Slecht	47,3%	5,4%	21,6%	25,8%
Redelijk	46,4%	10,6%	22,8%	20,2%
Goed	52,5%	12,9%	22,4%	12,2%
Erg goed	55,9%	11,7%	21,8%	10,5%
Uitstekend	63,7%	10,2%	16,4%	9,9%
Een theatervoorstelling bijwonen				
Slecht	36,6%	6,9%	19,8%	36,7%
Redelijk	38,8%	6,6%	21,8%	32,9%
Goed	41,2%	6,9%	23,0%	28,8%
Erg goed	47,8%	5,6%	21,8%	24,8%
Uitstekend	55,6%	5,7%	17,1%	21,6%
Een ballet- of dansvoorstelling bijwonen				
Slecht	43,2%	6,8%	20,5%	29,6%
Redelijk	41,5%	5,8%	19,2%	33,4%
Goed	45,6%	7,6%	20,9%	25,9%
Erg goed	50,0%	7,4%	20,1%	22,5%
Uitstekend	60,1%	5,0%	14,4%	20,6%
Naar een concert of festival van klassieke muziek/opera gaan				
Slecht	39,1%	7,8%	18,8%	34,4%
Redelijk	38,1%	6,9%	17,1%	37,9%
Goed	41,0%	6,6%	21,4%	31,1%
Erg goed	43,4%	6,4%	22,4%	27,8%
Uitstekend	52,2%	5,5%	16,2%	26,2%
Naar een concert of festival van popmuziek, elektronische muziek, rock, folk, wereldmuziek, jazz of blues gaan				
Slecht	39,8%	2,4%	13,3%	44,6%
Redelijk	35,6%	5,2%	18,9%	40,3%
Goed	36,9%	5,8%	20,0%	37,3%
Erg goed	41,3%	4,9%	20,1%	33,6%
Uitstekend	51,8%	3,6%	15,6%	29,2%
Een optreden van een fanfare of harmonie bijwonen				
Slecht	42,1%	0,0%	26,3%	31,6%

Redelijk	36,4%	7,6%	22,0%	34,1%
Goed	41,8%	8,6%	21,8%	27,8%
Erg goed	46,1%	7,0%	17,4%	29,4%
Uitstekend	53,4%	4,3%	17,4%	25,0%
Een musical bijwonen				
Slecht	32,3%	9,7%	12,9%	45,2%
Redelijk	37,3%	3,0%	19,5%	40,3%
Goed	37,9%	4,4%	19,1%	38,5%
Erg goed	37,0%	4,5%	19,8%	38,7%
Uitstekend	49,7%	5,0%	18,5%	26,8%
Stand-up comedy bijwonen				
Slecht	41,9%	2,3%	16,3%	39,5%
Redelijk	40,6%	6,7%	17,4%	35,3%
Goed	41,8%	6,0%	22,1%	30,2%
Erg goed	45,7%	4,3%	20,0%	30,0%
Uitstekend	55,2%	4,6%	19,0%	21,2%
Een circusvoorstelling bijwonen				
Slecht	15,4%	15,4%	15,4%	53,9%
Redelijk	39,0%	5,0%	15,0%	41,0%
Goed	43,9%	8,5%	17,2%	30,4%
Erg goed	46,8%	5,8%	21,6%	25,8%
Uitstekend	59,8%	3,7%	9,5%	27,0%
Een bibliotheek bezoeken				
Slecht	56,2%	12,3%	15,4%	16,1%
Redelijk	65,1%	14,5%	13,8%	6,6%
Goed	70,4%	12,8%	11,8%	5,1%
Erg goed	72,0%	11,4%	11,4%	5,2%
Uitstekend	78,2%	9,0%	8,3%	4,6%
Een literair evenement bijwonen (literair festival, open podium, voordracht, leesclub, boekvoorstelling,...)				
Slecht	33,3%	4,2%	22,9%	39,6%
Redelijk	41,1%	10,1%	22,6%	26,3%
Goed	45,7%	9,2%	22,8%	22,2%
Erg goed	51,3%	8,4%	21,4%	18,9%
Uitstekend	56,6%	7,8%	17,2%	18,3%
Uitgaan (clubs, discotheken, dancings, danscafés, feestjes,...)				
Slecht	38,5%	5,1%	28,2%	28,3%
Redelijk	33,2%	8,9%	20,3%	37,6%
Goed	31,8%	8,4%	26,0%	33,8%
Erg goed	35,3%	9,7%	24,3%	30,7%
Uitstekend	45,3%	5,1%	23,1%	26,5%
Naar de bioscoop of een filmfestival gaan				
Slecht	38,1%	5,1%	16,9%	39,8%
Redelijk	36,4%	7,6%	22,4%	33,6%
Goed	40,5%	9,0%	25,2%	25,4%

Erg goed	45,2%	8,1%	23,2%	23,6%
Uitstekend	52,0%	7,9%	19,2%	20,9%
Cultureel erfgoed bezoeken (kerken, monumenten, historische gebouwen,...)				
Slecht	57,5%	12,4%	16,8%	13,3%
Redelijk	56,5%	13,2%	20,7%	9,5%
Goed	62,5%	12,5%	17,0%	8,0%
Erg goed	66,4%	11,0%	15,7%	6,9%
Uitstekend	72,8%	9,3%	13,2%	4,6%
Een sportwedstrijd bijwonen				
Slecht	50,0%	5,9%	11,8%	32,3%
Redelijk	43,7%	4,6%	18,4%	33,3%
Goed	46,8%	7,7%	16,8%	28,7%
Erg goed	43,6%	5,8%	20,0%	30,7%
Uitstekend	55,4%	5,2%	17,4%	22,1%
Een wandeling of een ritje maken (in de natuur of in een stad, te voet, met de fiets, brommer,...)				
Slecht	93,3%	2,2%	2,2%	2,3%
Redelijk	93,7%	3,0%	2,2%	1,1%
Goed	94,7%	3,0%	1,6%	0,8%
Erg goed	96,3%	2,0%	1,2%	0,5%
Uitstekend	97,5%	1,4%	0,7%	0,4%
Een andere uitstap maken (dierentuin, pretpark, parken, marktjes, beurzen,...)				
Slecht	47,5%	11,5%	25,4%	15,6%
Redelijk	54,7%	13,1%	18,8%	13,4%
Goed	58,9%	11,3%	19,2%	10,5%
Erg goed	61,9%	10,2%	17,8%	10,0%
Uitstekend	68,7%	8,0%	14,9%	8,3%
Een vorming- of bijscholingscursus volgen (talencursus, kooklessen, ...)				
Slecht	55,1%	4,5%	11,2%	29,3%
Redelijk	49,6%	7,9%	17,8%	24,8%
Goed	54,7%	7,3%	16,3%	21,7%
Erg goed	57,3%	7,0%	17,9%	17,9%
Uitstekend	65,2%	4,8%	14,3%	15,8%

Tabel 12. Intentie om kunstmusea te bezoeken eenmaal terug heropgestart naargelang socio-demografische kenmerken (rijpercentages; enkel personen die desbetreffende activiteit ook stelden in de zes maanden voor de lockdown)

kunstmusea	als ik zin en tijd heb ga ik onmiddellijk gaan	minstens 1 week wachten	minstens 1 maand wachten	minstens 3 maanden wachten
Algemeen	58,1	11,4	20,4	10,1
Leeftijd				
jonger dan 26	54,2%	14,8%	24,9%	6,1%
26 - 35 jaar	64,4%	10,8%	17,9%	7,1%
36 - 45 jaar	67,4%	9,1%	15,4%	8,2%
46 - 55 jaar	66,9%	8,7%	15,9%	8,5%
56 - 65 jaar	57,6%	12,0%	20,5%	9,9%
66- 75 jaar	48,4%	12,7%	25,2%	13,6%
ouder dan 75 jaar	42,8%	14,4%	28,1%	14,7%
Gender				
Man	59,0%	12,2%	19,0%	9,9%
Vrouw	57,6%	11,0%	21,2%	10,3%
Anders	67,4%	7,0%	16,3%	9,3%
Opleiding				
Studeert nog	51,3%	12,8%	25,1%	11,0%
Secundair onderwijs niet voltooid	39,6%	14,9%	22,6%	23,1%
Secundair onderwijs	52,2%	11,6%	23,3%	12,9%
Bachelor	56,4%	11,7%	21,5%	10,6%
Master	63,3%	10,7%	18,0%	8,0%
Verstedelijking				
Grootstad	63,9%	11,8%	17,2%	7,0%
Centrumstad	58,1%	11,0%	20,1%	10,9%
Niet of minder stedelijk gebied	54,7%	11,2%	22,5%	11,7%
Cultuurparticipatie voor coronatijden				
Niet of sporadisch	42,2%	11,4%	22,4%	24,0%
Occasioneel	51,9%	10,3%	24,6%	13,2%
Regelmatig	57,4%	12,0%	21,3%	9,3%
Frequent	67,0%	11,4%	14,9%	6,7%
Risicogroepen in gezin				
Geen risicogroepen	65,4%	10,6%	16,7%	7,3%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep (Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	51,8%	12,4%	24,3%	11,5%
risicogroepen	48,5%	12,2%	25,2%	14,1%

Tabel 13. Intentie om theatervoorstellingen bij te wonen eenmaal terug heropgestart naargelang socio-demografische kenmerken (rijpercentages; enkel personen die desbetreffende activiteit ook stelden in de zes maanden voor de lockdown)

theater	als ik zin en tijd heb ga ik onmiddellijk gaan	minstens 1 week wachten	minstens 1 maand wachten	minstens 3 maanden wachten
Algemeen	45,7	6,2	21,4	26,7
Leeftijd				
jonger dan 26	51,3%	8,4%	21,5%	18,8%
26 - 35 jaar	55,1%	5,9%	20,0%	18,9%
36 - 45 jaar	55,0%	6,6%	18,0%	20,5%
46 - 55 jaar	51,2%	5,4%	19,8%	23,6%
56 - 65 jaar	42,1%	5,3%	23,5%	29,1%
66- 75 jaar	35,4%	6,9%	22,9%	34,9%
ouder dan 75 jaar	29,0%	9,7%	24,2%	37,1%
Gender				
Man	47,2%	6,1%	20,7%	26,0%
Vrouw	45,1%	6,2%	21,6%	27,1%
Anders	42,4%	9,1%	30,3%	18,2%
Opleiding				
Studeert nog	43,0%	7,1%	25,8%	24,0%
Secundair onderwijs niet voltooid	43,6%	4,8%	18,3%	33,4%
Secundair onderwijs	43,0%	6,5%	21,7%	28,6%
Bachelor	44,2%	5,8%	21,9%	28,2%
Master	48,9%	6,5%	20,4%	24,2%
Verstedelijking				
Grootstad	50,1%	8,3%	20,0%	21,5%
Centrumstad	47,2%	5,3%	20,1%	27,2%
Niet of minder stedelijk gebied	43,8%	5,4%	22,3%	28,5%
Cultuurparticipatie voor coronatijden				
Niet of sporadisch	34,5%	2,9%	23,3%	39,2%
Occasioneel	41,4%	5,3%	22,1%	31,2%
Regelmatig	44,9%	6,2%	23,1%	25,9%
Frequent	52,3%	7,5%	18,3%	21,9%
Risicogroepen in gezin				
Geen risicogroepen	52,3%	6,0%	19,9%	21,9%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep (Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	38,3%	7,4%	23,5%	30,7%
risicogroepen	37,1%	5,6%	22,8%	34,6%

Tabel 14. Intentie om cultureel erfgoed te bezoeken eenmaal terug heropgestart naargelang socio-demografische kenmerken (rijpercentages; enkel personen die desbetreffende activiteit ook stelden in de zes maanden voor de lockdown)

cultureel erfgoed	als ik zin en tijd heb ga ik onmiddellijk gaan	minstens 1 week wachten	minstens 1 maand wachten	minstens 3 maanden wachten
Algemeen	64,9	11,4	16,3	7,3
Leeftijd				
jonger dan 26	63,7%	15,3%	14,5%	6,7%
26 - 35 jaar	70,0%	12,2%	13,5%	4,3%
36 - 45 jaar	72,6%	10,0%	11,8%	5,6%
46 - 55 jaar	73,0%	8,3%	13,5%	5,3%
56 - 65 jaar	64,7%	10,9%	16,9%	7,5%
66- 75 jaar	56,5%	13,5%	20,2%	9,9%
ouder dan 75 jaar	48,2%	16,2%	23,4%	12,2%
Gender				
Man	65,7%	12,4%	15,3%	6,7%
Vrouw	64,6%	10,9%	16,8%	7,7%
Anders	65,7%	8,6%	14,3%	11,5%
Opleiding				
Studeert nog	60,8%	14,0%	16,5%	8,8%
Secundair onderwijs niet voltooid	52,5%	14,9%	17,6%	14,9%
Secundair onderwijs	61,3%	11,4%	18,3%	9,0%
Bachelor	63,3%	11,5%	17,3%	8,0%
Master	69,1%	11,0%	14,6%	5,4%
Verstedelijking				
Grootstad	69,3%	11,2%	14,5%	5,1%
Centrumstad	66,4%	9,7%	15,4%	8,6%
Niet of minder stedelijk gebied	62,6%	11,9%	17,5%	8,0%
Cultuurparticipatie voor coronatijden				
Niet of sporadisch	46,6%	11,8%	23,9%	17,7%
Occasioneel	59,2%	12,0%	19,3%	9,7%
Regelmatig	64,6%	12,0%	16,8%	6,7%
Frequent	71,9%	10,1%	12,5%	5,4%
Risicogroepen in gezin				
Geen risicogroepen	71,6%	10,6%	12,8%	5,1%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep (Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	58,9%	13,0%	20,0%	8,0%
risicogroepen	57,0%	12,2%	19,8%	11,0%

Tabel 15. Intentie om concerten niet-klassieke muziek bij te wonen eenmaal terug heropgestart naargelang socio-demografische kenmerken (rijpercentages; enkel personen die desbetreffende activiteit ook stelden in de zes maanden voor de lockdown)

concerten niet-klassieke muziek	als ik zin en tijd heb ga ik onmiddellijk gaan	minstens 1 week wachten	minstens 1 maand wachten	minstens 3 maanden wachten
Algemeen	41	5	19	35,1
Leeftijd				
jonger dan 26	40,1%	6,0%	21,1%	32,8%
26 - 35 jaar	44,4%	6,2%	20,9%	28,5%
36 - 45 jaar	47,1%	3,7%	19,7%	29,6%
46 - 55 jaar	46,1%	4,6%	17,6%	31,8%
56 - 65 jaar	36,7%	4,6%	18,0%	40,7%
66- 75 jaar	26,9%	6,6%	21,3%	45,3%
ouder dan 75 jaar	39,5%	5,3%	15,8%	39,5%
Gender				
Man	43,1%	5,7%	18,4%	32,7%
Vrouw	39,9%	4,6%	19,2%	36,2%
Anders	46,7%	3,3%	20,0%	30,0%
Opleiding				
Studeert nog	37,1%	5,6%	21,0%	36,2%
Secundair onderwijs niet voltooid	38,8%	7,9%	13,3%	40,0%
Secundair onderwijs	41,4%	5,1%	18,7%	34,8%
Bachelor	41,8%	5,1%	17,3%	35,9%
Master	40,8%	4,6%	20,8%	33,8%
Verstedelijking				
Grootstad	44,7%	6,3%	20,1%	29,0%
Centrumstad	39,7%	5,5%	19,3%	35,5%
Niet of minder stedelijk gebied	40,2%	4,2%	18,4%	37,3%
Cultuurparticipatie voor coronatijden				
Niet of sporadisch	30,8%	5,1%	17,2%	47,1%
Occasioneel	39,5%	3,7%	18,0%	38,8%
Regelmatig	40,0%	4,9%	19,9%	35,2%
Frequent	44,8%	6,3%	18,9%	30,0%
Risicogroepen in gezin				
Geen risicogroepen	45,3%	4,9%	18,6%	31,2%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep (Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	32,9%	6,6%	21,6%	38,8%
	32,8%	3,9%	18,8%	44,6%

Tabel 16. Intentie om deel te nemen aan reguliere cultuuraanbod eenmaal terug heropgestart naargelang fysieke gezondheid (rijpercentages)

	als ik zin en tijd heb ga ik onmiddellijk gaan	minstens 1 week wachten	minstens 1 maand wachten	minstens 3 maanden wachten
Een kunstmuseum of kunsttentoonstelling/vernissage bezoeken				
Slecht	50,7%	5,2%	19,4%	24,6%
Redelijk	49,8%	11,7%	23,8%	14,7%
Goed	54,6%	13,2%	22,1%	10,0%
Erg goed	60,0%	10,7%	20,1%	9,3%
Uitstekend	67,2%	9,3%	15,9%	7,5%
Een ander museum (vb. geschiedkundig, natuurkundig of technisch museum) bezoeken				
Slecht	47,3%	5,4%	21,6%	25,8%
Redelijk	46,4%	10,6%	22,8%	20,2%
Goed	52,5%	12,9%	22,4%	12,2%
Erg goed	55,9%	11,7%	21,8%	10,5%
Uitstekend	63,7%	10,2%	16,4%	9,9%
Een theatervoorstelling bijwonen				
Slecht	36,6%	6,9%	19,8%	36,7%
Redelijk	38,8%	6,6%	21,8%	32,9%
Goed	41,2%	6,9%	23,0%	28,8%
Erg goed	47,8%	5,6%	21,8%	24,8%
Uitstekend	55,6%	5,7%	17,1%	21,6%
Een ballet- of dansvoorstelling bijwonen				
Slecht	43,2%	6,8%	20,5%	29,6%
Redelijk	41,5%	5,8%	19,2%	33,4%
Goed	45,6%	7,6%	20,9%	25,9%
Erg goed	50,0%	7,4%	20,1%	22,5%
Uitstekend	60,1%	5,0%	14,4%	20,6%
Naar een concert of festival van klassieke muziek/opera gaan				
Slecht	39,1%	7,8%	18,8%	34,4%
Redelijk	38,1%	6,9%	17,1%	37,9%
Goed	41,0%	6,6%	21,4%	31,1%
Erg goed	43,4%	6,4%	22,4%	27,8%
Uitstekend	52,2%	5,5%	16,2%	26,2%
Naar een concert of festival van popmuziek, elektronische muziek, rock, folk, wereldmuziek, jazz of blues gaan				
Slecht	39,8%	2,4%	13,3%	44,6%
Redelijk	35,6%	5,2%	18,9%	40,3%
Goed	36,9%	5,8%	20,0%	37,3%
Erg goed	41,3%	4,9%	20,1%	33,6%
Uitstekend	51,8%	3,6%	15,6%	29,2%
Een optreden van een fanfare of harmonie bijwonen				
Slecht	42,1%	0,0%	26,3%	31,6%
Redelijk	36,4%	7,6%	22,0%	34,1%
Goed	41,8%	8,6%	21,8%	27,8%
Erg goed	46,1%	7,0%	17,4%	29,4%

Uitstekend	53,4%	4,3%	17,4%	25,0%
Een musical bijwonen				
Slecht	32,3%	9,7%	12,9%	45,2%
Redelijk	37,3%	3,0%	19,5%	40,3%
Goed	37,9%	4,4%	19,1%	38,5%
Erg goed	37,0%	4,5%	19,8%	38,7%
Uitstekend	49,7%	5,0%	18,5%	26,8%
Stand-up comedy bijwonen				
Slecht	41,9%	2,3%	16,3%	39,5%
Redelijk	40,6%	6,7%	17,4%	35,3%
Goed	41,8%	6,0%	22,1%	30,2%
Erg goed	45,7%	4,3%	20,0%	30,0%
Uitstekend	55,2%	4,6%	19,0%	21,2%
Een circusvoorstelling bijwonen				
Slecht	15,4%	15,4%	15,4%	53,9%
Redelijk	39,0%	5,0%	15,0%	41,0%
Goed	43,9%	8,5%	17,2%	30,4%
Erg goed	46,8%	5,8%	21,6%	25,8%
Uitstekend	59,8%	3,7%	9,5%	27,0%
Een bibliotheek bezoeken				
Slecht	56,2%	12,3%	15,4%	16,1%
Redelijk	65,1%	14,5%	13,8%	6,6%
Goed	70,4%	12,8%	11,8%	5,1%
Erg goed	72,0%	11,4%	11,4%	5,2%
Uitstekend	78,2%	9,0%	8,3%	4,6%
Een literair evenement bijwonen (literair festival, open podium, voordracht, leesclub, boekvoorstelling,...)				
Slecht	33,3%	4,2%	22,9%	39,6%
Redelijk	41,1%	10,1%	22,6%	26,3%
Goed	45,7%	9,2%	22,8%	22,2%
Erg goed	51,3%	8,4%	21,4%	18,9%
Uitstekend	56,6%	7,8%	17,2%	18,3%
Uitgaan (clubs, discotheken, dancings, danscafés, feestjes,...)				
Slecht	38,5%	5,1%	28,2%	28,3%
Redelijk	33,2%	8,9%	20,3%	37,6%
Goed	31,8%	8,4%	26,0%	33,8%
Erg goed	35,3%	9,7%	24,3%	30,7%
Uitstekend	45,3%	5,1%	23,1%	26,5%
Naar de bioscoop of een filmfestival gaan				
Slecht	38,1%	5,1%	16,9%	39,8%
Redelijk	36,4%	7,6%	22,4%	33,6%
Goed	40,5%	9,0%	25,2%	25,4%
Erg goed	45,2%	8,1%	23,2%	23,6%
Uitstekend	52,0%	7,9%	19,2%	20,9%
Cultureel erfgoed bezoeken (kerken, monumenten, historische gebouwen,...)				
Slecht	57,5%	12,4%	16,8%	13,3%

Redelijk	56,5%	13,2%	20,7%	9,5%
Goed	62,5%	12,5%	17,0%	8,0%
Erg goed	66,4%	11,0%	15,7%	6,9%
Uitstekend	72,8%	9,3%	13,2%	4,6%
Een sportwedstrijd bijwonen				
Slecht	50,0%	5,9%	11,8%	32,3%
Redelijk	43,7%	4,6%	18,4%	33,3%
Goed	46,8%	7,7%	16,8%	28,7%
Erg goed	43,6%	5,8%	20,0%	30,7%
Uitstekend	55,4%	5,2%	17,4%	22,1%
Een wandeling of een ritje maken (in de natuur of in een stad, te voet, met de fiets, brommer,...)				
Slecht	93,3%	2,2%	2,2%	2,3%
Redelijk	93,7%	3,0%	2,2%	1,1%
Goed	94,7%	3,0%	1,6%	0,8%
Erg goed	96,3%	2,0%	1,2%	0,5%
Uitstekend	97,5%	1,4%	0,7%	0,4%
Een andere uitstap maken (dierentuin, pretpark, parken, marktjes, beurzen,...)				
Slecht	47,5%	11,5%	25,4%	15,6%
Redelijk	54,7%	13,1%	18,8%	13,4%
Goed	58,9%	11,3%	19,2%	10,5%
Erg goed	61,9%	10,2%	17,8%	10,0%
Uitstekend	68,7%	8,0%	14,9%	8,3%
Een vorming- of bijscholingscursus volgen (talencursus, kooklessen, ...)				
Slecht	55,1%	4,5%	11,2%	29,3%
Redelijk	49,6%	7,9%	17,8%	24,8%
Goed	54,7%	7,3%	16,3%	21,7%
Erg goed	57,3%	7,0%	17,9%	17,9%
Uitstekend	65,2%	4,8%	14,3%	15,8%

Tabel 17. Intentie om deel te nemen aan reguliere cultuuraanbod eenmaal terug heropgestart naargelang personen behorend tot risicogroepen in het gezin (rijpercentages)

	als ik zin en tijd heb ga ik onmiddellijk gaan	minstens 1 week wachten	minstens 1 maand wachten	minstens 3 maanden wachten
Een kunstmuseum of kunsttentoonstelling/vernissage bezoeken				
Geen	65,4%	10,6%	16,7%	7,3%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	51,8%	12,4%	24,3%	11,5%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	48,5%	12,2%	25,2%	14,1%
Een ander museum (vb. geschiedkundig, natuurkundig of technisch museum) bezoeken				
Geen	62,0%	10,7%	17,8%	9,5%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	48,6%	13,3%	23,9%	14,1%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	46,0%	12,1%	25,6%	16,2%
Een theatervoorstelling bijwonen				
Geen	52,3%	6,0%	19,9%	21,9%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	38,3%	7,4%	23,5%	30,7%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	37,1%	5,6%	22,8%	34,6%
Een ballet- of dansvoorstelling bijwonen				
Geen	56,4%	6,6%	17,7%	19,4%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	40,2%	8,7%	22,9%	28,1%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	43,7%	4,5%	18,7%	33,1%
Naar een concert of festival van klassieke muziek/opera gaan				
Geen	50,4%	5,2%	19,4%	25,1%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	38,2%	8,7%	21,8%	31,4%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	37,2%	5,8%	19,7%	37,3%
Naar een concert of festival van popmuziek, elektronische muziek, rock, folk, wereldmuziek, jazz of blues gaan				
Geen	45,3%	4,9%	18,6%	31,2%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	32,9%	6,6%	21,6%	38,8%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	32,8%	3,9%	18,8%	44,6%
Een optreden van een fanfare of harmonie bijwonen				
Geen	51,9%	7,7%	17,0%	23,4%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	38,4%	8,3%	23,5%	29,9%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	35,7%	3,9%	22,0%	38,3%
Een musical bijwonen				
Geen	46,3%	3,5%	17,1%	33,1%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	31,7%	6,6%	22,7%	38,9%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	32,7%	4,3%	19,1%	43,8%
Stand-up comedy bijwonen				
Geen	51,0%	4,8%	19,6%	24,6%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	34,1%	8,0%	25,9%	32,1%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	39,4%	4,1%	18,6%	37,9%
Een circusvoorstelling bijwonen				

Geen	53,5%	6,3%	13,8%	26,4%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	33,3%	6,7%	26,7%	33,3%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	38,4%	6,3%	20,0%	35,3%
Een bibliotheek bezoeken				
Geen	77,3%	10,0%	9,2%	3,4%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	65,8%	14,9%	13,9%	5,5%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	63,7%	13,1%	14,0%	9,3%
Een literair evenement bijwonen (literair festival, open podium, voordracht, leesclub, boekvoorstelling,...)				
Geen	55,1%	8,8%	19,7%	16,4%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	42,5%	9,2%	22,5%	25,9%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	43,5%	7,8%	23,1%	25,6%
Uitgaan (clubs, discotheken, dancings, danscafés, feestjes,...)				
Geen	38,6%	8,0%	24,8%	28,5%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	28,2%	9,2%	25,6%	37,0%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	29,8%	7,6%	21,6%	41,0%
Naar de bioscoop of een filmfestival gaan				
Geen	48,7%	8,3%	22,2%	20,9%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	36,3%	9,6%	26,1%	28,0%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	37,4%	7,0%	22,9%	32,7%
Cultureel erfgoed bezoeken (kerken, monumenten, historische gebouwen,...)				
Geen	71,6%	10,6%	12,8%	5,1%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	58,9%	13,0%	20,0%	8,0%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	57,0%	12,2%	19,8%	11,0%
Een sportwedstrijd bijwonen				
Geen	51,1%	5,8%	16,8%	26,3%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	37,7%	7,3%	23,4%	31,5%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	44,2%	6,9%	18,4%	30,5%
Een wandeling of een ritje maken (in de natuur of in een stad, te voet, met de fiets, brommer,...)				
Geen	97,0%	1,8%	0,8%	0,4%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	94,4%	3,4%	1,5%	0,6%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	93,5%	2,8%	2,2%	1,5%
Een andere uitstap maken (dierentuin, pretpark, parken, marktjes, beurzen,...)				
Geen	64,8%	10,1%	16,4%	8,7%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	57,6%	11,7%	20,0%	10,7%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	54,5%	10,8%	20,7%	14,0%
Een vorming- of bijscholingscursus volgen (talencursus, kooklessen, ...)				
Geen	63,5%	6,4%	14,9%	15,1%
Enkel leeftijdsgebonden risicogroep	49,6%	7,5%	19,2%	23,7%
(Ook) andere dan leeftijdsgebonden risicogroepen	51,0%	6,3%	17,1%	25,5%

Tabel 18. Intentie om deel te nemen aan reguliere cultuuraanbod eenmaal terug heropgestart naargelang kinderen onder de twaalf jaar in het gezin (rijpercentages)

	als ik zin en tijd heb ga ik onmiddellijk gaan	minstens 1 week wachten	minstens 1 maand wachten	minstens 3 maanden wachten
Een kunstmuseum of kunsttentoonstelling/vernissage bezoeken				
Geen kinderen onder 12 jaar	57,3%	11,7%	20,8%	10,3%
Kinderen onder 12 jaar	67,5%	7,9%	16,0%	8,7%
Een ander museum (vb. geschiedkundig, natuurkundig of technisch museum) bezoeken				
Geen kinderen onder 12 jaar	53,9%	12,2%	21,5%	12,5%
Kinderen onder 12 jaar	65,1%	7,7%	17,2%	10,0%
Een theatervoorstelling bijwonen				
Geen kinderen onder 12 jaar	44,5%	6,3%	21,7%	27,5%
Kinderen onder 12 jaar	55,5%	4,9%	18,8%	20,9%
Een ballet- of dansvoorstelling bijwonen				
Geen kinderen onder 12 jaar	49,0%	7,0%	19,4%	24,6%
Kinderen onder 12 jaar	56,5%	4,7%	16,5%	22,3%
Naar een concert of festival van klassieke muziek/opera gaan				
Geen kinderen onder 12 jaar	42,7%	6,6%	20,6%	30,0%
Kinderen onder 12 jaar	54,9%	2,7%	17,2%	25,3%
Naar een concert of festival van popmuziek, elektronische muziek, rock, folk, wereldmuziek, jazz of blues gaan				
Geen kinderen onder 12 jaar	40,0%	5,1%	19,1%	35,7%
Kinderen onder 12 jaar	47,7%	3,8%	17,8%	30,8%
Een optreden van een fanfare of harmonie bijwonen				
Geen kinderen onder 12 jaar	43,4%	6,9%	20,5%	29,4%
Kinderen onder 12 jaar	57,5%	8,7%	12,6%	21,3%
Een musical bijwonen				
Geen kinderen onder 12 jaar	43,9%	1,1%	17,6%	37,2%
Kinderen onder 12 jaar	39,5%	4,4%	18,9%	37,4%
Stand-up comedy bijwonen				
Geen kinderen onder 12 jaar	44,4%	5,4%	20,3%	29,9%
Kinderen onder 12 jaar	52,9%	3,0%	20,1%	24,0%
Een circusvoorstelling bijwonen				
Geen kinderen onder 12 jaar	45,0%	6,8%	18,4%	29,7%
Kinderen onder 12 jaar	54,9%	4,2%	10,8%	30,1%
Een bibliotheek bezoeken				
Geen kinderen onder 12 jaar	70,2%	12,2%	11,9%	5,7%
Kinderen onder 12 jaar	81,1%	8,4%	7,7%	2,8%
Een literair evenement bijwonen (literair festival, open podium, voordracht, leesclub, boekvoorstelling,...)				
Geen kinderen onder 12 jaar	48,3%	8,9%	21,3%	21,4%
Kinderen onder 12 jaar	52,5%	5,9%	21,6%	20,0%
Uitgaan (clubs, discotheken, dancings, danscafés, feestjes,...)				
Geen kinderen onder 12 jaar	35,4%	8,4%	24,4%	31,8%
Kinderen onder 12 jaar	40,2%	7,0%	23,6%	29,3%
Naar de bioscoop of een filmfestival gaan				

Geen kinderen onder 12 jaar	43,1%	8,5%	23,1%	25,3%
Kinderen onder 12 jaar	48,4%	6,5%	22,7%	22,5%
Cultureel erfgoed bezoeken (kerken, monumenten, historische gebouwen,...)				
Geen kinderen onder 12 jaar	64,1%	11,6%	16,8%	7,5%
Kinderen onder 12 jaar	74,6%	9,3%	10,9%	5,3%
Een sportwedstrijd bijwonen				
Geen kinderen onder 12 jaar	46,8%	6,4%	18,1%	28,6%
Kinderen onder 12 jaar	49,4%	5,0%	17,6%	28,0%
Een wandeling of een ritje maken (in de natuur of in een stad, te voet, met de fiets, brommer,...)				
Geen kinderen onder 12 jaar	95,4%	2,5%	1,4%	0,6%
Kinderen onder 12 jaar	97,0%	1,4%	0,7%	0,9%
Een andere uitstap maken (dierentuin, pretpark, parken, marktjes, beurzen,...)				
Geen kinderen onder 12 jaar	59,8%	10,7%	18,7%	10,7%
Kinderen onder 12 jaar	68,3%	9,3%	14,1%	8,4%
Een vorming- of bijscholingscursus volgen (talencursus, kooklessen, ...)				
Geen kinderen onder 12 jaar	55,9%	6,7%	16,8%	20,6%
Kinderen onder 12 jaar	67,6%	6,9%	13,5%	12,1%

3 KWALITATIEF ONDERZOEKLUIK

Nathalie Verboven en Prof. dr. Annick Schramme

Kenniscentrum Cultuurmanagement en Cultuurbeleid

Universiteit Antwerpen

3.1 Onderzoeksdesign

Om de resultaten uit de online bevraging beter te kaderen en af te toetsen of deze stroken met de werkelijkheid die door de cultuurparticipanten tijdens de lockdown zelf werd ervaren, werden drie digitale focusgroepen georganiseerd met actieve cultuurparticipanten uit verschillende regio's en van verschillende leeftijden en gezinssamenstellingen.

Op 19 mei 2020 werden de eerste twee focusgroepen georganiseerd via het digitaal platform Blackboard Collaborate. Deze bestonden steeds uit vijf deelnemers: drie vrouwen en twee mannen tussen de 25 en de 67 jaar, die in verschillende mate vertrouwd zijn met digitale communicatiekanalen en digitale cultuur. Een eerste focusgroep bestond uit deelnemers uit een landelijke regio en een tweede uit deelnemers uit een stedelijke regio. Allemaal behoorden deze mensen tot het kernpubliek van verschillende culturele instellingen en kunnen we hen rekenen tot actieve cultuurparticipanten. Sommigen onder hen beoefenden ook zelf creatieve hobby's. Voor hen is het heel interessant om na te gaan in hoeverre ze een impuls voelden om deze in dezelfde hoedanigheid voort te zetten als voor de crisis.

Op 1 juni 2020 werd een derde focusgroep georganiseerd. Deze focusgroep bestond uit ouders met kinderen van verschillende leeftijden om ook naar hun cultuurdeelname voor, na en tijdens de lockdown te kunnen peilen. Ditmaal namen 4 mensen deel aan dit gesprek: twee vrouwen en twee mannen tussen de 30 en 45 jaar, zowel uit een stedelijke als een meer landelijke regio. Hun kinderen waren tussen de 2 en 18 jaar oud.

Elk focusgesprek startte met het voorstellen van de deelnemers en de vraag welke impact COVID 19 had op hun leven. Hoe hebben ze de crisis persoonlijk beleefd? Welke voor- en nadelen hebben ze ervaren aan het verstillen van de wereld? Sommige deelnemers waren rechtstreeks geconfronteerd geweest met de ziekte, anderen niet. Nog anderen hadden op professioneel gebied een impact ondervonden van de crisis en de lockdown.

Vervolgens werd gepeild naar de cultuurbeleving van de deelnemers voor de lockdown. Wat brengt cultuur bij in hun leven? Welke cultuuruitingen kunnen hen boeien? Hoe regelmatig participeerde men aan cultuur? Aan de deelnemers uit de laatste focusgroep, werden tevens vragen gesteld over het participatiegedrag van hun kinderen.

Het gesprek ging vervolgens verder in op de cultuurbeleving tijdens de COVID-19 crisis. Was het nog mogelijk om cultuur te beleven tijdens de lockdown? Hoe heeft men dit gedaan en hoe is dit bevallen? Heeft men gebruik gemaakt van digitale alternatieven voor cultuurdeelname tijdens de coronacrisis? Was het nog mogelijk om hier een sociaal aspect aan te koppelen tijdens de crisis? Hoe heeft men met familie, kinderen en vrienden cultuur beleefd?

Tenslotte gingen we in de op de cultuurbeleving na de lockdown in de overgangperiode en op de langere termijn. Wat verwacht men hiervan? Hoe ziet men zichzelf deelnemen? Welke angsten leven er? Hoe zal men zich aanpassen en wat verwacht men van de culturele instellingen bij de heropening van de deuren? Is de digitale cultuurbeleving iets wat mag meegenomen worden na de lockdown? En in hoeverre is men bereid hiervoor te betalen?

3.2 Focusgroepen

De organisatie van deze focusgroepen had dus een tweeledig doel. Enerzijds konden we hiermee verschillende thema's uit de enquête verder uitdiepen en vermoedelijke verklaringen zoeken voor trends. Daarnaast gaf dit gesprek ons ook de mogelijkheid om enkele personae op te stellen van cultuurparticipanten tijdens en na de lockdown op basis van de gesprekken met de deelnemers.

De meerwaarde van dergelijke focusgroepen, ligt vooral in de interactie tussen de aanwezige personen (De Pelsmacker & Van Kenhove, 2017). Door een groep belanghebbenden weinig gestuurd te laten discussiëren over een beperkt aantal thema's, kunnen deze dieper onderzocht worden. Hierbij is de keuze van de deelnemers aan de focusgroep cruciaal. Deze deelnemers moeten homogeen zijn in de zin dat zij allen op een zelfde niveau over de thema's kunnen spreken. De deelnemers moeten echter binnen die homogene groep een heterogene verdeling aan meningen en ervaringen hebben waardoor een inzichtelijke discussie kan ontstaan. Aan deze voorwaarde was voldaan bij de werving van de focusgroepdeelnemers.

Een ander cruciaal aandachtspunt bij het organiseren van een focusgroep is het faciliteren, waarbij er van in het begin een veilige sfeer van openheid en delen gecreëerd en in stand gehouden moet worden, zonder de deelnemers te veel te sturen in hun spontane gedachten.

Toch heeft het werken met focusgroepen beperkingen. Doordat het om een groepsgesprek gaat, bestaat het gevaar dat tijdens het gesprek niet alle meningen even uitgebreid aan bod komen. Sommige deelnemers passen hun mening mogelijks aan die van de groep aan. Een tweede moeilijkheid is dat er in een gesprek geen objectieve parameters zijn om de intensiteit en accuraatheid van de beweringen te kennen. Een algemene opmerking ten slotte is dat de resultaten uit de focusgroepen ook niet zonder meer geëxtrapoleerd kunnen worden naar de gehele populatie cultuurdeelnemers omdat het vooral zeer actieve cultuurparticipanten met een hoge opleidingsgraad waren, die deelnamen aan de gesprekken. Tien van de veertien deelnemers gaven aan dat ze minstens maandelijks aan cultuur deelnemen. Verschillende onder hen deden dit zelfs wekelijks en beoefenden daarnaast ook nog een creatieve hobby.

Als aanvulling op de focusgesprekken, werden binnen het kwalitatieve luik ook beperkt de antwoorden op de open slotvraag uit de online bevraging verwerkt. Omdat deze resultaten ook gekoppeld konden worden aan de profielen van de deelnemers uit de online enquêtes, werd het mogelijk om de conclusies uit de focusgroepen nog verder te verfijnen.

3.3 Resultaten

3.3.1 Algemene impact van coronacrisis op cultuurbeleving tijdens de lockdown

De effecten van de coronacrisis op de cultuurparticipanten uit de focusgroepen, bleken gemengd. Alle deelnemers (behalve zij die rechtstreeks met COVID-19 waren geconfronteerd), zagen zowel positieve als negatieve kanten aan de lockdown en het niet meer live kunnen participeren aan cultuur. Vier onder hen die normaal zeer actief participeerden, gaven aan hier nu veel minder zin in te hebben en dit eerder te vervangen door alternatieven zoals sporten en lezen.

“Enerzijds is er heel veel weg gevallen. Maar wat ik wel mee neem van de lockdown, is dat het ook ok is om niet al mijn vrije momenten vol te plannen.”

“Maar ik moet nu bekennen dat ik heel wat tijd die ik vroeger in cultuur stak, dat ik die nu meer steek in sportbeoefening. Terwijl dat die cultuurbeleving,... Er zijn veel dingen die niet op te vangen zijn.”

Voor sommigen is dit ook wel sporten met cultuur op de achtergrond. Dit werd expliciet door één deelnemer aangegeven.

“Er is zo’n mooie collectie aan podcasts momenteel beschikbaar. [...] En dan gaan fietsen, in uw oren steken en je waant u even terug in dezelfde sfeer van een museum. Je waant u even terug in de dertiende, veertiende, vijftiende eeuw van de Bourgondiërs. Leuk om een keer meer te gaan sporten, maar wel met cultuur in uw oren.”

Zeker de zeer actieve cultuurparticipanten die de noodzaak voelden om elk vrij moment in het verleden vol te plannen, ondervinden nu voordelen en een nieuw gevonden rust tijdens de lockdown. Die rust is iets wat velen ook nog willen meenemen na de lockdown. Het contact met burens, vrienden en familie loopt nu op een heel andere manier en voelt ergens oprechter aan voor sommige deelnemers.

Lezen bleek over het algemeen een trend tijdens de lockdown. Zowel tijdens de focusgesprekken als in de vrije antwoorden van de online bevraging, gaven veel respondenten aan terug te grijpen naar hun boekenkast en zo cultuurbeleving te zoeken. Voor velen hangt dit samen met een manier van

digitaal detoxen. Omdat velen door telewerk nog meer achter hun computer gekluisterd zitten, zoeken ze naar een alternatieve vorm van cultuurbeleving die liefst niet virtueel is, maar hierover later meer.

“Ik lees ook veel meer. Ik heb veel meer de tijd om de boeken te lezen die ik al lang op het schap had liggen, bij wijze van spreken.”

Opvallend is dat vooral het **sociale aspect** aan cultuur beleven wordt gemist. Het uitstapje gekoppeld aan een cultuurbezoek, de nabespreking met vrienden, familie en kinderen worden hierbij aangehaald.

“Ja, ik zie zeker voor mij wel leuke zaken daarin, maar ik mis ook wel samen op café gaan of samen eens iets gaan eten. Daar heb ik nog meer nood aan dan aan het cultuurgedeelte.”

Naast het sociale, is het **live deelnemen** aan cultuur voor bijna alle deelnemers een groot gemis wat nooit opgevuld kan worden door digitale alternatieven. Het feit dat je iets meemaakt wat je niet opnieuw kan afspelen, is daarbij net zo uniek. De sfeer die in een zaal hangt en niet gerecreëerd kan worden binnen de huiskamer.

“Maar ik moet wel eerlijk toegeven dat ik het echt mis van een paar keer in de maand de nabijheid te hebben van die culturele beleving. Zeker bij muziek. Het gebeurt en op het moment dat het gebeurt, is het al voorbij.”

“Wat eigenlijk hier het meest gemist wordt aan die cultuurbeleving, is de finesse van de zaak. Als je naar een dansvoorstelling gaat, van Ballet van Vlaanderen of zo, dan ervaar je ook die ruimte. Die ruimte die wordt gedanst. Of je staat voor een schilderij, je ziet die textuur, die lijnvoering. Dat zie je allemaal niet zo op een moment dat het digitaal is.”

Algemeen is er anderzijds wel een **soort van gelatenheid** te merken. Op het moment van de focusgroepen waren de meeste deelnemers zich bewust van de noodzaak van de lockdown en bleven ze hier ook opmerkelijk rustig in.

“Maar echt daar een probleem van maken, ik denk niet dat dat het geval is. Over cultuurbeleving dan he. Er zijn andere zaken die hoger in prioriteit staan in je leven dan cultuur. Daarmee bedoel ik: eten, slapen en een goede gezondheid. In die orde. Maar echt iets missen, dat kan ik niet bevestigen. Mijn houding is eerder van, laat het voorlopig zo gaan. We weten dat het niet kan. Het kan voor niemand een goeie oplossing zijn. Dus waarom zou ik me daar zorgen over maken? We gaan toch uit die periode geraken. Wanneer dat maakt dan ook niet uit, maar we zullen erdoor geraken. Maar ik denk dat dat een goede houding is om alles een beetje te verteren.”

Tegelijk heeft de lockdown bij velen wel een **gevoel van solidariteit** naar de sector opgewekt. Verschillende deelnemers gaven expliciet aan dat ze het geld voor hun reeds aangekochte tickets niet hebben teruggevraagd en dit echt als steun zien naar de sector. De urgentie van de financiële problemen binnen de sector waren ook erg duidelijk voor de deelnemers.

“Ik weet niet of ik bereid zou zijn om meer te betalen na de crisis omdat ik ook denk dat het probleem niet alleen na de crisis is. Mensen die van cultuur moeten leven, die hebben dat probleem nu. Dus ik denk dat daar mijn bereidheid is om nu culturele huizen te sponsoren met gewoon een gift of zo. Ik heb ook tickets die ik al besteld had, niet het geld terug gevraagd.”

“Ik denk inderdaad dat ik een beetje zal compenseren in het begin, omdat ik ook weet dat die mensen veel minder inkomsten hebben gehad. [...] Ik zou niet willen dat er nu nog niet uitverkochte concerten zijn. Vanaf dat ik dat gewaar wordt, denk ik dat ik nu sneller een ticket voor iets zal kopen, waar dat ik anders van weg bleef.”

Dit was ook iets wat in het Britse onderzoek werd bevraagd. Ook daar bleek de solidariteit met de sector groot. 79% van de respondenten in dat onderzoek zou een vrijwillige donatie doen bij het heropenen van de culturele instellingen. De deelnemers van de focusgroepen gaven ook aan dat ze beseffen dat de veiligheidsmaatregelen ook wel een zekere meerkost zullen betekenen voor de organisaties

“Gezien de veiligheidsmaatregelen die nu ook genomen moeten worden, zowel in concertzalen als in musea, dat denk ik ook dat een meerprijs zal meebrengen. Dus dat zullen ze ook nog moeten gaan halen uiteindelijk.”

3.3.2 Zoeken naar digitale alternatieven

De meerderheid van de focusgroepdeelnemers heeft tijdens de lockdown digitale alternatieven voor cultuur aangeboden gekregen. De mogelijkheden van digitalisering voor de lockdown waren voorheen al vrij bekend bij de deelnemers. Ook in de online bevraging bleek 55% al eens naar online cultuur te hebben gekeken of geluisterd. Maar tijdens de lockdown zijn deze alternatieven nog meer bekend geraakt en door sommige participanten binnen de focusgroepen ook voor het eerst getest.

Het digitale museumbezoek werd door zes deelnemers uitgeprobeerd. Ook het bijwonen van een live online concert werd genoemd. Films en opnames van concerten werden bekeken. Eén deelnemer nam ook intens deel aan online quizen. Maar we zien wel een generatiekloof in de houding ten opzichte van deze digitale cultuurbeleving bij de deelnemers van de focusgroep. Ook de verschillende online cultuuruitingen werden anders beleefd.

De generatie van de **millennials** was gewoon dat alles binnen handbereik lag. We kunnen hen in deze situatie ook wel zien als de “silver lining” generatie. Er was altijd wel een oplossing voor hun problemen. Wat zich reflecteert in het feit dat ze snel verveeld blijken met de digitale content. Het voelt al snel niet meer innovatief aan en het aanbod is in hun ogen te groot om geprikkeld te blijven.

“Ik moet nu wel zeggen dat in het begin van de coronacrisis heel snel er heel wat creatieve initiatieven waren. Maar ik vind dat dat nu bijvoorbeeld minder is. Misschien ook omdat het gegeven van virtuele concerten, de virtuele concerten, ‘have seen that, done that already’.”

Maar ook veertigers voelden zich sterk overspoeld met de digitale content, waardoor het hen soms ontmoedigde om deel te nemen.

“Het belangrijkste nieuwe alternatief voor mij dan is dat de Europese operahuizen zich verenigd hebben en hun content online hebben gezet. Daar heb ik een paar dingen van bekeken. Maar als je alles wil zien, dan ben je drie weken zoet!”

Hier zien we mogelijk een klein verschil met mensen uit een meer stedelijke regio van die generatie, waarbij dit nog iets prominenter naar voren kwam omwille van de nabijheid van cultuur die zij altijd hebben gekend. Verder geven deze deelnemers aan dat ze al een hele dag digitaal bezig zijn en 's avonds liever “**unpluggen**” en hun laptop afzetten.

“Ja uw vrijetijdsbeleving is allemaal thuis en je zit [...] al heel vaak aan uw computer. Dus dan heb je zo het gevoel van ja, een film kijken, maar dat is weer voor een scherm. Dus een keer naar theater gaan of een concert of dans of zo meepikken, ja ik mis dat wel een beetje. Dus ik ga blij zijn als het terug kan.”

Dit strookt ook met de algemene trend uit de kwantitatieve bevraging. 37,3% van de respondenten gaf daar aan bij online cultuurbeleving sneller de aandacht te verliezen. De impact van een live voorstelling is veel groter en blijft veel langer hangen. Dit kwam zeer sterk naar voren in het focusgesprek met de jonge ouders. Hun kinderen zijn veel sterker onder de indruk van een live voorstelling dan van het digitale aanbod.

“Wij hebben ooit een opera gezien die een beetje aangepast was voor kinderen [...] En drie dagen na die opera begon hij daarover in dialoog te gaan met mij. Dus hij had echt drie dagen nodig gehad om dat te verwerken. Ja, dat maak je niet mee met een film of met iets online. Ik heb dat eerlijk gezegd nog nooit meegemaakt.”

Het feit dat een online voorstelling niet blijft hangen, dat er daarbij **veel meer afleiding** is, was ook een veel gehoord argument bij de millennials in de focusgroepen om niet deel te nemen aan online cultuur. Naar de cinema gaan en een film bekijken, kan zonder het regelmatig checken van de smartphone. Bij het thuis bekijken van een film of voorstelling, blijkt dit voor velen onder hen veel moeilijker.

Als alternatief voor hun cultuurbeleving, neemt deze groep liever een boek vast of luisteren ze naar de radio. De beleving hiervan is ook overgegaan van een gemeenschappelijke beleving met vrienden en kennissen naar een individuele beleving omdat deze deelnemers ondervinden dat digitale cultuurbeleving veel moeilijker gedeeld kan worden. Sommige onder hen namen hiertoe nochtans wel initiatieven. Zoals samen met vrienden een film kijken van op afstand, muziek uitwisselen,.... Maar praktisch blijkt dit veel moeilijker haalbaar en voelt deze groep zich hierdoor nog meer **geconfronteerd met de eenzaamheid** van de lockdown.

“Ik ben veel meer dingen online beginnen opzoeken. Ik heb dingen, ik spendeer nu meer tijd aan dingen die ik online kan bekijken, of ik lees nu meer dan ervoor. Van de beleving is het nu naar een andere beleving. Van de beleving die het ervoor was, is het nu meer een persoonlijke beleving.”

“Hoe dan ook, je doet pogingen om dat op één of andere manier toch gedeeld te maken, maar dan wordt dat toch alleen maar heel pijnlijk duidelijk dat het toch een individuele beleving blijft.”

De **jonge ouders en oudere cultuurparticipanten** bleken wel enthousiast over digitale cultuurparticipatie. Sommigen onder hen probeerden de digitale content voor het eerst en zagen wel meer mogelijkheden om via deze weg cultuur met elkaar te delen. Hoewel de beleving op zich individueler werd, werd het delen van cultuur wel **veel meer toegankelijk** in hun ogen.

“Maar een positief gegeven daar aan is, is dat ik nu merk dat wij ook veel meer nu, cultuurtips delen met elkaar. En dat was voordien minder het geval, omdat het gewoon veel toegankelijker was. Ik merk nu gewoon ook leerkrachten onder elkaar, maar ook vrienden en vriendinnen, we delen veel meer.”

“Cultuur komt veel meer naar je toe, terwijl wij vroeger veel meer naar het culturele aspect gingen. Komt cultuur nu meer bij ons de huiskamer binnen, zo ervaren wij het.”

Deze deelnemers geven aan dat ze tijdens de crisis heel wat online zaken hebben getest en dit ook nog na de lockdown willen aanhouden. Voor jonge ouders vormt digitale cultuurbeleving een mooi alternatief voor het zoeken van een babysit om zelf een concert bij te wonen. Zij geven aan op deze manier meer aan cultuur te kunnen doen dan voorheen. Ze kunnen deelnemen aan een aanbod waar men anders niet naartoe zou kunnen gaan omwille van de kinderen.

“Ik denk dat met de kinderen dat dat veel scheelt. Anders had ik het gewoon niet kunnen doen of een babysit moeten zoeken. En dat doe ik niet zo graag. Voor de kinderen zouden we het ook wel gedaan hebben, maar zou de nood er wel blijven om ook echt met anderen live te kunnen gaan zien. Maar dat was nu sowieso al minder.”

Dit kwam ook naar voren bij bepaalde minderheidsgroepen uit de online bevraging. In de open antwoorden gaven enkele onder hen aan dat het online aanbod hen de kans geeft om voorstellingen en tentoonstellingen bij te wonen waar ze anders niet naartoe konden **omwille van ziekte of beperkte**

mobiliteit. In tegenstelling tot de groep millennials uit de focusgesprekken, voelt deze groep zich net wel meer betrokken bij de culturele activiteiten door de digitale alternatieven.

3.3.3 Het digitale museum

Uit de kwantitatieve bevraging bleek dat online cultuurparticipanten vrij tot zeer tevreden zijn over het online aanbod waaraan ze participeerden. Binnen de kwalitatieve focusgroepen, kwam **deze tevredenheid minder sterk** naar voren. Van alle digitale alternatieven werden online quizen en museumbezoeken het meest positief ervaren in de kwalitatieve bevraging. De meest genoemde redenen hiervoor blijken dat het digitale alternatief bij deze cultuuruitingen een meerwaarde kan bieden op het live beleven. Het organiseren van een online quiz biedt namelijk het logistieke voordeel dat er veel meer ploegen kunnen deelnemen dan “in het echt” in een zaal.

“Eén leuke ervaring die ik heb gehad digitaal dat is quizen. Ik ging ook wel eens geregeld naar een quiz en ik vond dat ook een heel drukke bedoening. Maar nu heb ik dat met vrienden gedaan, gewoon van thuis achter de computer en met veel schermpjes rond u. En of dat allemaal dan zo eerlijk is, dat weet ik niet, want er kan wel wat gevoefd worden. Euhm, maar ik vond dat zelf wel aangenaam vanuit mijn huiskamer, een chipje, een drankje en ik had toch het gevoel dat mijn ploegje bij mij was.”

Het online museumbezoek geeft dan weer de mogelijkheid om bepaalde werken **veel meer in detail** te bekijken. Dat wordt door enkele deelnemers als een groot voordeel ervaren.

“En dat geeft een totaal ander perspectief dan in een museum waar dat tien man achter u staat en rumoer is of afleiding. Ik denk dat ik daar dan wel een andere perceptie zal hebben waar ik zeker ook voor open sta.”

“Wat ik wel vind is dat virtueel een museum bezoeken, dat dat wel nog goed gaat. Omdat je ook de schilderijen dan veel meer in detail kan bekijken. De uitleg die erbij is. Ik vind ook een museum bezoeken, dat gaat over verstillig. En dan vind ik zo dat virtueel bezoek daar nog redelijk goed bij aansluit. Naar een concert gaan, dat gaat over beleving, zeker als het dan nog een pop of rockconcert is. Dan wil je ook mee bewegen en ik vind dat dat allemaal veel moeilijker is met die stream.”

Toch is ook de online beleving van een museum niet dezelfde als de fysieke beleving en bleek er binnen de groepen geen consensus over het algemeen welbevinden van het online museum.

“We hebben [met een virtual reality bril] eens een museum bezocht. Dat was wel heel cool, maar toch niet echt hetzelfde als in het echt.”

“Maar ik denk bij een museum en zo is de digitale achtergrond wel leuk. Maar ook nu zou ik me niet meteen geroepen voelen om dat per se online te doen. Ook wel omdat ik een hele dag al voor mijn werk achter de computer zit. En dat dan nog eens allemaal achter de computer doen, daar heb ik dan minder zin in, denk ik.”

3.3.4 Amateurkunstbeoefening en eigen creativiteit tijdens de lockdown

Zes van de deelnemers in de focusgesprekken beoefenden voor de lockdown ook **een creatieve hobby**: muziek spelen, zingen in een koor of aquarellen. Meer nog dan de andere deelnemers, waren deze deelnemers zich bewust **van de beperkingen** van de digitale alternatieven voor het beleven van hun hobby's. Hierdoor viel de actieve cultuurbeleving van deze deelnemers tijdens de lockdown voor een groot stuk weg. Vooral deelnemers die deel uitmaakten van een ensemble of een koor ervaren dit als groot gemis dat niet opgevangen kon worden en waarvoor ook na de lockdown niet meteen een oplossing zal zijn.

“Normaal gezien gingen er deze zomer zo wat de olympische spelen van de koormuziek door in België, heel toevallig. Die zijn nu verzet naar 2021 en ook daarvan is steeds minder zeker aan het worden of dat kan doorgaan. Want mensen die van over heel de wereld naar België moeten komen is helemaal niet evident. En ook zingen, ik hoop ook voor de jazz en de pop/rockwereld dat er met micro's en zo als muzikanten verder ook voldoende afstand kunnen houden van elkaar en van publiek, dat het allemaal wel snel nog veilig kan terugkomen. Maar voor koorconcerten, dat is onmogelijk. [...] Want ik vrees dat je alleen maar heel hard teleurgesteld kan worden.”

“Maar voor diegenen met blaasinstrumenten. Ja, cru gezegd, wij kunnen het virus verspreiden.”

Bij deelnemers die een **solo-instrument** bespelen, is de beleving verschillend. Sommigen vonden net meer tijd om te musiceren. Drie deelnemers gaven ook aan zelf concertjes te hebben georganiseerd op straat voor de burens. Er werden ook **nieuwe hobby's** opgepikt zoals fotografie en dichten.

“Zeker ook zelf spelen en vanalles beginnen doen. Mijn man is ook veel met fotografie bezig en dat heeft ook een enorme boost gekregen. We zijn zelf veel beginnen doen.”

Dit kwam ook terug bij de generatie van de tieners. Ouders van tieners gaven aan dat ook zij erg op zoek gingen naar creatieve hobby's.

“Maar zij zijn ongelooflijk creatief zelf aan de slag gegaan. Elk op een andere manier. Onze oudste ging ineens niet meer naar school en die heeft dag en nacht aan het tekenen en aan het schilderen geweest.”

“De middelste dochter heeft alle dagen gezongen. En die heeft ook een ukelele. En dat was dan met de ukelele erbij en dan zingen en spelen. Tot het holst van de nacht.”

Andere deelnemers daarentegen die zelf muziek speelden, vonden het net moeilijk om zichzelf te motiveren tijdens de lockdown. Omdat er geen concerten waren om naar toe te werken, ontbraken voor twee deelnemers de doelen om hun instrument vast te nemen en daardoor viel deze activiteit eerder weg.

“Ik was daar ook niet meer gemotiveerd in, er was geen doel meer voor mij. Ik heb dat nu ook wel gemerkt, dat ik iemand ben die echt doelen nodig heeft, om naartoe te gaan, om naartoe te werken en dat was nu ineens allemaal afgevlakt.”

3.3.5 Verwachte effecten coronacrisis op cultuurbezoek na de lockdown: algemene bevindingen

Op het moment van de focusgroepen werd het live culturaanbod voorzichtig heropgestart. De heropening van de musea was aangekondigd onder zeer strikte vooraarden. Op het moment van de focusgroepen had nog geen van de deelnemers opnieuw een museum bezocht. Toch bleek de bereidheid om snel opnieuw aan cultuur deel te nemen zeer groot. Het overgrote deel van de cultuurliefhebbers in de online survey gaf aan **zo snel mogelijk terug de culturele activiteiten te willen hervatten**. Binnen de focusgroepen was dit niet anders. Wel verwierven we enkele interessante inzichten over hoe snel zij dit verwachten en in welke capaciteit.

Uit de kwantitatieve bevraging bleek dat 71,5% van de respondenten onmiddellijk een bezoek naar de bibliotheek zou plannen vanaf dat hier de mogelijkheden toe zou zijn wanneer ze hiervoor zin hebben. Ook de bereidheid om naar het museum terug te keren is erg groot. Hetzelfde zagen we bij de deelnemers van de focusgroepen.

"Angst is hier niet onze raadgever, zeker en vast niet. Zodra dat het mogelijk is en het museum het toelaat, er voorstellingen zijn, zullen wij daar terug aan deelnemen. We gaan er niet voor thuisblijven."

Deelnemers die niet rechtstreeks geconfronteerd waren met COVID-19 en vooral deelnemen aan cultuur voor het sociale aspect, zouden zo snel mogelijk willen terugkeren naar eender welke vorm van cultuurbeleving en dan het liefst met zo min mogelijk regels hieraan verbonden. Voor sommige onder hen is niet de angst op mogelijke besmetting, maar zijn het veeleer **de verschillende regels** die verbonden zullen zijn aan het terugkeren naar de concertzaal, **die afschrikken**.

"Ik denk dat alle regeltjes het ook moeilijk maken voor de mensen en dat het heel moeilijk is om je dan aan alle regels te houden. [...] Maar ik vind het belangrijk om dan met een gerust hart naast iemand te kunnen gaan zitten. Belangrijker dan dat we met zijn allen met mondklappers [rondlopen] en dan 6 keer uw handen wassen,... Als dat de voorwaarden zijn, dan denk ik dat ik dat niet zou doen."

Bij de iets oudere deelnemers en de deelnemers die wel rechtstreeks geconfronteerd werden met COVID-19, was er iets meer terughoudendheid. Het respecteren van afstand, dragen van een mondklapper is voor hen wel belangrijker. In de online bevraging werd ook de aanwezigheid van een vaccin door verschillende respondenten benoemd als belangrijke vereiste alvorens terug deel te nemen aan cultuur.

"Ja, alle mogelijke beschermingsmiddelen gebruiken. Ik gebruik van in het begin al een maskertje. Ook in de supermarkt, ook op de weg. Ja, dat is gewoon omdat je dat hebt meegemaakt en omdat je weet wat voor risico's eraan verbonden zijn. En het is niet dat ik als een schaapje rondloop en de maatregelen van de regering volg, maar ik zie er wel de noodzaak van in."

"Eigenlijk denk ik dat het afhankelijk is van hoe snel we nu eigenlijk dat vaccin voor corona gaan vinden. Want zolang Corona nog onder ons is, gaan wij allemaal op een aparte manier cultuur moeten beleven. Hoe je het ook draait of keert. Zolang het vaccin er niet is, als het risico is dat iedereen nog besmet kan raken, denk ik dat je nog aanpassingen zal moeten doen om naar cultuur te gaan."

Algemeen gesteld bleek het museum voor alle deelnemers de plek waar ze het snelst naartoe zouden keren. Op de voet gevolgd door de openluchtcinema en de cinema en pas in een laatste fase concerten en festivals.

"Ik denk dat een festival het laatste evenement is, waaraan ik zou deelnemen. Net omdat het zo'n massa-event is. Ik denk eerder aan een museum. Daar zijn grote ruimtes. Waarom niet? Want als we naar een supermarkt kunnen, of een Brico? Als we daar binnen kunnen met de maatregelen, waarom zou dat dan nog niet in de musea kunnen?"

"Een museum zou ik, denk ik, eerder naartoe gaan. Ja, dat is ook een beetje menselijk, denk ik. Ik heb er toch een beetje angst voor. Vooral omdat ik gezien heb wat de ziekte aanricht. Maar als het museum groot genoeg is en er wordt met tijdslimieten gewerkt, zou ik er helemaal geen probleem van maken."

Het feit dat het museum makkelijker veiligheidsmaatregelen kan opleggen, gelijkaardig aan de maatregelen in bijvoorbeeld een supermarkt, maakt dat de bereidheid om hiernaar terug te keren groter is dan bij enige andere cultuurvorm.

"Ik denk dat we nu onze lessen moeten trekken uit wat er hiervoor al is gebeurd. Dan wil ik heel erg kijken naar supermarkten. Ik heb mij nog geen moment onveilig gevoeld in een supermarkt. Dus musea moeten daar zeker naar kijken."

Uit de kwantitatieve bevraging leerden we reeds dat respondenten bij de deelname aan cultuur in de toekomst vooral willen vermijden om dicht bij andere mensen te komen (68,1%) of zich in grote groepen te begeven (71%). Dit strookt met de resultaten uit het Nederlandse onderzoek, waarbij het behouden van afstand de belangrijkste belemmering vormde voor de respondenten die aangaven meteen na de heropening van de culturele instellingen niet meteen te willen participeren.

Contact met anderen beperken, blijkt volgens de deelnemers van de focusgroepen het meest haalbaar binnen de muren van een museum. Er worden daarbij ook extra positieve aspecten gesignaleerd aan de nieuwe manier van een museum te beleven. Een deelnemer gaf immers aan dat tentoonstellingen vaak massagebeurtenissen aan het worden waren. Dat zal in de toekomst mogelijks niet meer kunnen. En dat is misschien ook wel goed, volgens hen. **Het komt de beleving ten goede.** Zelfs voor corona voelde dat niet veilig voor hen om met zo velen in een museum te zijn.

"Ik denk dan meer specifiek aan het bezoeken van een museum. Nu wat ik merk in de afgelopen jaren, is dat de meeste tentoonstellingen echte grote publiekstrekkers geworden zijn, maar dat de ruimtes daar niet altijd op afgesteld zijn. Zo werd de tentoonstelling van Van Eyck met veel alaam verkondigd. Er werd daar met tijdssloten gewerkt, maar zelfs dat was niet te doen. Zo veel volk! En dat was ook al in de beginfase van Corona. [...] Het worden echt massagebeurtenissen en ik weet niet of dat in de toekomst nog een plaats heeft."

Ondanks dat er een grote bereidheid is om terug te keren naar de musea, en ook naar de theatervoorstellingen en festivals, heeft het uitproberen van het online aanbod wel enkele nieuwe voordelen aangetoond voor sommige deelnemers. Vooral de efficiëntie van online cultuur beleven wordt hierbij aangehaald. Anderen gaven aan dat ze via deze weg ook meer internationale voorstellingen konden bekijken, waardoor ze overtuigd moeten worden van de kwaliteit van de voorstelling alvorens deze live bij te wonen. Anderzijds blijft men wel erg trouw aan de lokale voorstellingen.

"Angst is er bij mij niet direct. Ook omdat ik daar niet zo direct mee geconfronteerd ben. Maar het gaat afhankelijk zijn van de aard van de voorstelling. Stel, er gaan binnenkort weer meer musea bezoeken mogelijk zijn. Het gaat echt dan een goede voorstelling moeten zijn, of een kick-ass tentoonstelling. Want ik heb nu iets efficiënter gevonden, namelijk mijn online dingen. Gaat het nog de moeite zijn om het bezoek te doen?"

3.3.6 Digitale cultuurbeleving na de lockdown

Zoals eerder aangegeven, bleek de generatie millennials zonder kinderen minder te vinden voor online cultuurbeleving. Digitale cultuurbeleving van een concert of festival in de toekomst wordt door de meerderheid van de respondenten niet gesmaakt. Bij jonge ouders daarentegen wel. Ook na de lockdown zien zij hier de voordelen van in.

Deze groep is ook bereid om hiervoor te betalen als de **kwaliteit** van deze voorstellingen navenant is. Voor sommigen blijkt hierin het "live" aspect nog wel steeds belangrijk. Digitaal een concert volgen, maar dan wel op een vastgelegd moment. Bij het bekijken van een opname ontbreekt *the sense of urgency* en blijkt dit voor deze groep minder interessant.

Eerder zagen we dat het digitale museumbezoek het best werd onthaald door de deelnemers van de focusgroep omwille van de extra voordelen die een dergelijk bezoek bracht. Het bekijken van een schilderij op een manier die men live niet zou kunnen. De toegevoegde waarde van het digitale alternatief blijkt zo ook een belangrijke parameter in de betalingsbereidheid voor digitale content in de toekomst.

“Ik denk dat je niet alleen naar de prijs mag kijken. Je moet naar de totaliteit kijken. Het is best mogelijk dat je een theatervoorstelling fysiek brengt en daar dan een documentaire over maakt met heel veel achtergrondinformatie die de theaterbezoeker in het theater niet heeft. [...] Het gaat erom of het een toegevoegde waarde is. En dat moet het geheel zijn, niet alleen de prijs.”

Dezelfde groep blijkt ook bereid om te betalen voor dergelijke digitale content in de toekomst. Sommigen onder hen deden dit ook al tijdens de lockdown. Anderen niet, omdat de vraag zich nooit stelde.

“Als ik ga werken, verdien ik ook graag mijn boterham. En ik denk dat het belangrijk is dat we die mensen ook ondersteunen. Er zijn nogal wat opera's of musicals te vinden online op het gratis content en dat gebruik ik ook. Maar ik vind het ook belangrijk om daarvoor te betalen. Dus vind ik dat niet verkeerd. Als je naar de cinema gaat kost u dat 11 euro. En voor 25 euro heb je een jaarabonnement op een online platform. Dus ik vind dat prima. En als die kwaliteit dan navenant is, dan is dat een win-win.”

Of men evenveel zou betalen voor een dergelijke opname van een voorstelling of een online livestream? Daar blijken de deelnemers toch wat terughoudend over. De vergelijking wordt gemaakt tussen een fysiek boek en een e-book. Voor een e-book betaal je ook minder omdat je **geen echt eigenaarschap** hebt over het object. Iets gelijkaardig heb je ook bij een online voorstelling. Deze voldoet nooit volledig aan dezelfde noden als een live voorstelling. De beleving in de zaal valt weg evenals de sociale contacten die hieraan gekoppeld zijn.

“Ik denk dan aan het voorbeeld van een boek. Zou ik meer geld geven aan een e-book dan een fysiek boek? Neen, omdat ik dan een boek heb. Stel nu, ik heb hier een hele mooie liggen. Ik betaal om dat object hier naast mij te hebben liggen. Ik betaal niet voor de inhoud die erin staat. Dus ik ga bijvoorbeeld voor een e-book bewust minder betalen, omdat ik dat eigendomsrecht er niet over heb. Zou dat met een theatervoorstelling zo moeten zijn, daar moet ik een keer over nadenken.”

Net zoals 46,6% van de respondenten in de online bevraging, geven de deelnemers van de focusgroep aan **liever minder te willen betalen** voor een online live voorstelling dan het reguliere aanbod. Jonge ouders blijken opnieuw wel eerder bereid om te betalen voor het aanbod omwille van de voordelen die het hen biedt.

“Ja, ik denk het wel toch. Zeker met het nu toch eens gedaan te hebben. Ik weet niet op voorhand. Maar gisteren moest je 19,60 euro betalen en daar konden we met twee naar kijken. Maar eigenlijk achteraf bekeken, mag dat gerust meer zijn. Want omdat ik er meer van heb genoten van hadden we geweest.”

De verschillen in prijs tussen live-voorstellingen en online voorstellingen worden door sommige deelnemers echter ook als potentieel problematisch ervaren omdat het ongelijkheid in het publiek kan creëren, terwijl live cultuur beleven voor iedereen mogelijk moet zijn.

“Mijn natuurlijk aanvoelen zegt, ah ja, voor iets waar ik niet fysiek kan bij zijn, daar wil ik minder voor betalen. Maar [...]dan gaan de mensen met meer geld in de zalen zitten en dan ga je nog meer de drempel hebben die er al is tussen mensen die aan cultuur participeren en wie niet. Dan maak je die drempel misschien nog groter. Dus misschien moet het dan gewoon gelijk zijn en first come first served.”

3.3.7 Cultuurparticipatie met kinderen

In dit voorlaatste onderdeel zoomen we graag nog wat verder in op de cultuurparticipatie met kinderen en jongeren. Deze stond centraal in het laatste focusgesprek. Er wordt heel wat cultuur beleefd in gezinsverband, zo blijkt uit dit gesprek, maar ook uit de online bevraging. Vooral met jonge kinderen bleek creatieve hobby's beoefenen erg belangrijk tijdens de lockdown. Cultuurbeleving met tieners tijdens de lockdown bleek iets moeilijker aangezien zij een sterke eigen smaak hebben. Anders dan bij een live concert met het gezin, waarbij iedereen zich een stukje aan elkaar aanpast, bieden digitale mogelijkheden de kans om ieder apart te kijken.

Opmerkelijk is dat na de lockdown gezinnen met kinderen liefst ook heel snel weer aan cultuur willen kunnen participeren en zij daarbij aangeven dat voor hen het aantal regels daarbij liefst zo beperkt mogelijk zouden zijn. Dit is mogelijk toe te schrijven aan het feit dat al vrij vroeg in de media gecommuniceerd werd dat kinderen minder vatbaar zijn voor het coronavirus en zij ook al sneller terug naar de schoolbanken konden terugkeren. Ook speelt nog een andere factor mee. De verschillende regels m.b.t. mondkapjes en dergelijke kunnen ook **beangstigend** zijn naar de kinderen toe, en dat net daarom deze ouders openstaan voor een zo snel mogelijke terugkeer naar normaal.

“Ik zal nu maar zeggen mondkmaskers en die toestanden. Omdat dat voor jonge kindjes wat angstaanjagend kan zijn. En vervelend. Als het niet nodig is, heb ik het liever niet.”

Sommige kinderen bleken ook erg gevoelig voor alle verslaggeving over COVID-19, waardoor de ouders hen hiervoor deels probeerden af te schermen. Een confrontatie met een hele reeks regels in een museum of theaterzaal lijkt dan ook niet aangewezen.

3.3.8 *Personae*

Afsluitend konden we aan de hand van de focusgesprekken vier profielen van cultuurparticipanten tijdens en na corona destilleren:

- De social butterfly
- De terughoudende deelnemer
- De actieve cultuurdeelnemer/amateurkunstenaar
- De creatieve ouder

Naam: Elke

Leeftijd: 44

Woonplaats: Aalst

Cultureel profiel: Social butterfly

Bio: Elke is 44 en werkt als leerkracht. Ze houdt van het bijwonen van concerten, zowel klassiek als rock. Daarnaast gaat ze ook graag regelmatig op reis. Cultuur is voor haar vrijheid en er zelf kunnen uitpikken wat ze wil bijwonen en met wie.

Tips om haar terug aan cultuur te laten participeren: de veiligheidsdrempels spelen voor Elke minder een rol. Voor haar maakt het niet veel uit of concerten met of zonder mondklappers worden georganiseerd, of er voldoende afstand wordt gehouden. Haar gaat het om het terug zien van haar vrienden en de totale beleving. Belangrijk is ook dat ze achteraf kan napraten over de ervaring. Het heropenen van niet alleen de concertzalen maar ook de cafetaria zal voor haar van belang zijn. Ze maakt nu al lijstjes van de concerten die ze wil bijwonen van zodra het mogelijk is.

Tips om haar te laten participeren aan digitale alternatieven: Hiermee kan je haar maar moeilijk bekoren. Voor beleving van musea zal ze dit wel eens uitproberen. Veel minder voor concerten. De beleving van dergelijke zaken blijft bij haar veel minder hangen. De prijs is voor haar op zich geen struikelpunt, maar wel vind ze dat het verschillende soorten cultuurparticipanten creëert. Ook digitaal moet zij cultuur kunnen delen. Het grootste voordeel aan digitale cultuur voor haar is wel de vrijheid. Dat je kan kiezen waar en wanneer je een voorstelling bekijkt.

“Voor mij geldt wel dat ik het mis. In die zin dat we het ook zo inplanden. Eén keer per maand een concertje met ons tweetjes. Allez, eigenlijk dubbel ééntje met ons tweetjes en eentje alleen met vrienden. En ja, dat zijn twee lichtpuntjes om naar uit te kijken. Ja, dat je daar best wel naar uitkijkt.”

“Ik wil het risico nemen om het te krijgen voor op lange termijn er allemaal een beetje tegenaan te kunnen. Maar nogmaals, dat kan een heel gevaarlijke gok zijn. Ik neem het erg serieus. Maar aan de andere kant denk ik van, hier zo allemaal blijven binnenzitten, dat is tegen mijn aard. Ik zou graag toch naar dat concert willen gaan.”

“Maar voor mij is cultuur ook grotendeels iets wat je in vrijheid beleeft. Iets wat jou interesseert.”

Naam: Dirk

Leeftijd: 62

Woonplaats: Kapellen

Cultureel profiel: Terughoudende deelnemer

Bio: Dirk is 62 en gaat weldra op pensioen. In zijn vrije tijd speelt hij met de kleinkinderen en leest hij graag romans. Tijdens de lockdown is er niet zo veel veranderd. Hij neemt nu aan andere vormen van cultuur deel: lezen, docu's kijken,...

Tips om hem terug aan cultuur te laten participeren: De veiligheidsregels zullen moeten worden gerespecteerd. Er zal ook duidelijk moeten worden gecommuniceerd. De musea zullen zich voor hem meer moeten opstellen als een supermarkt met een duidelijk systeem. Theater zal hij minder snel aan deelnemen, maar ziet hij in de toekomst wel opnieuw.

Tips om hem te laten participeren aan digitale alternatieven: Hij staat er zeker voor open maar ziet ook de nadelen zoals verminderde beweging. Het online gebeuren laat hem eigenlijk wel toe om met nog meer mensen cultuur te delen. En voor sommige belevenissen biedt dit wel een goed alternatief.

"Ik heb niet veel gemist. Ik heb eigenlijk meer tijd gekregen om de dingen te doen die ik graag wilde doen."

"Het enige wat ik wel mis, is in een museum rondlopen. Dat wel. Maar al de rest kan je ook op internet beleven. Ik lees ook veel meer. Ik heb veel meer de tijd om de boeken te lezen die ik al lang op het schap had liggen, bij wijze van spreken"

"Ja, ik wil toch even een kanttekening maken aan heel die digitale omwenteling. Ik ondervind toch aan mezelf dat, en dat vind ik er voor mezelf toch een nadeel aan, dat je toch veel meer tijd achter of voor je computer doorbrengt. Dat maakt dat je veel minder beweegt en dat je heel veel tijd op je stoel zit. In plaats van dat je in dat museum zit rond te wandelen, blijf je nu met je muisklik erdoor gaan."

Naam: Isabelle

Leeftijd: 24

Woonplaats: Antwerpen

Cultureel profiel: Actieve cultuurdeelnemer

Bio: Isabelle is 24 en volgt zelf les aan de teken- en muziekacademie. Zij kijkt vooral uit naar het terug samen kunnen musiceren.

Tips om haar terug aan cultuur te laten participeren: De veiligheid moet gegarandeerd zijn. Anders vind zij wel andere alternatieven voor haar vrijetijdsbesteding. Ze sport nu veel meer dan voorheen. Het samen musiceren is voor haar het belangrijkste.

Tips om haar te laten participeren aan digitale alternatieven: Zal zij pas doen als deze op punt staan om samen te kunnen musiceren. Zij vindt het voor cultuurbeleving ook niet ideaal. Ze zal al echt een bepaalde artiest moeten willen zien, en het op geen andere manier kunnen, opdat ze overweegt om te betalen voor een digitaal alternatief. De alternatieven bleken voor haar momenteel ook niet kwalitatief genoeg en ze werd ook geconfronteerd met het feit dat ze deze te weinig kon delen met vrienden.

“Ja, een zekere beknotting van mijn vrijheid. Als ook,... ja, ik heb daarnet verteld dat ik een tweede passie heb. Dat is muziek spelen. En dan was dat weg. En ik was daar ook niet meer gemotiveerd in, er was geen doel meer voor mij.”

Naam: Tinne

Leeftijd: 38

Woonplaats: Kontich

Cultureel profiel: Creatieve ouder

Bio: Elke is 38 en werkt als verpleegkundige. Ze heeft twee kinderen van 6 en 12. Ze houdt van het bijwonen van concerten, maar sinds ze kinderen heeft, is hier veel minder tijd voor. In haar vrije tijd beoefend ze wel veel creatieve hobby's en is ze ook verbonden aan verenigingen.

Tips om haar terug aan cultuur te laten participeren: de veiligheidsdrempels spelen voor Elke minder een rol. Zowel voor haarzelf als voor haar kinderen worden de veiligheidsregels beter beperkt. Ze kunnen immers ook angstaanjagend werken. Ze vertrouwt vooral op het gezond verstand van de cultuurparticipanten. Doordat ze met de kinderen ook steeds naar voorstellingen bij dezelfde culturele instellingen gaat kijken, is haar vertrouwen in deze instellingen ook erg groot. Haar kinderen kijken er ook erg naar uit om zelf weer naar de muziekschool te kunnen gaan. Zelf voelde ze ook heel sterk de nood om tijdens de lockdown creatief bezig te zijn. Meer nog dan voorstellingen of tentoonstellingen online te bekijken. Samen met de kinderen organiseerde ze concertjes op straat.

Tips om haar te laten participeren aan digitale alternatieven: Hiermee kan je haar zeker bekoren. Het geeft de mogelijkheid en vrijheid om zonder de kinderen met haar partner vanuit de zetel eens van een concert te genieten. Ze is ook bereid om hiervoor te betalen. Voor haar kinderen zet ze ook regelmatig een online voorstelling op. Hiervoor betaalt ze wel niet omdat er voldoende gratis alternatieven zijn. Wel merkt ze dat een live voorstelling veel meer blijft hangen bij haar kinderen en ze hier achteraf meer met elkaar over communiceren.

“Wij hebben absoluut als gezin meer dingen samen gedaan. Maar dat gaat dan over creatief bezig zijn en niet over cultuurbeleving.”

“Ik ben gedichtjes beginnen schrijven en ik heb die op de raam geschreven voor de burens. Twee keer per week of zo veranderde ik dat dan eens. En dat was dan. Ik kreeg daar veel reactie op en dat is leuk eigenlijk”

4 BIBLIOGRAFIE

De Pelsmacker, P. & Van Kenhove, P. (2017). *Marktonderzoek: methoden en toepassingen*. Amsterdam: Pearson.

Hendrik Beerda Brand Consultancy (2020), *Effecten coronacrisis op het Nederlands cultuurbezoek*. Via: <https://www.cultuurmarketing.nl/content/uploads/2020/05/Onderzoek-effecten-coronacrisis-cultuurbezoek-mei2020.pdf>

Raines, Katy (Indigo) (2020), *After the Interval National Audience Research*. Via: <https://www.indigo-ltd.com/covid-19-after-the-interval-national-audience-survey>